

Πορευθέντες

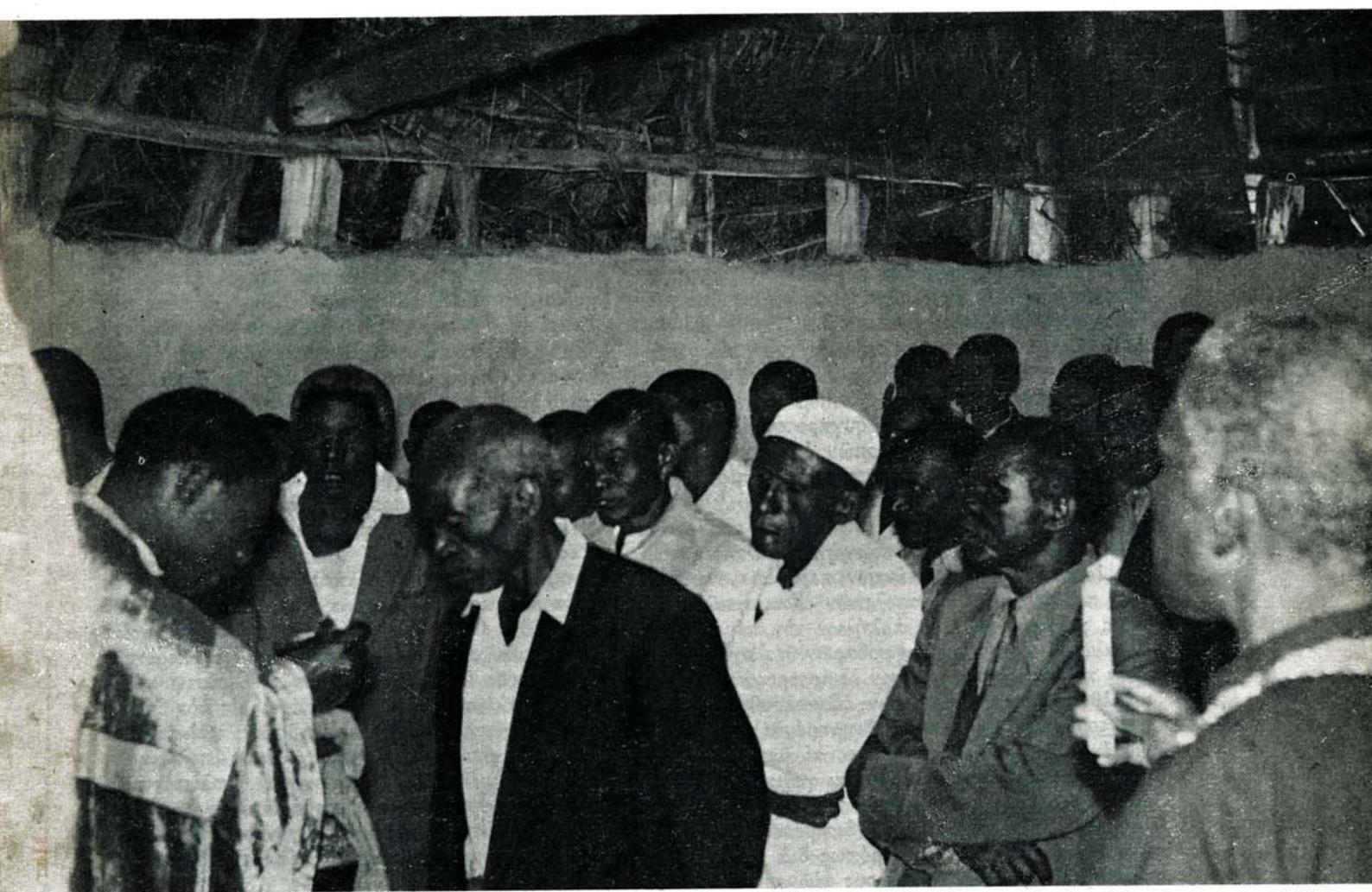
μαδητεύσατε πάντα τά ἔδυντ (Ματθ. κκ.19)

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ "ΠΟΡΕΥΘΕΝΤΕΣ"

Μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὴν θεία Εὐχαριστία σὲ μιὰ δραμόδοξη ἀφρικανικὴ ἐκκλησίᾳ,
στὴν Δυτικὴ Κένυα. 'Ο π. Νικηφόρος κοινωνεῖ τοὺς πιστούς. Δεξιὰ ὁ π. 'Οβα-
δίας ἐπιβλέπει κρατώντας ἥνα κερί. ('Ιδε σελ. 48-51)

ΤΕΥΧΟΣ 27-28

ΕΤΟΣ Ζ' 1965 (III - IV)

Περιεχόμενα: Καθηγητοῦ 'Ιωάνν. Καρμίρη: Διάλογος μεταξὺ τῆς 'Ορθοδόξου καὶ
τῶν 'Αντιχαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν

34

'Ηλία Βουλγαράκη: 'Ιεραποστολὴ καὶ ἐνότης

45

'Αρχιμ. 'Αναστασίου Γιαννούλατος: Κοντά στοὺς 'Ορθοδόξους τῆς
Δυτικῆς Κένυα

48

'Αρχιμ. Eugene Smirnoff: Ρωσικὲς 'Ιεραποστολὲς

52

Μαθιζόδης Choi Μπρουντᾶ: Μιὰ εἰσαγωγὴ στὴν κινεζικὴ σκέψη

57

'Αμαλίας Σπουρλάκου: 'Απὸ τὴν ζωὴν τοῦ Συνδέσμου

59

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Χάριτι θείᾳ αἱ κατ' ἀνατολὰς χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, ἡτοι ἡ μεγάλη Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀφ' ἐνδές καὶ ἀφ' ἔτερου αἱ λεγόμεναι ἐλάσσονες Ἀντιχαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι, προηλθον εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς συγάφεως ἑγωτικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου μετ' ἀλλήλων, ὅστις ὥνεπισήμως μὲν ἦρξατο ἦδη κατ' Αὔγουστον τοῦ ἔτους 1964 ἐν Aarhus τῆς Δανίας, κατὰ δὲ τὸ τρέχον ἔτος ἀπεφασίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖου καὶ ἐν Addis Abeba ὑπὸ συγκροτηθείσης Διασκέψεως τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησῶν, ὅπως συνεχισθῇ ἐφ' ἔξῆς οὕτος ἐπισήμως πλέον, μετὰ τὴν δέουσαν προπαρασκευὴν ὑπὸ εἰδικῶν συγκροτουμένων πρὸς τοῦτο θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν ἑκατέρωθεν. Ἀγαμφιβόλως τὸ γεγονός τοῦτο θὰ χαιρετισθῇ μετ' ἀνυποκρίτου χαρᾶς ὑπὸ παντὸς γνησίου χριστιανοῦ, καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ἀνατολικῶν, οἵτινες θὰ διτδῶσιν ἐν αὐτῷ τὴν ἀπαρχὴν ἵκανοποιήσεως τοῦ Ἱεροῦ αἰτήματος πάντων περὶ ἐπαγενώσεως τῶν πρεσβύτερων Ἀγατολικῶν Ἐκκλησῶν, αἵτινες χωρισθεῖσαι ἀπ' ἀλλήλων τὸν πέμπτον μ. Χ. αἰῶνα, οὓχι τόσον ἐκ σοδαρῶν θεολογικῶν αἰτίων καὶ παραγόντων, ὅσον ἐξ ἴστορικοπολιτικῶν καὶ ἐθνοφυλετικῶν τοιούτων, ἐξακολουθοῦσι μέχρι καὶ τοῦ παρόντος γὰρ εἶναι διηγημέναι καὶ ἀποξενιωμέναι ἀπ' ἀλλήλων, καίτοι αἱ μεταξὺ αὐτῶν ὑφιστάμεναι διαφοραὶ κρίγονται γενικῶς σήμερον ὡς οὓχι σοδαραὶ καὶ διαιαιολογοῦσαι τὴν ἐξακολούθησιν καὶ διαιώνισιν τῆς διαιρέσεως τῶν Ἐκκλησῶν τούτων. Τοιουτοτρόπως διὰ πρώτην γῦν φοράν, μετὰ δέκα πέντε ὅλους αἰῶνας διαιρέσεως καὶ ἀποξεγώσεως, θὰ ἐπαγαστυναγτηθῶσιν, ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ Ὀρθόδοξος καὶ αἱ Ἀντιχαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι καὶ ἐν διαλόγῳ ἀδελφικῷ θὰ προσπαθήσωσι, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος, νὰ ἐπαγ-

συνδέσωσι τοὺς ἑαυτῶν ἀδελφικοὺς δεσμοὺς καὶ ἀποκαταστήσωσι τὴν ἑαυτῶν θεοδουλητὸν ἐνότητα, ἢν διέσπασεν ἡ ἀνθρωπίνη ἀμαρτία.

* * *

Ὦς γνωστόν, τὸ πρῶτον σοδαρὸν σχίσμα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπετέλεσεν ἡ βαθμιαία ἀπ' αὐτῆς ἀπόσχισις καὶ διαιρόφωσις τῶν ἐλασσόνων ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἡτοι τῆς Ἀρμενικῆς τῆς Συρο-εανωβίτικῆς καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς προελθούσης Μαλαμπαρικῆς ἐν νοτίῳ Ἰγδίᾳ, ὡς καὶ τῆς Κοπτικῆς μετὰ τῆς ἐξ αὐτῆς προελθούσης Αἰθιοπικῆς¹. Ἐκ τούτων, ἀμέσως μὲν ἡ Ἀρμενική, ἡ Συρο-εανωβίτική καὶ ἡ Κοπτική Ἐκκλησία, ἐμμέσως δὲ ἡ Μαλαμπαρική καὶ ἡ Αἰθιοπική, ἀποσχισθεῖσαι ἀπὸ τῆς ἀρχαιακῆς Ἐκκλησίας συγεπείᾳ τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος τοῦ εἰ αἰῶνος ἐξ ἀφορμῆς τῆς Μονοφυσιτικῆς αἱρέσεως καὶ ὀργανωθεῖσαι μετὰ ταῦτα βαθμιαίως, δὲν ἀνεγγιγρισαν τὴν Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τοῦ 451 καὶ τὸν ὑπὸ αὐτῆς καθορισμὸν τοῦ δόγματος περὶ τῆς ὑποστατικῆς ἑγώσεως τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων, προσκλίνασαι οὕτως ἐν μέρει εἰς τὸν Μονοφυσιτικόν, τῇ συρροῇ καὶ ἐπιδράσει καὶ πολλὸν ἄλλων μὴ θεολογικῶν παραγόντων: πολιτικῶν, ἐθνικῶν, φυλετικῶν, κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν κ.λ.π. Φαίνεται μάλιστα πιθανωτέρα ἡ γνώμη ὅτι οἱ τελευταῖοι οὗτοι παράγοντες ἀπετέλεσαν τὴν κυρίαν καὶ βαθυτέραν αἰτίαν τῆς ἀποσχίσε-

1. Περὶ τούτων βλέπε Ἰω. Καρμίοη, Αἱ ἀρχαῖαι Ἀντιχαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀγατολῆς καὶ ἡ βάσις τῆς ἐπαγενώσεως αἰῶνα μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1966.

ως αὐτῶν. Πάντως αἱ Ἐκκλησίαι αὗται χαρακτηρίζονται τοῦτο μὲν ὡς Μονοφυσιτικαὶ κοινῶς, ἂν δὲ Μονοφυσιτέουσαι ὑφ' ἡμιῶν, διότι, καίτοι καταδικᾶσσονται τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἀκράτου καὶ ἀμιγοῦς Μονοφυσιτισμοῦ Εὐτυχῆ καὶ τὴν περὶ συγχύσεως καὶ τροπῆς τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἐν τούτοις ὑπερτονίζουσι τὴν «μίαν φύσιν» μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἥτοι τὴν θείαν, καταλείπουσαι ἐγ τῇ σκιᾷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Κυρίου, ἣν διμως δὲν ἀρνοῦνται, ὅπως ὁ Εὐτυχῆς, καὶ γενικῶς ἔχουσιν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας αὐτῶν τὴν φράσιν καὶ διδασκαλίαν τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη· τοῦτο δὲ χαρακτηρίζονται αὗται καὶ ὡς Ἀντιχαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι, διότι, ὡς εἴπομεν, ἀπέρριψαν τὴν Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ὡς νεστοριανίσασαν δῆθεν, καὶ ἐπομένως συναπέρριψαν καὶ τὸν δογματικὸν δρον αὐτῆς, εἰ καὶ ἡ διαφωνία αὐτῶν φαίνεται διτι ἀναφέρεται οὐχὶ τόσον εἰς τὴν οὐσίαν, ὅσον εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς περὶ ἔνωσεως τῶν δύο φύσεων διδασκαλίας τῆς Συνόδου ἐκείνης, μέχρι τοῦ σημείου μάλιστα ὥστε τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐπειράθησαν ἐπ' ἐσχάτων γὰ ἐπιτύχωσι συγδυασμὸν τινα τῶν δύο τύπων: χαλκηδονείου καὶ ἀντιχαλκηδονείου. Καθόλου εἰπεῖν, αἱ Ἐκκλησίαι αὗται ἐμμένουσιν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν τριών πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἔχουσι τὴν συγείδησιν, διτι δὲν ἀπειμακρύνθησαν ἀπὸ τῆς Ὁρθοδόξιας, διτι δὲν αὐτοτιτλοφοροῦνται ὡς «ὁρθόδοξοι».

Ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἡ κατὰ ἀνατολὰς Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία, θεωροῦσα αὐτὰς ὡς κατὰ πάντα τὰ ἄλλα «ὁρθόδοξους» οὖσας, ἔξαιρέσει τῆς εἰρημένης χριστολογικῆς διαφορᾶς, καὶ ἀρα ὡς ἀνηκούσας εἰς τὸ ἀκατής σῶμα, ἥρξατο ἐπ' ἐσχάτων ἀντικειτωπίζουσα τὸ δυνατόν τῆς διευθετήσεως τῆς ὡς ἄνω διαφορᾶς καὶ τῆς ἐπανεγώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων μετ' ἔκυτῆς. Πάνυ δὲ εὐλόγως διότι ἐν ἐποχῇ, καθ' ἥν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, μετέχουσα ἀπὸ τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ παρόντος αἰῶνος τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, προσῆλθεν εἰς φιλεγωτικὰς συζητήσεις καὶ σχέσεις μετὰ τῶν Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, ἐπ' ἐσχάτων δὲ ἀπεφάσισε τὴν ἔναρξιν διαλόγου τοῦτο μὲν μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, πραγματοποιηθεῖσης ἄμα καὶ συναντήσεως τῶν Προκαθημένων τῶν δύο τούτων πρεσβυτηρίων Ἐκκλησιῶν, τοῦτο δὲ μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἦτο ἐπιτρεπτὸν γὰ μὴ πράξῃ τὸ αὐτὸν καὶ μετὰ τῶν ἀρχαίων Ἀγτιχαλκηδονείων. Ἄφοι δηλαδὴ διεξάγει αὕτη θεολογικὰς φιλεγωτικὰς συζητήσεις μετὰ τῶν πολὺ περισσότερον ἀφισταμένων ἀπ' αὐτῆς δογματικῶν καὶ λειτουργικοκανονικῶν δυτικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, καὶ μάλιστα τῶν Προτεσταντικῶν, δὲν ἥδυνατο γὰ μὴ προέλθῃ εἰς ὅριοις θεολο-

γικὰς συζητήσεις καὶ φιλεγωτικὰς διαπραγματεύσεις καὶ μετὰ τῶν ἐκ πασῶν τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν ἐγγύτερον πρὸς αὐτὴν ἴστιμένων κατὰ τὸ δόγμα καὶ τὴν λατρείαν καὶ τὸ πολίτευμα καὶ εἰς τὸ σῶμα αὐτῆς ὀργανικῶς ἀνηκουσῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν τούτων Ἐκκλησιῶν, τῶν ἔχουσῶν κοινὴν μετ' αὐτῆς τὴν ἀρχαίαν ἀνατολικὴν Ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ κληρονομίαν καὶ ζωὴν.

Διότι πράγματι ὁ ἀντικειμενικῶς καὶ ἀπροκαταλήπτως ἔρευναν σῆμερον τὰ Ἐκκλησιαστικὰ γεγονότα τοῦ πέμπτου μ.Χ. αἰῶνος ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, ὡς καὶ τὰς μετέπειτα προσχωρησάσας ἐν μέρει εἰς αὐτόν, ὅσον ἀφορᾷ μόνον εἰς τὸ δόγμα τῆς Χαλκηδόνος ἐλάσσονας Ἀγατολικὰς Ἐκκλησίας, διαπορεῖ μὴ ἀνευρίσκων ἀποχρῶντά τινα δογματικοεκκλησιαστικὸν λόγον τῆς ἀποσχίσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ κορμοῦ τῆς κατὰ ἀνατολὰς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐξετάζω δὲ ἐν συνεχείᾳ καὶ τὴν κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν μετέπειτα δέκα πέντε αἰώνων διαμορφωθεῖσαν δογματικὴν διδασκαλίαν καὶ λατρείαν καὶ Ἐκκλησιαστικὴν διάρθρωσιν καὶ διακυρέρησιν αὐτῶν, ἐκπλήσσεται διαπιστῶν τὴν ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς «necessariis» συμφωνίαν αὐτῶν πρὸς τὴν Ὁρθοδόξου Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἔξαιρέσει ἀσαφοῦς τυγος καὶ φραστικῆς μᾶλλον διαφωνίας περὶ τὴν λεκτικὴν διατύπωσιν τοῦ Χαλκηδονείου δόγματος. Οὕτως αἱ Ἐκκλησίαι αὗται φαίνονται ἡμῖν σήμερον, διτι, ἐνῷ καταδικάζουσιν διμοίως μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας τὸν αἵρεσιάρχην Εὐτυχῆ καὶ τὸν ἀκρατον καὶ ἀμιγῆ μονοφυσιτισμὸν αὐτοῦ, ἔξακολουθοῦσιν οὐδὲν ἥττον γὰ ἀποδέχωνται ίδιότυπόν τινα μετριοπαθῆ Μονοφυσιτισμὸν (οὕτω δυγάμιεγον καταχρηστικῶς γὰ δύομασθη²), περιοριζόμενον εἰς τὴν ἀποδοχὴν μᾶς μόνον θεαγνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ Χριστῷ ἡγιανένης καὶ συνθέτου, τ. ἐ. μᾶς οὖσας, καὶ διφειλόμενον πιθανῶς εἰς παρεξήγησιν τῶν ἐλληγορθοδόξων δογματικῶν δρῶν καὶ ἐννοιῶν «οὖσία», «φύσις», «πρόσωπον», «ὑπόστασις», «ὑποστατικὴ ἔνωσις», «Ἄργος» κ.λ.π., ἀρα εἰς τὴν δρολογίαν καὶ διατύπωσιν μᾶλλον τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος καὶ τὴν ἑκατέρωθεν χρησιμοποιουμένην διάφορον θεολογικὴν γλωσσαν, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Οὕτως ἡ μόνη αὕτη κυρία δογματικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν διαδῶν τῶν εἰρημένων πρεσβυτηρίων ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἀτονήσασα σημαντικῶς σὺν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων, δύναται γὰ λεχθῆ, διτι ἥδη περιορίζεται ἐν τῇ πραγματικότητι εἰς διαφορὰν μᾶλλον λέξεων καὶ φραστικῶν διατυπώσεων, ἐπιτεινομένη ἐκ τῆς ἀσαφείας τῆς δογματικῆς ἐν

2. Προβλ. καὶ Β. Σ τε φ α ν ἰ δ ο ν, Ἐκκλησιαστικὴ, Ἰστορία, Ἀθῆναι 1948, σ. 205.

γένει διδασκαλίας τῶν Ἀντιχαλκηδονείων καὶ τῆς διακοπῆς τῆς περαιτέρῳ δογματικῆς καὶ θεολογικῆς καθόλου ἀναπτύξεως αὐτῶν, ὡς καὶ ἔκ τινων ἄλλων δευτερεουσών καὶ ἐπουσιαδῶν διαφορῶν περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, περὶ τοὺς τιμωμένους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας καὶ περὶ ἑτέρας τινὰς λειτουργικάς καὶ κανονικάς διακρίσεις καὶ ἔθιμα.

Οὐ μόνον δὲ ἡ διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ ἡ πολυκύμαντος ἴστορία τῶν μαρτυρικῶν τούτων ἀρχαίων Ἐκκλησιῶν καθιστᾶ ἀντὰς ἔξαιρετικῶς συμπαθεῖς καὶ προσφλεῖς καὶ αἰδεσίμους εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ «ὑπέστησαν σκληρούς διωγμούς καὶ δοκιμασίας καὶ ἴστορικάς περιπετείας διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἀναδειχθεῖσαι ἀληθῶς Ἐκκλησίαι μαρτύρων. Ἀναμφίβολως δὲ εἶναι πρὸς τιμὴν αὐτῶν, ὅτι κατώρθωσαν ἐν μέσῳ τῶν διωγμῶν νὰ διατηρήσωσι τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὸ ὁρθόδοξον σχῆμα, καὶ δὴ ἐν μέσῳ ἑτεροθρήσκων εἰδωλολατρικῶν λαῶν, καὶ μέχρι τοῦ διαθητικοῦ ὕστε ἐκ πασῶν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν νὰ ἵστανται αὖται, ὡς ἐλέχθη, ἔγγυτερον πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν κατά τε τὸ δόγμα καὶ τὴν λατρείαν καὶ τὸ πολίτευμα καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὰ χριστιανικὰ γῆθη καὶ ἔθιμα καὶ διώματα. Ἐκπρωσαποῦσιν αὖται τὸν ἀρχέγονον Χριστιανισμὸν τῶν τριῶν πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, μὴ παρακολουθήσασαι τὸν μετὰ ταῦτα γενόμενον ὑπὸ τῶν τελευταίων τεσσάρων Οἰκουμενικῶν Συνόδων δογματικὸν καθορισμὸν καὶ τὰς λοιπὰς ἔξελιξεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Θεολογίᾳ³. Ἐφ' ὧ καὶ ἔχουσιν αὖται κοινὴν μετὰ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τὴν ἐκκλησιολογίαν καὶ τὴν παράδοσιν καὶ διοῦσι τὴν αὐτὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν καὶ πνευματικότητα, καθ' ὅσον ἀναπγένουσι τὴν αὐτὴν πνευματικὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ἀνατολικῆς εὐσεβείας καὶ ἀντλοῦσιν ἐκ τῶν αὐτῶν πηγῶν τῆς ἀρχαιοτάτης χριστιανικῆς παραδόσεως.

Παρομοία γνώμη αἰωρεῖται ἀπὸ τοῦ ε' μέχρι τοῦ κ' αἰῶνος καὶ παρὰ πολλοῖς διπαδοῖς αὐτῶν, ὡς καὶ πολλοῖς Ὁρθόδοξοις, ὅπως δύναται νὰ συγχθῇ ἐκ τῆς συμμετοχῆς Ἀρμενίων τιγῶν ἐπισκόπων εἰς τὰς Οἰκουμενικάς Συνόδους Ε', ΣΤ' καὶ Ζ', ἐκ τῶν περὶ τῶν Ἀρμενίων κανόνων τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου⁴, ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων ἀποδοχῆς τῆς καταδίκης τῶν «τριῶν κεφαλαίων» ὑπὸ τῆς Ε'

3. Ἰω. Καρομίονη, Τὸ πρόβλημα τῆς ἑνώσεως τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ὁρθόδοξου, ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 36 (1959) 170.

4. Βλέπ. Ἰω. Καρομίονη, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1960, τ. Ι², σ. 231, 233, 234.

Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐκ τῆς γγωστῆς ἔγκυκλίου τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου «πρὸς τοὺς τῆς Ἀγαπολῆς ἀρχιερατικοὺς θρόνους» τοῦ 866⁵, ἐκ τῶν κατὰ τὸν ἰδίον αὐλῶνα φιλεγωτικῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων καὶ μάλιστα τῆς γνωστῆς «διαλέξεως» τοῦ Βυζαντινοῦ φιλοσόφου Θεωριανοῦ καὶ τοῦ Ἀρμενίου Καθολικοῦ Νερσή Δ'⁶, ἐκ τῆς ὑπὲρ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων διακηρύξεως τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ὁρθοδόξου τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1672⁷, ἐκ τῶν θερμῶν καὶ ἴσαδέλφων ἐκδηλώσεων κατὰ τὴν συνάντησιν Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων ἀντιπροσώπων ἐν τῇ Α' Πανορθοδόξῳ Διασκέψει τῆς Ρόδου τὸ 1961 καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων. Π.χ. ὑπὸ τοῦ κλασικοῦ δογματικοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννου τοῦ Δαμιανηγοῦ, ἐκφράζοντος ἐν προκειμένῳ τὴν περὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων χριστιανῶν κοινὴν γνώμην τῶν Ὁρθοδόξων, χαρακτηρίζονται οὗτοι ὡς μόνον «προφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος τοῦ τόπου ἀποσχίσαντες τῆς (Ὁρθοδόξου) Ἐκκλησίας, τὰ δὲ ἄλλα πάντα Ὁρθόδοξοι ὑπάρχοντες»⁸. Παραλείποντες ἑτέρας δρμίας κρίσεις μεταγενεστέρων Ὁρθοδόξων περὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων, περιοριζόμεθα νὰ ἔξετάσωμεν συντόμως τὰς μεταξὺ αὐτῶν σχέσεις κατὰ τὴν παρόντα κ' αἰῶνα, ἐγδιατρίζοντες ἰδιαιτέρως περὶ τὰς τελευταίας ἔξελίζεις τούτων, καὶ ἰδίως ἐν ταῖς συγδιασκέψεσι τῆς Ρόδου, τοῦ Aarhus καὶ τῆς Addis Abeba, ὡς καὶ τῆς τελευταίας ἔγκυκλης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς προπαρασκευὴν τοῦ ἐπισήμου διαλόγου μεταξὺ αὐτῶν.

«Ἡδη ἐν ταῖς ἀπαντήσεσι τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησίων εἰς τὴν πρὸς αὐτὰς ἔγ-

5. Αὐτόθι, σ. 322.

6. 'Ολόκληρον τὴν «διαλέξιν» μεταξὺ τοῦ Θεωριανοῦ καὶ τοῦ Νερσή Δ' καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἀρμενίων βλέπ. ἐν Migne P. G. 133, 119-297. 'Α δ α ν α σ ἰ ο ν Ι α ρ ῥ ι ο ν, 'Ἐπιτομὴ τῶν θείων τῆς πίστεως δογμάτων, Λευφία 1806, σ. 441-516. Γ ο η γ ο ο ι ο ν Χ ι ο ν, Περὶ τῆς ἑνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀγαπολῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Κωνσταντινούπολις 1871, σ. 26-35. P. Τεκέγιαν, Controverses christologiques en Arménie-Cilicie dans la seconde moitié du XIIe siècle (1165-1198), ἐν «Orientalia Christiana Analect» 124, Rome 1939.

7. Παρὸν Ιω. Καρομίονη, μν. Ξ. τ. ΙΙ, σ. 731: «Περὶ μὲν τοῦ οικοποῦ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων καὶ τῶν εἰρημένων ήμīν ἀνωτέρῳ ἀπάντων, καὶ σαφέστατα ἰδίως περὶ τοῦ σημαντικότερον τῆς μετουσιώσεως, ὥσαντως πιστεύοντοι (τῇ Ὁρθοδόξῳ) Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς αὐτοῖς δημιαὶ σιν ὅσαι διατηροῦνται ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἐν ᾧ ἀπὸ πάντων καὶ οἰκονομοῦ καὶ πάντοτε ἐπιδημοῦσι πλειστοῖς ὅσοι παρ' αὐτῶν, σοφοί τε, ὅσον τὸ κατ' αὐτούς, καὶ ἰδιῶται».

8. Ιωάννης Αρμενίος, Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Αθῆναι 1960, τ. Ι², σ. 231, 233, 234.

κύκλιον του Οίκουμενικού Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' τοῦ ἔτους 1902 καὶ τῇ ἀνταπαγτήσει τοῦ Οίκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐκφράζεται ἡ ἐπιθυμία τῆς προσεγγίσεως τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν⁹.

Είτα ἀπὸ τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ παρόντος αἰώνος ἔγένοντο ἀνεπίσημοι τινες συγαντήσεις Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων θεολόγων ἐν τοῖς συνεδρίοις τῆς Οίκουμενικῆς Κινήσεως, καθ' ὃς ἔξεδηλώθη ἑκατέρῳθεν ὁ κοινὸς πόθος πρὸς προσέγγισιν καὶ συνεγγόνησιν καὶ συνεργασίαν αὐτῶν καί, εἰ δυνατόν, μελλοντικὴν ἐπανέγωσιν τῶν διεστώτων. Ἀλλ' ἐπισήμως ἡ σχολήθη περὶ τὸ θέμα τοῦτο ἡ συγελθοῦσα ἐν Ἀγίῳ Ὁρεὶ τὸ 1930 Διορθόδοξος Ἐπιτροπῆς, ἥτις ἀνέγραψεν ὡς θέμα τῆς μελλούσης Πανορθοδόξου Προσυνόδου: «σχέσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν πνεύματι ἀγάπης, ἥτις κατὰ τὸν Ἀπόστολον «πάντα ἐλπίζει», μετὰ τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν: Ἀρμενίων, Κοπτῶν, Ἀβησσηνῶν, Χαλδαίων, Ἰακωβίτῶν..., δσαι τείνουσι νὰ προσεγγίσωσι πρὸς τὴν Ὀρθοδόξον Ἐκκλησίαν»¹⁰. Ἐπειτα τὸ 1951 τὸ Οίκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς 1500ῆς ἐπετείου τῆς Δ' Οίκουμενικῆς Συνόδου, στηριχθὲν κυρίως ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ὀρθῆς κρίσεως τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ καὶ ἐπαναλαβόντων αὐταῖς λέξεις ταύτην, ἀπηγόρυθμενοι μήνυμα ἀγάπης πρὸς «τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὅπως ποτὲ ἔκτοτε ἀποσπασθείσας καὶ οὐδὲν ἥττον ἀπὸ τῆς ἀποστολοπαραδότου πίστεως καὶ διδασκαλίας κατὰ τὰ ἄλλα οὐδόλως ἡ μικρόν τι ἀπομακρυγούθεισας χριστιανικᾶς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς», καλέσαντας αὐτὰς πρὸς ἐπανέγωσιν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον αἱ ὑφιστάμεναι διαφοραὶ καὶ δυσχέρειαι «οὐκ εἰσὶ τοσοῦτοι μεγάλαι, ὅσον συνήθως ὑπολαμβάνεται καὶ γομίζεται», ἀρκεῖ μόνον ἔξι δλῶν τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν νὰ «καταδηληθῇ πᾶσα μέριμνα καὶ σπουδὴ πρὸς

ἀρσιν τῶν ἐπιπροσθουσῶν τῇ προσεγγίσει καὶ τῇ ἐνώσει δυσχερειῶν»¹¹.

Βραδύτερον διεξήχθησαν ἐν Kottayam τῶν Ἰνδιῶν τὸ 1953-54 σούραρι θεολογικαὶ συζητήσεις μεταξὺ «Συρορθοδόξων» τοῦ Μαλαμπάρ καὶ Ρώσων Ὀρθοδόξων θεολόγων, καθ' ὃς ἐπετεύχθη ἀξιόλογος πρόσδοσις καὶ προσέγγισις τῶν ἑκατέρωθεν ἀπόψεων, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῇ δημοσιευθείσῃ κοινῇ ἐκθέσει αὐτῶν, εἰ καὶ τινα ἐκ τῶν ἐκεῖ γραφομένων δὲν θὰ ἡδυγάμεθα νὰ προσυπογράψωμεν¹². Τὸ δὲ 1959, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπισκέψεως τῶν Ἑλλήνων βασιλέων εἰς Αἰθιοπίαν, ἐδημοσιεύσαμεν καὶ ἡμεῖς σχετικὸν ἀρθρον ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ», ἐν συνεχείᾳ πρὸς ἔτερον διμοίριον ἐν αὐτῇ τοῦ ἔτους 1951, προτείναντες τὸν διορισμὸν μικτῆς θεολογικῆς ἐπιτροπῆς ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν πρὸς μελέτην τῶν μεταξύ αὐτῶν διαφορῶν καὶ διεξαγωγὴν ἐνωτικῶν διαπραγματεύσεων¹³.

* * *

Μετὰ διετίαν δημως ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ἐπισήμως ικέτεον ἡ Α' Πανορθοδόξος Διάσκεψις τῆς Ρόδου, ἥτις ἀνέγραψεν ὡς θέμα τῆς μελλούσης Πανορθοδόξου Προσυνόδου τὴν «μελέτην τῶν τρόπων προσεγγίσεως καὶ ἐνότητος τῶν ἐλασσόνων ἀρχαίων ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, διὰ τῆς καλλιεργείας φιλικῶν σχέσεων πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνώσεως μετ' αὐτῶν, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐπισκέψεων, δι' ἀνταλλαγῆς καθηγητῶν καὶ σπουδαστῶν, δι' ἐπαφῶν θεολογικοῦ χαρακτῆρος, διὰ τῆς μελέτης τῆς ἴστορίας, τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, ὡς καὶ τῆς συνεργασίας μετ' αὐτῶν ἐν τοῖς συνεδρίοις οἰκουμενικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐν ζητήμασι πρακτικῆς φύσεως». Εἰς τὴν Διάσκεψιν

11. «Ὀρθοδοξία» 26 (1951) 483, 490. Προβ. καὶ Ι. ω. Καρομίρη, μν. ἔ. τ. Ι², σ. 172. Τοῦ αὐτοῦ, 'Η Δ' Οίκουμενικὴ Σύνοδος, ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 28 (1951) 291.

12. «Ὀρθοδοξία» 32 (1957) 333-361. Οὐχ ἡτον προσυπογράφομεν τὸ τέλος τοῦ συμπεράσματος τῆς κοινῆς ἐκθέσεως, καθ' ὃ οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ οἱ Ἀντιχαλκηδόνειοι «ἀντιπροσωπεύονται δύο διαφόρους παραδόσεις ἐντὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδοξίας, καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ δλού σπουδαίου τούτου γεγονότος προστάλεσεν ἐν τῷ παρελθόντι τὴν διάρρηξιν τῆς κοινωνίας μεταξὺ ἀλλήλων. Η εἰλικρινῆς ἀποδοχὴ τῆς ὑπάρχειας τῶν δύο παραδόσεων, μεθ' δλῶν τῶν πρακτικῶν συνεπειῶν αὐτῶν, θὰ ἀποτελέσῃ σπουδαῖον βῆμα ἐπὶ τὰ πρόσω πρὸς παγίωσιν τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως μεταξὺ τούτων, δύναται δὲ νὰ δηγήσῃ ἐν τέλει, ὥπερ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, εἰς τὴν πλήρη συμφιλίωσιν αὐτῶν» (σ. 348).

13. Ι. ω. Καρομίρη, Τὸ πρόβλημα τῆς ἐνώσεως τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου, ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 36 (1959) 169 ἔξ., 371, 105 ἔξ. 369 ἔξ. Βλέπ. καὶ «Ἐκκλησίαν» 28 (1951) 291.

9. Βλέπ.: 'Η περὶ τῶν σχέσεων τῶν Αὐτοκεφάλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ περὶ ἄλλων γενικῶν ζητημάτων πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ ἐγκύκλιος τοῦ 1902, αἱ εἰς αὐτὴν ἀπαντήσεις τῶν ἀγίων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἀνταπάντησις τοῦ Οίκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Κωνσταντινούπολις 1904.

10. Πρακτικὰ τῆς προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἀγίων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τῆς συνελθούσης ἐν τῇ ἐν Ἀγίῳ Ὁρεῖ ιερῷ μεγίστῃ μονῇ τοῦ Βατοπεδίου 8-23 Ιουνίου 1930, Κωνσταντινούπολις 1930, σ. 144, βλέπε καὶ σ. 70, 124, 128, 73-74: «Δημιουργία σχέσεων καὶ ἔνωσις μετὰ τῶν κεχωρισμένων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, τ. ἔ. Ἀρμενικῆς, Κοπτικῆς, Ἀβησσηνιακῆς, Ἰακωβίτων, αἵτινες χωρισθεῖσαι ἀφ' ἡμῶν πρὸ αἰώνων, εὑρίσκονται πλησιέστερον πρὸς τῆς ἡμᾶς ἡ ἄλλαι Ἐκκλησίαι, μεθ' ὃν ἐπιθυμοῦμεν τὴν ἐνώσιν. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἄξιον νὰ ἀπασχολήσῃ

Οίκουμενικὴν Σύνοδον».

ταύτην, προσκληθέντες ύπό τοῦ Οίκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παρέστησαν ώς ἐπίσημοι ἀπεσταλμένοι παρατηρηταὶ 4 τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, 2 τῆς Αἰθιοπικῆς, 1 τῆς Ἀρμενικῆς, 4 τῆς Συρο-ακαδικῆς καὶ 2 τῆς Μαλαμπαρικῆς τῶν νοτίων Ἰγδιῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως ἐδόθη ἡ εὐκαιρία σοβαρῶν ἐπαφῶν καὶ συζητήσεων καὶ θερμῶν φιλενωτικῶν ἐκδηλώσεων ἐκατέρωθεν, ἐκφρασθεῖσης ἐκ μέρους τῶν συνομιλητῶν τῆς προθέσεως, ὅπως προπαρασκευασθῇ καὶ συγκληθῇ εἰδικὴ σύσκεψις Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων θεολόγων πρὸς συζήτησιν τοῦ δυνατοῦ τῆς ἄρσεως τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἀπὸ 15 αἰώνων θιαστάσεως¹⁴.

Ἄλλα δυστυχῶς τὸ ἥγονον τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας Οίκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δὲν ἦδυνήθη γὰρ ἀναλάβῃ ἀμέσως τὴν πρωτοδουλίαν τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἐπιθυμητοῦ ἐκατέρωθεν καὶ ἐπιβαλλομένου διαλόγου μετὰ τῶν ἀνατολικῶν τούτων Ἐκκλησιῶν. Ἐνῷ ἀδιαμφισθῆταις «ἀπετέλει πάντοτε σκέψιν καὶ πρόθεσιν τοῦ Οίκουμενικοῦ θρόνου, ὅπως ἐγκαινιασθῶσιν ὡργανωμέναι θεολογικαὶ καὶ ἀλλαὶ ἐπαφαὶ μεταξὺ ἐκπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν (τούτων) ἐντὸς τοῦ κλίματος αὐτοῦ ἢ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς διαφαίνεται... διὰ τοῦ μηνημεώδους ἐν ἔτει 1951 διαγγέλματος αὐτοῦ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 1500ῆς ἐπετείου τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οίκουμενικῆς Συνόδου καὶ δι' ἀλλων αὐτοῦ μερικωτέρων ἀποφάσεων, πλὴν παρομαρτοῦσαι εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον

δυσκολίαι τινὲς διορθοδόξου φύσεως καὶ ἀλλαὶ συγέτειγον ἵνα ἀγαθάλληται διαρκῶς ἡ ἐφαρμογὴ τῆς σκέψεως ταύτης καθ' ἐαυτήν, χωρὶς ἐν τούτοις γὰρ ἐγκαταλείπηται ἡ πρόθεσις¹⁵.

Παρὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὴν Α' Πανορθόδοξον Διάσκεψιν τῆς Ρόδου διετίαν ὠρίμασεν ἡ ἐκεῖ ριψθεῖσα ἰδέα περὶ διεξαγωγῆς ἀμέσων φιλενωτικῶν συζητήσεων μεταξὺ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ οὕτω κατὰ τὰς συνεδριάσεις τοῦ τμήματος «Πίστις καὶ Τάξις» καὶ ἀλλων ἐπιτροπῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Montreal καὶ Rochester τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1963 ἐπραγματοποιήθησαν γέκι συγαντήσεις καὶ συζητήσεις, ἀφ' ἐνὸς μὲν μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τρεις ἰδιαίτεραι συσκέψεις τῶν Ὁρθοδόξων ἀντιπροσώπων, καθ' ὃς συνεζήτησαν οὗτοι λεπτομερῶς τὸν τρόπον τῆς προπαρασκευῆς τῆς παρούσης συγαντήσεως καὶ συσκέψεως Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων θεολόγων. Πρὸς τοῦτο ὥρισαν τριμελῆ προπαρασκευαστικὴν ἐπιτροπὴν ἐν τῷ Γενεύῃ ἐδρεύόντων παρὰ τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ τῶν Ἐκκλησιῶν «Ἐλληνος θεολόγου N. Νησιώτη, τοῦ Μαλαμπαρινοῦ Paul Verghese καὶ τοῦ γραμματέως τῆς ὁργανώσεως «Πίστις καὶ Τάξις» Lukas Vischer. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀρχικῶς ἐσχεδίαζεν, ὅπως ἡ παρούσα σύσκεψις ἡμῶν πραγματοποιηθῇ ἐν Κύπρῳ, ἀλλ' ἔγειται τῆς ἐπικρατούσης ἀνωμάλου ἐν τῇ γῆσφ καταστάσεως ἐγκαίρως ὥρισεν ὡς τόπον αὐτῆς τὴν πόλιν τῆς Δανίας Aarhus καὶ ὡς χρόνον τὸ πενθήμερον ἀπὸ 11-15 Αὐγούστου 1964, ἵνα συμπέσῃ αὕτη μετὰ τῆς εὐθὺς μετ' αὐτὴν ἀπὸ 15-27 Αὐγούστου διμοίρως ἐν Aarhus συγεδριασάσης ἐπιτροπῆς τῆς ὁργανώσεως «Πίστις καὶ Τάξις».

* * *

Οὕτω λοιπὸν τὸ ἐσπέρας τῆς 11 Αὐγούστου ἐξ ἐγένετο ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Aarhus ἡ πρώτη συγάντησις Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων θεολόγων, καθ' ἣν παρῆσαν, ἀφ' ἐνὸς μὲν 8 Ὁρθοδόξοις θεολόγοις, ἡτοι 5 Ἐλληνες: ὁ ἐπίσκοπος Μελόδης Αἰμιλιανός, ἀντιπρόσωπος τοῦ Οίκουμενικοῦ Πατριαρχείου παρὰ τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ τῶν Ἐκκλησιῶν, διερεύς I. Πωμαγίδης, καθηγητὴς τῆς Ἐλληνικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐν Brookline Αμερικῆς, οἱ καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν I. Καρμίρης καὶ Γ. Κονιδάρης καὶ

15. Χρυσοστόμον Κωνσταντίνον, Αἱ ἐν Kottayam τῶν Ἰνδιῶν θεολογικαὶ συνομιλίαι μεταξὺ «Συνορθοδόξων» τοῦ Μαλαμπάρ καὶ Ὁρθοδόξων θεολόγων καὶ ἡ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δημοσιευθεῖσα κοινὴ ἐκθεσις, ἐν «Ορθοδόξᾳ» 32 (1957) 337.

14. Βλέπ. Ἰω. Καρμίρη, 'Η Α' Πανορθόδοξον Διάσκεψιν τῆς Ρόδου, Ἀθῆναι 1961, σ.8-9,17. Κατὰ κοινὴν ἐκτίμησιν, «la présence des Eglises orientales à Rhodes fut l'un des faits marquants de la Conférence. Je crois qu'effectivement une des conséquences les plus heureuses de la réunion aura été de tirer ces Eglises, appelées mineures, de leur isolement et de les associer au grand mouvement de l'unité. Les observateurs furent l'objet d'une fraternelle sollicitude. Il y eut des réunions communes. Sans aller jusqu'à prendre de décisions communes — les observateurs n'avaient pas mandat pour cela, — tous, orthodoxes et chrétiens orientaux, se sont réjouis de l'atmosphère de charité et d'affection mutuelle de ces réunions». (A. Wengler, Sur les chemins de l'unité. Rhodes 'En «La Croix», 24 Octobre 1961). Κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Fr. House, αἱ ἐν Ρόδῳ μεταξὺ τῶν Ορθοδόξων καὶ τῶν Μονοφυσιτῶν «συνομιλίαι ἑκτάκτου οἰκουμενικῆς σπουδαιότητος... Εάν τὰ καθορισθέντα σχέδια εἰναι δλῶς ἀνεπίσημα περὶ συνεχίσεως προκαταρκτικῶν συνομιλιῶν, ἐν τούτοις ἡ ἀπαρχὴ μιᾶς κινήσεως πρὸς ἐπανένωσιν τῆς Ὁρθοδόξιας μετά τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἴστος ἀποδειξῃ, ὅτι ἀπετέλεσε μίαν ἐκ τῶν πλέον ἀξιοποσέκτων ἐπιτυχιῶν τῆς ἐν Ρόδῳ Συνδιασκέψεως. (Αρθρον εἰς τὸ «Μηνιαίον Δελτίον» τῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Οίκουμενικοῦ Πατριαρχείου παρὰ τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ Ἐκκλησιῶν, ἀρ. 46, Σεπτέμβριος — Οκτώβριος 1961, σ. 3-4).

δικαθηγητής του ἐν Γενεύῃ Οἰκουμενικοῦ Ἰγστιτούτου N. Νησιώτης, ως καὶ 3 Ὅψοι: οἱ ἵερεῖς καὶ καθηγηταὶ G. Florovsky, V. Borovoi καὶ J. Meyendorff, ἀφ' ἑτέρου δὲ 10 Ἀντιχαλκηδόνειοι θεολόγοι, ἣτοι οἱ Ἀρμένιοι ἐπίσκοποι Tirán καὶ Sarkissian, δὲ Σύρος ἐπίσκοπος Mar Severius Zakka Iwas, οἱ Μαλαμπαριγοὶ ἐπίσκοποι Mar Thoma Dionysius καὶ οἱ ἵερεῖς N. J. Thomas καὶ P. Verghese, δὲ Κόπτης καθηγητὴς Karam Nazir Khella καὶ οἱ Αἰθίοπες ἱερεῖς Like Siltanat Habte Mariam Worquineh καὶ V. C. Samuel μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Getachen Haile. Δυστυχῶς δὲν ἤδυνγήθησαν νὰ προσέλθουν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως οἱ Πατριαρχικοὶ ἀντιπρόσωποι.

Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην συνεδρίασιν ἐν ἀρχῇ μὲν προσεφώνησε τοὺς συγέδρους ἐξ ὀνόματος τοῦ Παν. Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγάρου δὲ προεδρεύσας ἐπίσκοπος Μιλέόνης Αἰμιλιαγός, εἴτα δὲ ὥμιλησαν οἱ N. Νησιώτης καὶ L. Vischer, ἐκθέσαντες τὸ ἴστορικὸν τῆς παρούσης συναντήσεως καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν, ἐφ' οὗ διεξήχθη συζήτησις. Τὴν 12 Αὐγούστου ἀνέγνωσαν τὰς εἰσηγήσεις των δὲ Ρώσος καθηγητὴς J. Meyendorff μὲ θέμα: «Χαλκηδόνειοι καὶ Μονοφυσῖται μετὰ τὴν Χαλκηδόνα», δὲ Αἰθίοψ καθηγητὴς V. Samuel μὲ θέμα: «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», καὶ δὲ Ἐλλην καθηγητὴς Γ. Κονιδάρης μὲ θέμα: «ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ ἴστορικῶν καὶ δογματικῶν παραγόντων ἐν τῷ σχίσματι τῶν Ἀγατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας». Τὴν 13 Αὐγούστου ἀνέγνωσαν δριώις τὰς εἰσηγήσεις των δὲ Ἐλλην καθηγητὴς I. Καρμίρης μὲ θέμα: «τὸ πρόδολημα τῆς Ἑγώσεως τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἀγατολικῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου ἐπὶ τῇ δάσει τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ γενικώτερον τῆς Χριστολογίας αὐτοῦ», δὲ Ἐλλην καθηγητὴς I. Ρωμανίδης μὲ θέμα: «μία φύσις ἢ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», καὶ δὲ Ἀρμένιος ἐπίσκοπος Karekin Sarkissian μὲ θέμα: «ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ πρώτου τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Ἀρμενικῇ Ἐκκλησίᾳ—δραχεῖα ἐπισκόπησις μετ' εἰδικῆς ἀναφορᾶς εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν δύο φύσεων». Τὴν 14 Αὐγούστου ἀνέγνωσαν τὰς εἰσηγήσεις των δὲ Ἀρμένιος ἐπίσκοπος Tirán Nersoyan μὲ θέμα: «ἡ ἐτυμηγορία τῆς Ἰστορίας», δὲ Κόπτης καθηγητὴς Karan Nazir Khella μὲ θέμα: «θεολογικὴ προσέγγισις εἰς τὴν μίαν φύσιν—Χριστολογίαν τῆς εἰκατονταετηρίδος», καὶ δὲ Ρώσος καθηγητὴς Vitaly Borovoi μὲ θέμα: «τὸ ζήτημα τῆς συγδιαλαγῆς καὶ ἐπαγεγώσεως τῶν ἀρχαίων ἀγατολικῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας».

Σημειώτεον ὅτι μετὰ τὴν ἀνάγγωσιν ἑκάστης εἰσηγήσεως διεξήγοντο ἐργάδεις συζητήσεις, παρείχοντο ἐξηγήσεις ὑπὸ τῶν εἰσηγητῶν καὶ διεπιστοῦντο τὰ σημεῖα συμφωνίας καὶ διαφωνίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν. Κυρίως ἡ μεταξὺ τῶν συζητητῶν ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ ίδιως ἐπὶ τῆς φράσεως αὐτοῦ «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», ἀλλ᾽ ὀρθοδόξως καὶ οὐχὶ μονοφυσιτικῶς ἐρμηνευομένης, καὶ δὴ ἐπὶ τῇ δάσει χωρίων τοῦ ἀγίου Κυρίλλου αὐτοερμηνεύοντος ἑαυτόν, ἀτιγα προσεκόμισε καὶ ἀνέπτυξεν δὲ γράφων. Ἐν τέλει οἱ μετασχόντες τῆς συσκέψεως ταύτης θεολόγοι ἡσχολήθησαν κατὰ τὸ ἐσπέρας τῆς 14 καὶ τὴν πρωῒαν τῆς 15 Αὐγούστου (μετὰ τὴν τελεσθεῖσαν Ὀρθοδόξου Λειτουργίαν) περὶ τὴν σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν τῆς ὑπαρχούσης διδιλογραφίας περὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ως καὶ περὶ τὴν σύνταξιν τῆς κοινῆς ἐκθέσεως τῶν συμπερασμάτων αὐτῶν¹⁶, τὸ κείμενον τῆς δόπιας ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Ἡδη ἀπὸ τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ αἰώνος ἡμῶν ἀντιπρόσωποι τῶν ἡμετέρων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐκ τῶν δοπιών ἀποδέχονται ἄλλαι μὲν ἐπὶ τὰ Οἰκουμενικά Συνόδους, ἄλλαι δὲ τρεῖς, συνηγνητήσαντας πολλάκις εἰς οἰκουμενικὰ συγελεύσεις. Οἱ πόθος, δπως γνωρίσωμεν ἄλληλους καὶ ἀποκαταστήσωμεν τὴν ἐνότητα ἡμῶν ἐν τῇ μιᾷ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ηὑξάγετο καθ' ὅλα τὰ ἔτη ταῦτα. Ἡ συγάντησις ἡμῶν ἐν τῇ Πανορθοδόξῳ Διασκέψει τῆς Ρόδου τὸ 1961 ἐπεδεδίαίσε τὸν πόθον τοῦτον.

Ἐντεῦθεν προσήλθεν ἡ ἡμετέρα ἀνεπίσημος αὕτη συγάντησις 15 θεολόγων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν διὰ τριημέρους ἀνεπισήμους συζητήσεις ἐν Aarhus τῆς Δανίας, ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν συγεδρίασιν τῆς Ἐπιτροπῆς περὶ «Πίστεως καὶ Τάξεως». Συγεζητήσαμεν ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ τῆς ἀγάπης καὶ ἐν τῇ πεποιθήσει τῆς ἀληθείας καὶ ἐγνωρίσαμεν ἀλλήλους. Αἱ κληρονομηθεῖσαι ἡμῖν παρεγγήσεις ἤρχισαν νὰ ἀποσαφηνίζωνται. Ἀνεγνωρίσαμεν ἐν ἀλλήλοις τὴν μίαν ὀρθόδοξην πίστιν τῆς Ἐκκλησίας. Δέκα πέντε αἰῶνες ἀπομούσεως δὲν παρεπλάνησαν ἡμᾶς ἔξω τῆς πίστεως τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Ἐν τῇ κοινῇ μελέτῃ τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος ὑφ' ἡμῶν ἡ γνωστὴ φράσις, ἡ χρησιμο-

16. Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω εἰσηγήσεις εἰς τὴν συνδιάσκεψιν, ως καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν διεξαχθεισῶν συζητήσεων μετὰ τῆς κοινῆς ἐκθέσεως ἐδημοσιεύθησαν ἀγγλιστὶ ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ περιοδικῷ τῆς ἐν Brookline, Mass. τῆς Βορείου Ἀμερικῆς Ἐλληνικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς «Greek Orthodox Theological Review», Vol X (1964-1965) Nr 2, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Unofficial Consultation between Theologians of Eastern Orthodox and Oriental Orthodox Churches, August 11-15, 1964, Papers and Minutes», edited by J. Romanidis, P. Verghese, N. Nissiotis.

ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ Πατρὸς ἡμῶν ἐν Χριστῷ Κυρίλλου Ἀλεξανδρέας, «μία φύσις (ἢ μία ὑπόστασις) τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», μετὰ τῶν ἀκολουθῶν αὐτῆς, ἥτο ἐν τῷ κέντρῳ τῶν συζητήσεων ἡμῶν. Ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος εὔροιμεν ἔκαυτοὺς ἐν πλήρει συμφωνίᾳ. Διὰ μέσου τῆς διαφόρου δρολογίας, τῆς χρησιμοποιουμένης ὑφ' ἕκαστης πλευρᾶς, εἰδομενού ἐκφραζομένην τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν. Ἐφ' ὅσον συμφωνοῦμεν ἄνευ ἐπιφυλάξεων ἐν τῇ ἀπορίφει τόσον τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐτυχοῦς ὃσον καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Νεστορίου, ἡ ἀποδοχὴ ἢ ἡ μὴ ἀποδοχὴ τῆς Χαλκηδόνος δὲν συνεπάγεται τὴν ἀποδοχὴν εἴτε τῆς μιᾶς εἴτε τῆς ἀλληλης αἵρεσεως. Ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ εὗρον ἔαυτὰς ἀκολουθούσας τὴν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου διατυπωθεῖσαν χριστολογικὴν διδασκαλίαν τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας.

Διεπιστώσαμεν, ὅτι ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος (451) δύναται γὰρ ἐννοηθῆ ὡς ἐπικυροῦσα τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τῆς Ἐφέσου (431), ὡς καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς μεταγενεστέρας Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (553). Ἀνεγγωρίσαμεν, ὅτι πᾶσαι αἱ Σύνοδοι δέον νὰ θεωρῶνται ὡς στάδια μιᾶς ἀκεραίας ἀναπτύξεως καὶ ὅτι οὐδεμία Σύνοδος ἢ κείμενον δέον γὰρ ἐξετάζωνται μεμονωμένως. Ὁ σημαντικὸς ρόλος τῶν πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ πνευματικῶν παραγόντων ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῶν ἐντάσεων μεταξὺ τῶν μερίδων ἐν τῷ παρελθόντι θὰ ἔδει νὰ ἀναγνωρίζηται καὶ γὰρ σπουδάζηται διμοῦ, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν πρέπει οὕτοι νὰ ἐξακολουθῶσι νὰ διαιρῶσιν ἡμᾶς.

Διεπιστώσαμεν τὴν ἀνάγκην, ὅπως πορευθῶμεν διμοῦ πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὸ προκείμενον ζήτημα εἶναι κρισίμου σημασίας διὰ πάσας διμοίων τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐνότητα τῆς δλῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τὸ "Ἀγιον Πνεῦμα, τὸ ἐνοικοῦν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὸ διδηγῇ ἡμᾶς διμοῦ εἰς τὴν πληρότητα τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀγάπης. Πρὸς τοῦτο ὑποδάλλοιμεν εὐσεβάστως εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἡμῶν τὸν καρπὸν τοῦ κοινοῦ τριημέρου ἔργου ἡμῶν. Ὅπολείπονται δεῖται τὸ πολλὰ πρακτικὰ προσβλήματα. Ἄλλα τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, τὸ διποίον διδήγησεν ἡμᾶς διμοῦ ἐγταῦθα, πιστεύομεν, ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ διδηγοῦν τὰς Ἐκκλησίας ἡμῶν εἰς τὴν κοινὴν λύσιν αὐτῶν»¹⁷.

Ἐκ τῆς ἐπισταμένης μελέτης τῆς ἀνωτέρω κοινῆς ἐκθέσεως, τῆς γενομένης διμοφώνως ἀποδεκτῆς μετὰ πολλῆς τῆς ἴκανοποιήσεως ἐξ ἀμ-

φοτέρων τῶν πλευρῶν, καταφαίνεται τὸ πγεῦσαν ἐν τῇ συσκέψει ταύτη πνεῦμα τῆς συνδιαλλαγῆς, ὃς καὶ τὰ ἐνθαρρυντικὰ συμπεράσματα καὶ τὸ θετικὸν καθόλου ἔργον τῶν συναντηθέντων ἀγεπισήμων θεολόγων ἐκατέρωθεν. Πάντες δεῖται οὐσιώσιν, ὅτι διμοφώνως ἀνεγγώρισαν ἐν ἀλλήλοις τὴν μίαν δρθόδοξην πίστιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἔξω καὶ μακράν τῆς ὅποιας δὲν ἴσχυσαν νὰ παραπλανήσωσι τὰς χωρισθείσας Ἐκκλησίας οἱ διαρρεύσαντες δέκα πέντε αἰώνες τῆς διαιρέσεως καὶ τῆς ἀποξενώσεως καὶ τῆς ἀπομονώσεως αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων. Εἰδικώτερον ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ διαιρέσαντος αὐτὰς χριστολογικοῦ δόγματος εὔρον αὐτὰς ἐν πλήρει συμφωνίᾳ, καθ' ὅσον διὰ μέσου τῆς ὑπὸ τῶν διεσταμένων Ἐκκλησῶν χρησιμοποιουμένης διαφόρου δρολογίας καὶ φρασεολογίας εἰδούν ἐκφραζομένην τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ ἀρρήτου μυστηρίου τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐνώσεως τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Τέλος διεπιστώσαν, ὅτι ἡ συμφωνία καὶ ἡ συνδιαλλαγὴ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν δύναται γὰρ στηριχθῆ ἐπὶ τῆς Χριστολογίας τοῦ ὑπὸ αὐτῶν διμοφώνως τιμωμένου μεγάλου θεολόγου καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρέας Κυρίλλου, καὶ διαιτατα ἐπὶ τῆς φράσεως αὐτοῦ «μία φύσις (ἢ ὑπόστασις) τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», ἀλλ' ὁρθοδόξως καὶ οὐχὶ μιογοφυσιτικῶς ἐρμηνευομένης, ὡς εἰπομέν. Οὕτως αἱ ἐν πνεύματι ἀμοιβαίας κατανοήσεως καὶ ἀγάπης διεξαχθεῖσαι συζητήσεις ἀνεπτέρωσαν τὰς ἐλπίδας πάντων ἐπὶ τὸ δυνατὸν τῆς συνδιαλλαγῆς, καὶ συμφωνίας καὶ ἐπανεγγώσεως τῶν διεσταμένων ἀνατολικῶν χριστιανῶν. Η ἀγωτέρω προταθεῖσα ὑφ' ἡμῶν δογματικὴ δάσις τῆς Χριστολογίας τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρέας πρὸς συνέχισιν τῶν περαιτέρω θεολογικῶν συζητήσεων καὶ ἐνωτικῶν διαπραγματεύσεων ἐκρίθη ἴκανοποιητική, ἔχομεν δὲ δι' ἐλπίδος, ὅτι δύναται νὰ διδηγήσῃ αὕτη εἰς τὴν ποθητὴν συμφωνίαν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲ θεολογικὸς διάλογος οὐσιαστικῶς ἔρχεται, ἔστω καὶ ἀνεπισήμως, ἐν Aarhus, ἐπηρεάσας τὰς μετέπειτα ἐξελίξεις.

* * *

Δύο καὶ ἡμῖν μῆνας δραδύτερον τὸ θέμα τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Εκκλησιῶν ἀπηγόρωσε καὶ τὴν ἀπὸ 11-15 Νοεμβρίου 1964 συγελθούσαν ἐν Ρόδῳ Γ' Πανορθοδόξον Διάσκεψιν, εἰ καὶ δὲν εἶχε, δυστυχῶς, περιληφθῆ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει τὸ θέμα τοῦτο. Παρὰ τοῦτο δημος οἱ μεταχόντες τῆς Διασκέψεως ἀντιπρόσωποι τῶν Ὁρθοδόξων Εκκλησιῶν ἡσχολήθησαν ἐπισήμως τε καὶ ἀνεπισήμως περὶ αὐτό, τοσούτῳ μᾶλλον διστοιχίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶχον ρητὴν ἐντολὴν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς τοῦτο. Ἐν πρώτοις δὲ πρόεδρος τῆς Διασκέψεως μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως

17. Ι.ω. Καρούφη, 'Ανεπίσημος συνάντησις Ὁρθοδόξων καὶ Ἀνατολικῶν θεολόγων, ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 41 (1964) 456-461.

καὶ Θείρων Μελίτων ἀπηρύθυνε χαιρετισμὸν πρὸς τὰς Ἀντιχαλκηδονείους Ἐκκλησίας ἐν τῷ ἐναρχητηρίῳ λόγῳ του εἰπών: «'Αλλ' ἡ σκέψις ἡμῶν ἀπὸ τῆς Διασκέψεως ταύτης μετ' ἵσης ἀγάπης καὶ τιμῆς ἔκτείνεται καὶ πρὸς τὰς σεβασμίας ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῆς Ἀγατολῆς καὶ, ἐν ὅφει τῆς μελλούσης συνελεύσεως αὐτῶν ἐν Αἰθιοπίᾳ, πρωτοβουλίᾳ τοῦ εὐσεβοῦς αὐτοκράτορος Χάϊλε Σελάσιε, ἀπευθύνομεν πρὸς αὐτὰς ἐγκάρδιον ἀδελφικὸν χαιρετισμόν». Ήμεῖς προσωπικῶς, μετασχόντες τῆς Διασκέψεως ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐλλάδος, ὑπεδάλομεν ἐπισήμως εἰς τὴν διορύζειαν τῆς Διασκέψεως, κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 10 Νοεμβρίου 1964, τὴν πρότασιν περὶ διευρύσεως τῆς δάσεως τοῦ διεσαχθησομένου θεολογικοῦ διαλόγου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν Ρωμαιοκαθολικῆς, Παλαιοκαθολικῆς καὶ Ἀγγλικανικῆς, ὥστε νὰ καταστῇ οὕτος «γενικὸς μεθ' ὅλων τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, δσαι διατηροῦσι τὴν δογματικὴν πίστιν τῶν ἀρχαίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οἷαι εἴναι ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἡ Παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, αἱ μονοφυσιτίζουσαι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀγατολῆς, (αἱ καταδικάσασαι τὸν Εὐτυχῆ καὶ τὴν ἀρεσινήν αὐτοῦ), ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία καὶ αἱ συντηρητικάτεραι Προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι κεχωρισμένως ἑκάστῃ...». Ἀλλ' ἐνῷ δὲ πρόεδρος, διὰ λόγους τυπικούς, ἀπέκλειε τὴν ἐπίσημον συζήτησιν τοῦ θέματος τούτου ὑπὸ τῆς Διασκέψεως, ἐν τούτοις ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 14 Νοεμβρίου 1964 ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον γὰ εἰσηγηθῆ εἰς τὴν διορύζειαν τὴν υἱοθετηθεῖσαν διμοφώνως ὑπὸ αὐτῆς πρότασιν περὶ παρεμβολῆς ἐν τῷ τελικῷ μηγύματι τῆς Διασκέψεως πρὸς τὰς Ἐκκλησίας ἰδιαιτέρου «ἀδελφικοῦ χαιρετισμοῦ» αὐτῆς «πρὸς τὰς σεβασμίας ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῆς Ἀγατολῆς», ἀποτελοῦντος οἵονεὶ ἀνταπόκρισιν εἰς τὰ ἐν Aarhus ἀποφασισθέντα καὶ συνέχειαν αὐτῶν, ἔχοντος δὲ ὡς ἔξης: «Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἡ Γ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγάπης καὶ τιμῆς στρέφει τὴν σκέψιν αὐτῆς καὶ πρὸς τὰς σεβασμίας ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῆς Ἀγατολῆς, πρὸς δὲ καὶ ἀπευθύνει ἔνθερμον ἀδελφικὸν χαιρετισμόν, ἐκφράζουσα τὴν εὐχὴν καὶ ἐπίδια τῆς ἀγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, δτι δὲ εἰς καὶ αὐτὸς Κύριος εὐλογηθῆ πᾶσαν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν ἀδελφικῶν ἡμῶν σχέσεων». Ο δὲ πρόεδρος τῆς Διασκέψεως ἐτόνισεν, δτι ἡ Ὀρθοδόξος Καθολικὴ Ἐκκλησία «μηδαμῶς παρέλειψε τὴν ἐκδήλωσιν σεβασμοῦ καὶ τιμῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπιθυμίας προσεγγίσεως πρὸς τὰς σεβασμίας ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῆς Ἀγατολῆς, τὰς πασῶν τῶν ἀλλων ἐγγύτερον ἡμῶν εὑρισκομένας»¹⁸. Τὸ συμπέρασμα ἡμῶν ἐκ πάντων τῶν δια-

μειφθέντων ἐν Ρόδῳ, ἔσω καὶ ἔξω τῆς Διασκέψεως, περὶ τῆς ἐνάρξεως ἐπισήμου θεολογικοῦ διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῶν Ἀγτιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ἦτο, δτι ἡ μὴ λῆψις τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως ὥφελετο οὐχὶ εἰς οὐσιαστικόν τινα λόγον, ἀλλ' εἰς ἀπλοῦν διαδικαστικὸν τοιοῦτον, τ. ἔ. εἰς τὴν μὴ ἔγκαιρον ἀναγραφὴν αὐτοῦ μεταξὺ τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως.

* * *

Δύο μῆνας δραδύτερον, ἦτοι ἀπὸ 15-21 Ἰανουαρίου 1965, συγήλθεν ἐν Addis Abeba τῆς Ἀθησυνίας ἡ Α' Διάσκεψις τῶν Προκαθημένων τῶν Ἀγτιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, προσκλήσει τοῦ εὐσεβοῦς αὐτοκράτορος τῆς Ἀθησυνίας Χάϊλε Σελάσιε Α', μιμηθέντος ἐν τούτῳ τὸ παράδειγμα τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Εἰς ταύτην προσεκλήθησαν καὶ οἱ Προκαθημένοι τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, οἵτινες ὅμως ἔκριναν, δτι δὲν θὰ ἔπρεπε γὰ παραστῶσι προσωπικῶς, — πιθανῶς λόγῳ τοῦ τρόπου τῆς προσκλήσεως, τῆς ἐλλείφεως ἐπαρκοῦς χρόνου πρὸς μελέτην τῶν θεμάτων καὶ καταρτισμὸν ἡμερησίας διατάξεως ἀποδεκτῆς ὑπὸ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ γενικῶς τοῦ ἀπροπαρασκεύου τῆς Διασκέψεως —, ἀπεφάσισαν δ' ὅμως γὰ ἀποστείλωσι παρατηρητὰς εἰς αὐτήν¹⁹. Ἀλλ' εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἀναχωρήσεως αὐτῶν δι' Addis Abeba ἐλήφθη ἔκειθεν εἰδοποίησις τῆς Γραμματείας τῆς Διασκέψεως, δτι ἀνεβλήθη ἡ Διάσκεψις καθ' ὃ μέρος ἀφεώρα τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, περιορισθεῖσα μόνον μεταξὺ τῶν Ἀγτιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Οὕτω τῆς Διασκέψεως ταύτης μετέσχον μόνον οἱ Προκαθημένοι τῶν πέντε Ἀγτιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ἔχοντες περὶ αὐτοὺς περὶ τοὺς 4-5 ἴδιους κληρικοὺς καὶ θεολόγους ἔκαστος, ἦτοι α) δ' Πατριάρχης τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας Κύριλλος ΣΤ', β) δ' Πατριάρχης τῆς Συρο-ιανωβίτικῆς Ἐκκλησίας Ἰγάτιος-Ιάκωβος Γ', γ) δ' Καθολικὸς τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας (Ἐτσιμαδτζίν) Βασκέν Α', μετὰ τοῦ Καθολικοῦ τῆς Κιλικίας Κορὲν Α', δ) δ' Πατριάρχης τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας Βασίλειος, ἀναπληρούμενος (λόγῳ ἀσθενείας) ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Χάραρ Θεοφίλου, καὶ ε) δ' Καθολικὸς τῆς Μαλαμπαρικῆς Ἐκκλησίας Βασίλειος-Εὐγένιος. Πρὸς τὴν Διάσκεψιν ἀπηρύθυνε τηλεγραφικῶς δ' Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας «ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν καὶ συγχαρητήρια εὐχηθεὶς πλήρη ἐπιτυχίαν καὶ συνάντησιν πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν προσεχεῖ μέλ-

Διάσκεψις τῆς Ρόδου καὶ ἡ Γ' φάσις τῆς Β' Βατικανείου Συνόδου. Αθῆναι 1965, σ. 10, 18, 301, 98)9.

19. Σημειωτέον δτι ἡ Ιερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐλλάδος, εὐθὺς μετὰ τὴν λῆψιν τῆς προσκλήσεως τοῦ Αἰθιοποῦ Αὐτοκράτορος, ὤρισε πέντε παρατηρητὰς, ἦτοι τρεῖς ἐπισκόπους καὶ δύο καθηγητάς, ἐν οἷς καὶ τὸν γράφοντα.

18. Ι.ω. Καρομίοη, 'Ορθοδόξια καὶ Ρωμαιοκαθολικισμός. Τεῦχος ΙΙ: 'Η Γ' Πανορθόδοξος

λογτι»²⁰. Η Διάσκεψις είχεν ως σύνθημα: «ήγωμένοι έν τῇ πίστει», προπαρεσκευάσθη δὲ δεόντως ύπὸ δεκαμελοῦς μικτῆς ἐπιτροπῆς ἔξ αντιπροσώπων πασῶν τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, συνεδριασάσης κατὰ τὰς προηγηθεῖσας 4 ἡμέρας. Ἐν ἀρχῇ ἡ σχολὴ τῇ Διάσκεψις περὶ σπουδαῖα ἐσωτερικὰ ζητήματα τῶν μετεχουσῶν Ἐκκλησιῶν, ἀκολούθως δὲ ἔλαβε τὰς ἐπομένας ἀποφάσεις ἐπὶ τοῦ ἐνδιαιφέροντος ἡμᾶς ζητήματος, περὶ τῶν σχέσεων τῶν Ἀντιχαλκηδονείων πρὸς τὰς ἄλλας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, καὶ δὴ α) πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, β) πρὸς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ γ) πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας — μέλη τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Εἰδικώτερον ως πρὸς τὴν ἡμετέραν Ὀρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἡ Διάσκεψις τῆς Addis Abeba ἀπεφάσισε τὰ ἔξῆς:

«...Ἐγδιαφερόμενοι περὶ συγόλου τῆς Χριστιανούνης ἔχομεν κατὰ νοῦν τὴν ἔγωσιν μετὰ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀπὸ ἐπόφεως δημως στεγοτέρας πρὸς ἡμᾶς δημοιότητος ἐν τῇ πίστει καὶ πνευματικῆς συγγενείας μεθ' ἡμῶν, ἔχομεν ἀνάγκην νὰ καλλιεργήσωμεν διαιφόρους προσεγγίσεις ἐν ταῖς μετ' αὐτῶν σχέσεσιν ἡμῶν. Η σκέψις αὕτη ἀγει ἡμᾶς ν' ἀσχοληθῶμεν κατὰ τὸ πρῶτον δῆμον ἡμῶν περὶ τὸ ζῆτημα τῆς σχέσεως ἡμῶν πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, μεθ' ἡς τὴν αὐτὴν πίστιν καὶ κοινωνίαν εἶχομεν μέχρι τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συγόλου τοῦ 451, δόπτε ἐπῆλθεν ἡ διαίρεσις. «Οσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς χριστολογικὰς ἔριδας, αἱ δοποῖαι προύκαλεσαν τὴν διαιρέσιν, ἐπλίζομεν, διη μελέται ἀπὸ κοινοῦ ἐν πνεύματι διαιρεῖσας κατανοήσεως δύνανται νὰ ἐπιχύσωσι φῶς ἐπὶ τῆς σημασίας τῶν θέσεων ἑκατέρωθεν. Οὕτως ἀποφασίζομεν, δημοσιοτήσωμεν νέαν μιελέτην περὶ τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἀρχῆν. Τὴν μιελέτην ταύτην δύνανται νὰ ἀναλάβωσιν οἱ ἡμέτεροι θεολόγοι, ἔχοντες ὑπὸ δύψιν τὰς προτέρας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου μελέτας, ως καὶ τὰς ἀνεπισήμους συσκέψεις τὰς γενομένας ἐν συναρτήσει πρὸς τὰς συνελεύσεις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγκρίομεν, δημοσιοτήσωμεν τὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ συνεργάζωνται μετ' αὐτῆς ἐπὶ τῶν πρακτικῶν ζητημάτων».

Εὔδηλον λοιπόν, διη ἡ Διάσκεψις ἐγέκρινε τὴν ἐπιδίωξιν στενοτέρων σχέσεων καὶ τὴν συνεργασίαν τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ὀρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἥν διέκρινεν ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, λόγῳ μείζονος πνευματικῆς συγγενείας καὶ δημοιό-

τητος ἐν τῇ πίστει, ἀνέθηκε δὲ εἰς τοὺς θεολόγους αὐτῆς, δημοσιεύσην εἰς γέαν βαθυτέραν μελέτην τῆς ὑφισταμένης χριστολογικῆς διαφορᾶς μεταξὺ Ὀρθόδοξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παλαιοτέρων καὶ τῶν νεωτέρων σχετικῶν μελετῶν, καὶ κατ' ἔξοχὴν τῆς γενομένης ἐν τῇ συναντήσει τοῦ Aarhus, τὸ θετικὸν καὶ ἐλπιδοφόρον πόρισμα τῆς διοίας ἀναμφισσητήτως ἐπηρέασε τὴν τε Διάσκεψιν καὶ τὸν Αὐτοκράτορα διὰ τὴν πρόσκλησιν αὐτῆς. Πράγματι δὲ ἐν τέλει προέδη ἡ Διάσκεψις εἰς σύστασιν μονίμου Ἐπιτροπῆς, ἵνα καθορίσῃ τὸν τρόπον καὶ τὰ μέσα τῆς προσεγγίσεως πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν πρῶτον, εἴτα δὲ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἀρχαίας, πρὸ τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ἐνότητος.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Διάσκεψις ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας καὶ, ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα τῆς Ὀρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἔνδος μὲν ἐνέκρινε τὸν διαλόγον μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας «ἐπὶ ίσου ἐπιπέρδου Ἐκκλησιῶν» (ἢ «ἐπὶ ίσοις δροις», ὡς ἔχουσιν ἥδη ἀποφασίσει οἱ Ὀρθόδοξοι, μεθ' ὧν εὐλόγως ἐπιζητεῖται ἡ συνεργασία ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ διαλόγου), ἀλλὰ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς Οὐγίας καὶ τοῦ προσηλυτισμοῦ, ἀτινα ἔχουσιν ἥδη ζητήσει καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι, ἀφ' ἑτέρου δέ, διαδηλώσασα τὴν ἐκτίμησιν αὐτῆς πρὸς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνέκρινε τὴν καλλιέργειαν στενοτέρων σχέσεων μετὰ τῶν μετεχουσῶν αὐτοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ μάλιστα μετὰ τῆς Παλαιοκαθολικῆς καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς, μεθ' ὧν ἀρχίζουσιν ἥδη διαλόγον καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι. Τέλος, πλὴν τῶν ἀνωτέρων, ἡ Διάσκεψις ἔλαβε σειρὰν ἀποφάσεων καὶ ἐπὶ ἐσωτερικῶν τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ζητημάτων²¹.

* * *

Τὸ ἐπιστέγασμα τῆς διλῆς κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους φιλεγωτικῆς κινήσεως μεταξὺ τῆς Ὀρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀρχαίων Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ἀποτελεῖ τὸ ἀπὸ 9 Ιουγίου 1965 ἐγκύλιον γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς Αὐτοκεφάλους Ὀρθόδοξους Ἐκκλησίας, δι' οὗ ἀγανακοινοῦται τὸ πρόγραμμα ἐνάρξεως ἐπισήμου θεολογικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ διαλόγου μετὰ πασῶν τῶν εἰρημένων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς διὰ

20. «Ορθόδοξος Παρατηρητής» 31 (1965) No 540, σ. 92.

21. Βλέπ. ταύτας ἐν τῷ κατ' αὐτὰς κυκλοφορηθέντι δημοσιεύματι τοῦ Μητροπολίτου Αξιώμη Νικολάου, Διάσκεψις Ἀνατολικῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ἐν Αδδίσ Αβέβα, 15-21 Ιανουαρίου 1965, Αθῆναι 1965.

τῆς συστάσεως τῶν οἰκείων Ἐπιτροπῶν μελέτης καὶ διεξαγωγῆς θεολογικῶν συζητήσεων καὶ ἐγωτικῶν διαπραγματεύσεων. Προηγουμένως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐμελέτησε τὸ θέμα τοῦτο δι' εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς, η̄τις ἔλαβεν ὑπ' ὅψιν ἀπασαν τὴν ἄχρι τοῦδε ἐξέλιξιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ἀγατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἣν ἐσκιαγραφήσαμεν ἀνωτέρω, καὶ ὑπέβαλε πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ τὴν περὶ αὐτὸν Ἱερὰν Σύνοδον ἐμπεριστατωμένην θετικὴν πρότασιν. Ἐν αὐτῇ προτείνεται, ὅπως, κατόπιν τῶν ὡς ἄνω ἀποφασισθέντων ἐν Ρόδῳ μὲν ἀπὸ δρθιδόξου πλευρᾶς, ἐν Addis Abeba δὲ ἀπὸ ἀντιχαλκηδονείου πλευρᾶς, προπαρασκευασθῇ δεσμῶτως καὶ ἀρχίσῃ ἐπίσημος διάλογος μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀγατικαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, τὰ κατὰ σειρὰν στάδια ἐξελίξεως τοῦ δποίου καθορίζονται ὡς ἀκολουθώς:

«Προλείανσις τοῦ ἐδάφους, συντελουμένη δι' ἐπαφῶν, παντοίων ἐπικοινωνιῶν, ἀμοιβαίων ἐπισκέψεων εἰς διάφορα ἐπίπεδα, ἀνταλλαγῆς καθηγητῶν, φοιτητῶν κλπ., παραλλήλως δὲ καὶ ἡ θεολογικὴ προπαρασκευὴ τοῦ ἔργου, ἡ δποία καὶ ἡ ἡδύνατο νὰ ἀναλυθῇ ὡς ἀκολουθῶς:

α) Σύστασις ἐκατέρωθεν θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν, μιᾶς Διορθοδόξου καὶ ἑτέρας Διανατολικῆς, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν συσταθεισῶν τοιούτων διὰ τὰς Ὁρθοδοξο-Ἀγγλικανικὰς καὶ Ὁρθοδοξο-Παλαιοκαθολικὰς συζητήσεις.

β) Μελέτη ὑφ' ἐκατέρας τῶν ὡς ἄνω Ἐπιτροπῶν, κεχωρισμένως, τῶν θεμάτων τῶν ἀμεσώτερον ἀποτομένων τῶν θεολογικῶν διαφορῶν μεταξὺ Ὁρθοδοξίας καὶ Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ δυναμένων κατ' ἀρχὴν γὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὰ ἀκόλουθα σημεῖα:

1. Τὰ ἴστορικὰ αἵτια τῆς διενέξεως μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν.

2. Ἡ ἐγεστῶσα περὶ τὴν Χριστολογίαν θέσις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, καὶ

3. Εἴ τινα ἄλλα θέματα γενικωτέρου, δογματικοῦ, ἴστορικοῦ καὶ κανονικοῦ χαρακτῆρος (περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, τὴν διοίκησιν καὶ τὰς δικαιοδοσίας ἀναγόμενα) κ.ἄλλ.

γ) Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἀμφοτέρωθεν μελετῶν ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω θεμάτων, διποδολὴ τῶν σχετικῶν θεολογικῶν πορισμάτων ταῖς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίαις, Ὁρθοδόξοις καὶ Ἀγατολικαῖς ἀντιστοίχως, πρὸς κρίσιν καὶ ὑπεύθυνον ἐπ' αὐτῶν γνωμάτευσιν.

δ) Εἰς περίπτωσιν ἐκτιμήσεως ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, ὡς ἐπαρκῶν τῶν γενομένων ἀμοιβαίως θεολογικῶν ἐργασιῶν, σύγκλησις ἀντιστοίχως Πανορθοδόξου καὶ Πανατολικῆς Διασκέψεως, κεχωρισμένως, πρὸς δριστικὴν ἀπόφα-

σιν ἐπὶ τῆς συμπτώσεως τῶν θεολογικῶν πορισμάτων.

ε) Μετὰ καὶ τὴν εἰς τοιοῦτον ἐπίπεδον Πανορθοδόξου καὶ Πανατολικῆς Διασκέψεως κρίσεως τῶν ἐκατέρωθεν θεολογικῶν ἐπιτευγμάτων, σύγκλησις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς Πανορθοδόξον Σύνοδον, πρὸς ἐκκλησιαστικὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐπιτευχθείσης συμφωνίας, διατύπωσιν τοῦ σχετικοῦ δρου τῆς ἐνώσεως καὶ συνοδικὴν ἀπόφασιν ἐπ' αὐτοῦ ἀπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς. Ἀνάλογος πρᾶξις γεγήσεται καὶ ἀπὸ πλευρᾶς τῶν Ἀγατολικῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὰ καὶ παρὰ ταῖς Ἐκκλησίαις ταύταις κρατοῦντα.

στ) Κατόπιν καὶ τῆς ἐν ἀνωτάτῳ Συνοδικῷ ἐπιπέδῳ ἀποφάνσεως, κοινὴ συγάντησις τῶν δύο μερῶν, εἰς ἐπίπεδον Ἀρχηγῶν Ἐκκλησιῶν, πρὸς τελικὴν τῷ κύριῳ διακήρυξιν τῆς ἐνώσεως καὶ διεροτελεστικὴν ἐπιστέγασιν τοῦ μεγάλου γεγονότος».

Ἡ ἀνωτέρω πρότασις τῆς οἰκείας Ἐπιτροπῆς, υἱοθετηθεῖσα πλήρως καὶ ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν Ἱερᾶς Συνόδου, ἐκοινοποιήθη πρὸς πάσας τὰς Αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας διὰ τοῦ ὑπὸ ἀριθ. 389 ἀπὸ 9 Ιουνίου 1965 Πατριαρχικοῦ γράμματος, ἔχοντος ὡς ἑξῆς:

«...”Ἐχοντες ὑπ' ὅφει τὴν ἀπὸ μέρους ἡμῶν τε τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ πρότερον μέν, ἰδίᾳ δ' ὅμως ἐξ ὅτου ἥρξατο γίγνεσθαι λόγος περὶ ἐνάρξεως διαλόγου μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ συνεχίσεως τῶν μεταξὺ Ὁρθοδόξων ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἀγγλικανῶν καὶ Παλαιοκαθολικῶν ἀφ' ἑτέρου δογματικῶν συζητήσεων, ζωηρῶς ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν ἐπαφῆς πρὸς τὰς ἀπὸ τοῦ εἰς αἰώνος ὑπὸ διαφόρους μιφράδες ὑφισταμένας ἐν Ἀγατολῇ Ἐκκλησίᾳς, ἐμελετήσαμεν μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν θεωρουμένων.

Εἰς πόρισμα καταλήξαντες μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ τῆς μελέτης ταύτης, δοξάζομεν ἐν βαθείᾳ ταπεινώσει τὸν Πανάγαθον Θεόν, διτὶ ἐν τῇ ἀπείρῳ συγκαταβάσει Αὐτοῦ ηὐδόκησεν ἵκανῶσαι τὴν Ἀγίαν Ὁρθοδόξου Αὐτοῦ Ἐκκλησίαν, ἀλλως τε καὶ διὰ τῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων αὐτῆς, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ἡγηθῇ τῆς ἴστορικῆς μεταβολῆς τῆς πρώην ἔχθρας μεταξὺ τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν Ομολογιῶν εἰς ἀγάπην, καὶ τῶν συγχρούσεων εἰς ἀδελφικὸν διάλογον, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως ἡμέραν τινὰ κατὰ τὸ ἄγιον Αὐτοῦ θέλημι.

Τὸ πόρισμα δὲ τοῦτο ἀσμενοὶ ἐσωκλείοντες, ἐν σημειώματι, ὅδε, τῇ Ὅμιτέρᾳ λίαν ἡμῖν ἀγαπητῇ καὶ περισπουδάστῳ Μακαριότητι, παρακαλοῦ-

μιεν, δημοσίευσεν τὴν ἐπ' αὐτοῦ πεπνυμένην αὐτῆς γνώμην...»²².

Εύδηλον ὅτι ή ἀνωτέρω Πατριαρχική Ἐγκύλιος ἀποτελεῖ τὸν τελευταῖον σταθμὸν τῆς ἔξελίξεως τῶν σχέσεων τῶν κατ' ἀνατολὰς πρεσβυτηγενῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡδη ἀναμένεται η συγκρότησις τῶν προσδεπομένων ὑπὸ τῆς Ἐγκυλίου Ἐπιτροπῶν τῶν Ὀρθοδόξων καὶ Ἀγιαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, αἵτινες θὰ μελετήσωσι καὶ προπαρασκευάσωσι ἐν ἀρχῇ, εἴτα δὲ θὰ διεξαγάγωσι τὸν Θεολογικὸν μεταξὺ αὐτῶν διάλογον, ὑπὲρ οὗ ἐτάχθησαν ἡδη ἐν Addis Abeba καὶ οἱ Ἀγιαλκηδόνειοι. Θὰ εἶναι η πρώτη φορά, καθ' ἧν πᾶσαι αἱ ἀδελφαὶ Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι, ἐπειτα ὑπὸ 15 αἰώνας ἀπομόνωσεως καὶ ἀποξεγώσεως, θὰ συναντηθῶσι καὶ διεξαγάγωσιν ἐπισημον θεολογικὸν διάλογον, ώς ἐλπίζομεν δὲ ἐπὶ τῇ προταθείσῃ ὑφ' ἡμῶν διογματικῇ δάσει τῆς Χριστολογίας τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, καὶ δὴ τῆς περιφύλου χριστολογικῆς διατύπωσεως καὶ διδασκαλίας αὐτοῦ «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», περὶ ἣς πραγματεύ-

όμεθα διὰ μακρῶν ἐν τῇ ἐν ἀρχῇ ὑποσημειωθείσῃ εἰδικῇ πραγματείᾳ ἥμιν.

Προστεθήτω ἐν τέλει, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία προσεύχεται ἀκαταπάντως «ὑπὲρ εὐσταθείας τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἁγίωσεως», ἐν οἷς καὶ ὑπὲρ τῆς ἁγίωσεως τῶν ἀνατολικῶν Χριστιανῶν, ἀπεκδεχομένη ὅμοιας προσευχὰς καὶ ἐκ μέρους τῶν ἀρχαίων Ἀγιαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ἵνα καὶ πάλιν πάντες πασῶν τῶν κατ' ἀνατολὰς Ἐκκλησίῶν οἱ Χριστιανοὶ «ἐγ ωσιν» ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἀγίας Ὀρθοδοξίας. Διότι πρὸ πάντων καὶ ὑπεράνω πάντων ἐπιβάλλεται θερμὴ καὶ ἐκτενής καὶ συνεχῆς προσευχὴ πρὸς τὸν ἐν Τριάδι ἀπὸ κοινοῦ λατρευόμενον Θεόν, δημοσίευσεν πάλιν πέμψη τὸ Ηγεῦμα τῆς Πεντηκοστῆς, ἵνα «καλέσῃ εἰς Ἑγέρητα πάντας», καὶ δὴ τὰς συνδεομένας διὰ τῆς κοινῆς «ἀρχαίας ιστορικῆς χριστιανικῆς πίστεως» ἀδελφὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ώς εἰπεν δὲ Καθολικὸς τῆς Αιθιοπικῆς Ἐκκλησίας²³.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

23. «Ἐκκλησία» 36 (1959) 169.

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ

Συνεργάζονται
τὰ μέλη τοῦ
Παγκοσμίου
Ὀργανισμοῦ
Ὀρθοδόξων
Νεανικῶν
Κινήσεων
“ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ,,

Ενωσις Ὀρθοδόξων Φοιτητῶν ΦΙΛΑΝΔΙΑ	Κίνησις Ὀρθοδόξου Νεολαίας ΛΙΒΑΝΟΣ -	Ομιλος Ἀποφοίτων Ἀποστολικῆς Διακονίας	Ενωσις Ὀρθοδόξου Νέων ΙΑΠΩΝΙΑ	Ενωσις Ὀρθοδόξου Νέων ΚΟΡΕΑ	Χριστιανική Φοιτητική ΕΛΛΑΣ	Ενωσις Ὀρθοδόξων Νέων ΟΥΓΚΑΝΤΑ -	Χριστιανική Φοιτητική Κίνησις Ρώσων ἐν ΓΑΛΛΙΑΙ	Χριστιανική Φοιτητική Κίνησις Ρώσων ἐν ΓΑΛΛΙΑΙ
Χριστιανική “Ενωσις Ἐργαζομένης Νεολαίας ΕΛΛΑΣ	“Ενωσις Ὀρθοδόξου Νέων ΙΑΠΩΝΙΑ	“Ενωσις Ὀρθοδόξου Νέων ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	Χριστιανική Φοιτητική ΕΛΛΑΣ	Χριστιανικός “Ομίλος Φοιτητῶν ΕΛΛΑΣ	Σύνδεσμος ‘Ελληνίδων Θεολόγων ΕΛΛΑΣ	Χριστιανικός “Ομίλος Φοιτητῶν ΕΛΛΑΣ	“Ομίλος Ὀρθοδόξων Νέων ΑΓΓΛΙΑ	“Ενωσις Ὀρθοδόξων Νέων ΦΙΛΑΝΔΙΑ
“Ομίλος Ὀρθοδόξων Νέων ΚΟΡΕΑ	Χριστιανική Φοιτητική ΕΛΛΑΣ	Χριστιανικός “Ομίλος Φοιτητῶν ΕΛΛΑΣ	Χριστιανικός Φοιτητῶν ΕΛΛΑΣ	Χριστιανικός “Ομίλος Φοιτητῶν ΕΛΛΑΣ	Σύνδεσμος ‘Ελληνίδων Θεολόγων ΕΛΛΑΣ	Χριστιανικός Φοιτητική ΕΛΛΑΣ	Χριστιανική Φοιτητική Κίνησις Ρώσων ἐν ΓΑΛΛΙΑΙ	Χριστιανική Φοιτητική Κίνησις Ρώσων ἐν ΓΑΛΛΙΑΙ
“ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ,,								

Πορευθέντες

μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔδυτα (Μαΐος 1959)

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Γραφεῖα : Σίνα 30, Ἀθῆναι (135) τηλ. 628.192

Υπεύθυνος : Ἀρχιμ. Ἀναστάσιος Γ. Γιαννουλάτος.

Εμβάσματα : Δίδα Ἀργυρώ Κοντογιώργη.

Υπεύθυνος Τυπογραφείου : Δημήτριος Ἡλιάδης.

Τύποις : «ΠΑΤΜΟΣ» Γραφικαὶ Τέχναι, Σαρρή 10
Ἀθῆναι (113). Τηλ. 314.069

Ἐλληνικὴ ἔκδοσις : Ἐτησία Συνδρομὴ Δρχ. 15

Τιμὴ φύλλου » 3

Αγγλικὴ ἔκδοσις : \$ 1

Γίνονται δεκταὶ συνδρομαὶ ἐνισχύοεως τῆς προσπαθείας.

Διὰ τὰ ἐνυπόγραφα ἀρθρα ἐνθύρονται οἱ συντάκται των.

Ἐπιτρέπεται πᾶσα ἀναδημοσίευσις, ὑπὸ τὸν ὄνον ὅτι θὰ ἀναφέρεται η ἐκ τοῦ «Πορευθέντες» προέλευσίς της.

ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ

KAI

ΕΝΟΙΗΣ

ΕΞ ΕΠΟΦΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ

Γ'.

Συμπεράσματα.

Σήμερον οι Χριστιανοί και κατά ένα ποσοστόν
δύναται να επικαληθήσουν την πραγματικότητα, ή διεπιφανές ιεραποστολή μόνον σε θεολογίας.

«Οὐ περὶ τούτων δὲ ἔρωτῷ μόγον, ἀλλὰ καὶ
περὶ τῶν πιστεύοντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς
ἔμει, ἵνα πάντες ἐν ὅσι, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἑ-
μοῖ, καγώ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν γῆν ἐν ὅσιν, ἵ-
να διάκονος πιστεύῃ διὰ σύ με ἀπέστειλας» (Ιω.
ις' 20-21).

Η παράκλησις αὕτη τοῦ Χριστοῦ, η διοίκηση
ἀποτελεῖ ἔμμεσον υπόδειξιν πρὸς γῆμας, ἀλλὰ καὶ
ταυτοχρόνως κοινὴν συνείδησιν τῆς ἀρχαίας Ἐκ-
κλησίας, γῆμποδίσθη μόνο τῆς ἀνθρωπίνης ἀμαρτί-
ας γὰρ εὑρῇ τὴν πλήρη τῆς ίκανοποίησιν. Ἡδη
ἀπὸ τῶν πρώτων δημάτων τῆς Ἐκκλησίας ζῆ-
κατά τινα τρόπου ἡ παράκλησις αὕτη τὴν διά-
φευσίν της¹².

Ἐάν δημοσίευτον εἴη τὸ παρελθόν αἱ αἱρέσεις κατεγι-
κήθησαν η διαφορά εἰς τὸ δόγμα συνετέλεσεν,

12. «Πρῶτον μὲν οὖν αὐτὸν τοῦτο προσάγουσιν (οἱ Ελληνες) ήμιν λέγοντες, μὴ δεῖν πιστεύειν διὰ τὴν διαφωνίαν τῶν αἱρέσεων παρὰ τίνι γὰρ καὶ ή ἀλη-
θεία αἱλλα αἱλλα δογματιζόντων;» (Κλήμης Ἀλεξαν-
δρεύς, Στρωματεῖς VII, 89, 2), προβλ. καὶ τὴν δέξειν
εἰρωνείαν τοῦ Κέλσου: «Μετὰ ταῦτα φησιν δὲ Κέλσος
ὅτι, ἐάν οἶδε (λέγων Χριστιανούς) εἰσηγοῦνται τόνδε,
ἄλλοι δὲ ἄλλον, κοινὸν δὲ πάντων η καὶ πρόσχειρον πί-
στευσον, εἰ σωθῆναι θέλεις, η διπλοῦ τι ποιήσουσιν οἱ
ἀληθῶς σώζεσθαι θέλοντες; η κύριος ἀναρρίφαντες
μαντεύσονται, ποῦ τράπονται καὶ τίσι προσθῶνται;»
(Ωριγένης, κατὰ Κέλσου VI, 11). Προβλ. καὶ Ρωμ.
β' 31, β' 2 Πέρ. β' 2 Ιουστίνος, Λόγος περὶ Ἀναστά-
σεως X Ἰππόλιτος, Ἐλεγχος κατὰ αἱρέσεων VII, 32
Εἰρηναῖος, Κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων 7, 25. Τερτυλί-
ανός, Apologeticum XLVII, 9 Ωριγένης, Κατὰ
Κέλσου V 61 Εὐσέβιος, Ἐκκλησ. Ιστορία IV, 7, 10.

ώστε ώρισμένα τμήματα τῆς Ἐκκλησίας γὰρ ἀ-
ποσπασθοῦν αὐτῆς, η συνείδησις τῶν πιστῶν πε-
ρὶ τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς
Ἐκκλησίας δὲν «διεκρίνετο» διότι οἱ ἀποχωροῦν-
τες ἀπετέλουν ἔναντι τοῦ συνόλου τῆς Ἐκκλησί-
ας μειονότητα. Διὰ τοὺς μὴ χριστιανοὺς ἐκτὸς
τοῦ ἀνωτέρω λόγου πρέπει νὰ ὑπομνησθῇ, διότι η
ἐπικοινωνία ητο περιωρισμένη καὶ ἄρα η ἀφορ-
μὴ τοῦ σκανδάλου μικροτέρα.

Σήμερον η κατάστασις ἔχει μεταβληθῆ. Ο
πιστός, ἀλλὰ καὶ διάκονος, ἔχει ἐνώπιόν
του τρεῖς μεγάλας Ὁμολογίας μὲ παράδοσιν, θε-
ολογίαν, χριστιανικὴν μαρτυρίαν καὶ μὲ πλού-
σιον συναξάριον. Αὐτονόητον εἶναι διότι διὸ ἀμφο-
τέρους η κρίσις τῆς συνείδησεως εἶναι δέξιτέρα. Τὸ θέμα
ιεραποστολῆς καὶ ἐνότητης τίθεται σήμερον
ἐνώπιον τῆς θεολογίας κατὰ τρόπον διάφο-
ρον τοῦ παρελθόντος τόσον ἐξ ἀπόφεως προϋπο-
θέσεων, δοκιμάζοντας την πιστότητα τῆς θεολογίας.

Η συμβολὴ τῆς ὁρθοδόξου θεολογίας εἰς τὸ
ἐπὶ μέρους αὐτὸν θέμα τῆς ιεραποστολῆς καὶ ἐνό-
τητος εἶναι πενιχρά, ἀφ' ἐνδές μὲν διότι δὲν ὑπ-
άρχει ἐπίσημος ἐπίσημος ἀπόφασις τῆς Ὁρθο-
δόξου Ἐκκλησίας, ἀφ' ἐπέραντος δὲ διότι η Ἐκκλη-
σιολογία ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θεολογίαν καὶ
χριστολογίαν δὲν ἔχει ἐξ ίσου καλλιεργηθῆ καὶ
ἀναπτυχθῆ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁρθοδόξοι
τινες θεολόγοι η σχολή θήσαν μὲ τὸ θέμα, ἐξετά-
σαντες αὐτὸν καρίσιας ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς ἐνό-
τητος.

Διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους η δογματικὴ βάσις, ἐπὶ
τῆς διοίκησης ἑδράζεται η ἐνότητης, εἶναι αἱ εἰς τὸ
σύμβολον τῆς πίστεως ἀναφερόμεναι τέσσαρες
ἰδιότητες τῆς Ἐκκλησίας. Σήμερον κατὰ τὴν ὁρ-
θοδόξου θεολογικὴν διερεύνησιν τοῦ θέματος κα-
ταβάλλεται φροντίς, ὥπως αἱ ἀνωτέρω ιδιότητες

συνδεθοῦν ἐγαργέστερον πρὸς τὴν κεντρικὴν ἔγνοιαν τοῦ συμβόλου, δηλ. τὸ πιστεύω, καὶ ἀξετασθοῦν συντονώτερον ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς αὐτοῦ.

Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καὶ ἡ ἀγιότης αὐτῆς, δὲν ἀποτελοῦν ἀληθείας τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, ἀλλὰ δογματικάς, ἐν ἀλλοις λόγοις δὲν εἶναι τι τὸ ἀποδεικτόν, ἀλλὰ ἀντικείμενον πίστεως. Ἡ Ἐκκλησία παρὰ τὰ σχίσματα εἶναι μία, ἡγωμένη μετὰ τοῦ Χριστοῦ ὡς σῶμα Αὐτοῦ. Τὸ πῶς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον εἶναι τοῦτο δυνατὸν δὲν μᾶς τὸ λέγει τὸ δόγμα. Ἡ δογματική, ὡς δὲν τῇ Ἐκκλησίᾳ ζῶν θεολογικὸς στοχασμός, καλεῖται, ὅπως διὰ τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοὸς ἐμβαθύνη εἰς τὸ μυστήριον αὐτό.

Ἡ ἐκ τῆς δογματικῆς ἀληθείας πηγάδουσα βεβαιότης, διτὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία, γέννημα τῆς ἐξ ἀγάπης κενώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, συγιστῷ εἰς αὐτὴν τὸ καθῆκον τῆς περαιτέρω κενώσεως. Παρά τινας ἀντιθέτους ὁρθοδόξους ἀπόφεις¹³ καὶ παρὰ τὰς διαιρέσεις, ἡ ἱεραποστολή πρέπει νὰ συγχεισθῇ.

Οπως δὲ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι πολυμερής καὶ πολύτροπος ἐκδηλουμένη διὰ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, τῆς προνοίας Αὐτοῦ, τῆς συλλήψεως καὶ ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου τῆς σωτηρίας, «τῆς ὑποταγῆς τῆς κτίσεως», τῆς «περὶ ἡμῶν κρείττονος προβλέψεως», τῆς ἀποστολῆς τοῦ Υἱοῦ, τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἅγιου Πνεύματος, τῆς ἀμοιβῆς καὶ τῆς τιμωρίας, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἱεραποστολή κατὰ τὴν «ἐνεστῶσαν ἀνάγκην» καλεῖται νὰ ἐκφρασθῇ διττῶς, πρῶτον μὲν, καθ' ὃν τρόπον κατανοεῖται ἡ λέξις, ὡς κένωσις τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἀκτός αὐτῆς, δεύτερον δὲ ὡς κένωσις τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰς διὰ τῶν μυστηρίων ἡγωμένας καὶ τῆς διδασκαλίας κεχωρισμένας Ὁμολογίας.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ χώρος ὃπου λειτουργεῖται τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας ἐπελέγη ἡ παρούσα ζωή, δηλ. ἡ περιοχὴ τοῦ ἀνθρωπίνου, ἔχει χρέος ἡ Ἐκκλησία, ὅπως κατὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς ὑπηρέτησιν τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ ἐλέγχῃ συνεχῶς ἑαυτὴν, ἐὰν ἡ κένωσις τῆς εἶναι προὶδην τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐνότητός της, ἐν ἀλλοις λόγοις ἐκφρασις γνησίας ἀγάπης.

Τὸ κριτήριον μᾶς ὁρθῆς ἱεραποστολῆς πρὸς τὰ ἔθνη εἶναι ἡ πραγμάτωσις ἡ μὴ τῶν χαρακτηριστικῶν στοιχείων τῆς ἀληθοῦς κενώσεως. Ἡ Ἐκκλησία ὑποχρεοῦται νὰ ἔρευνῃ τὸ γνήσιον τῆς αὐταπαρνήσεώς της, ὅπως παρουσιάσῃ εἰς τοὺς ἔξω τὸ ἀληθές αὐτῆς πρόσωπον, ἀπηλλαγμένον πάσης γεώδους προσμίξεως, εἴτε αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς ἴστορίας, εἴτε ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐντὸς τοῦ ὄποιου ζῇ. Πέραν τούτων ὑποχρεοῦται αὕτη, ὅπως οἰκειοθελῶς ἀποστερήσῃ ἑαυτὴν πάσης δόξης, δικαιώματος ἡ κρίσεως,

ῶστε ἐν τῇ ἰδικῇ της πτωχείᾳ διξασθοῦν καὶ δικαιωθοῦν τὰ ἔθνη.

Ἡ Ἐκκλησία ὀφεῖται ἐπίσης γὰρ ἐπαγρυπνῆ, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἡ ἱεραποστολὴ τῆς ἀποτελῆ γνησίαν στροφὴν πρὸς τὰ ἔξω, καὶ δχι ἀνάδρομον κίνησιν μετακλήσεως τῶν μακρὰν αὐτῆς. Ἀγαχωροῦσα ἡ Ἐκκλησία καὶ μεταβαίνουσα εἰς τὸν ἔξινον χῶρον δὲν δημιουργεῖ ἐν ἰδικόν της παράρτημα πρὸς αὐτὴν συνδεδεμένον καὶ ἐξ αὐτῆς ἔκηρτημένον, οὔτε ἀπορροφᾷ τὸ γεννηθέν, ἀλλὰ μεταφέρουσα τὸ πλήρωμά της εἰς τὸν ἔγονον χῶρον, δημιουργεῖ ἐν γέον μόρφωμα, μίαν νέαν Ἐκκλησίαν. Αὕτη συνδέεται μὲ τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν καθ' ὃσον συνδέεται μὲ τὸν Χριστόν, ὡς ἵστιμον μέλος ἔνδει καὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος.

Τέλος ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἐλέγχῃ, ἐὰν κατὰ τὴν ἱεραποστολὴν τῆς ἀποδέχηται καθ' ὀλοκληρίαν αὐτούς, πρὸς τοὺς ὅποιους στρέφεται καὶ δὲν ἀποζητᾷ γὰρ ἀπαλλάξῃ αὐτούς ἐξ οὐδενὸς τῶν ἰδιωμάτων των ἔκτος ἀμαρτίας. Πᾶσα ἐπὶ μέρους ἀνάληψις δὲν ἀποδεικνύει μόνον περιφρόνησιν τῶν ἀλλων, ἀλλὰ μαρτυρεῖ ἔλλειψιν ἀληθοῦς ἐνσαρκώσεως, τοῦτο ἔστιν λανθασμένην κένωσιν καὶ ἄρα ἀποτυχημένην ἱεραποστολήν.

Ἀνάλογον ἔξέτασιν καλεῖται γὰρ ἀσκήσῃ ἡ Ἐκκλησία καὶ ὃσον ὀφορᾷ εἰς τὸ θέμα τῆς ἔνότητος. Κριτήριον διὰ τὴν διακρίσιν τῆς δρθότητος τῶν κινήτρων τῆς δλῆς ἐγωτικῆς προσπαθείας εἶναι καὶ πάλιν ἡ ἀγάπη.

Ἡ ἐνότης δὲν εἶναι ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸν συγάντησις «διὰ τὸν φόδον τῶν Ἰουδαίων», ἡ συγκρότησις μετώπου ἐγκατίον τοῦ κόσμου, ἡ συνεργασία ὡς ὑπηρεσία τῆς ὑποθέσεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δ σύγδεσμος ἐν τῇ υἱοθεσίᾳ διὰ τοῦ Υἱοῦ, ὡς «πρωτότοκου ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς» καὶ ἐν τῇ αὐξήσει διὰ τοῦ Ἅγιου Πνεύματος.

Αἱ διάφοροι Ἐκκλησίαι, καὶ κυρίως ὃσαι ἐξ αὐτῶν διατείνονται, διτὶ ἐκπροσωποῦν τὴν Ἐκκλησίαν, καλοῦνται, ὅπως ἐπιδείξουν τὸ μέτρον αὐταπαρνήσεώς των ὡς ἐκφρασιν κενώσεως. Ἔχομεν τὴν γνώμην διτὶ ἡ συγκήτως χρησιμοποιουμένη δρολογία περὶ τοῦ «ἐνωτικοῦ διαλόγου» καὶ ἡ ὅπισθεν αὐτῆς ὑπάρχουσα ἡθικὴ στάσις δὲν ἐκπροσωπεῖ πλήρως τὸ γνήσιον πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ κατὰ συγέπειαν δὲν ὑποδοθεῖ τὴν περὶ ἐγώσεως προσπάθειαν. Ἡ λέξις «διάλογος», καίτοι ἐκφράζει κατὰ τρόπον τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν δοποίαν ζῶμεν καὶ εἰς τὴν δοποίαν ἐργαζόμεθα διὰ τὴν ἐνωσιν, ὑποδηλοὶ ἐν φρόνημα ἴσοτιμίας, τὸ δοποῖον μεταφέρει τὸ δόλον θέμα ἀπὸ τὴν σφαῖραν τῆς ἀγάπης εἰς τὴν σφαῖραν τῆς δικαιοσύνης. Ἡ ἀληθῆς κένωσις οὔτε ἐπιζητεῖ, οὔτε προσέχει ἴσοτιμίαν καὶ δικαιωμα, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἀρνησιν αὐτῶν ὡς πρὸς ἐκαίστην, κινεῖται δὲ πρὸς τὸν ἄλλον μὲ διάθεσιν ἐγκολπώσεως του ἀγεξαρτήτως τῆς ἰδικῆς του στάσεως.

13. Basileia, Walter Freytag zum 60. Geburtstag, Wuppertal—Barmen 1959, σελ. 76 ἔξ.

Η κίνησις αὕτη πρὸς τὸν ἄλλον, γνήσιον γγώρισμα τῆς κενώσεως, θέτει ὑπὸ ἔλεγχον μίαν ἀλλήν μὴ δρθὴν συμπεριφορὰν εἰς τὴν ἐνωτικὴν προσπάθειαν. Αὕτη διαφαίνεται εἰς τὸν ἴσχυρισμὸν τόσον τῆς Ὀρθοδόξου ὅσον καὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ αἱ ὑπόλοιποι Ὁμολογίαι πρέπει νὰ ἐπιστρέψουν εἰς αὐτᾶς¹⁴.

Μία τοιαύτη συμπεριφορὰ ἀποκαλύπτει τὴν ἐπικρατοῦσαν μειωμένην αἰσθησιν περὶ τῆς τραγικότητος τοῦ σχίσματος, πρᾶγμα τὸ διποῖον θέτει ὑπὸ κρίσιν τὸν διαθριὸν ἀγάπης μιᾶς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν. Η Ἐκκλησία συναισθανομένη τὸ σκάνδαλον τοῦ σχίσματος καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ὑπόστασιν, θὰ περιεφρόγει τοιαύτας δηλώσεις καὶ θὰ ἀνεγώρει πρώτη, ὅπως μεταβὴ καὶ συγαντήσῃ τὴν ἄλλην εἰς τὸν ἕδιον αὐτῆς οἶκον.

Η μετάβασις αὕτη εἰς τὸν ἄλλον οἶκον δὲν γίνεται «ἐν τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους» διὰ σπορὰν «ζιζανίων», ἀλλὰ ἐν ἡμέρᾳ, ὡς ἔργον φωτός, ὅπως εἶπη «εἰρήνη τῷ οἰκῳ τούτῳ» καὶ καταλλάξῃ αὐτὸν ἁειτῇ. Η συμπεριφορὰ αὕτη τῆς ἀγάπης θέτει ὑπὸ κρίσιν τὸν διομολογιακὸν προσηλυτισμόν. Η μεταστροφὴ ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς μιᾶς Ὁμολογίας εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἡ ἀντίστοιχος ὑποδοχὴ αὐτῶν δὲν ἔχει τί τὸ μεπτόν, πολλάκις ἡ μεταστροφὴ συνοδεύεται ἀπὸ ἀγνοήσιν πίστεως. Η ἐγσυνείδητος δημος διοργάνωσις καὶ ἀσκησις προσηλυτισμοῦ, ὡς δῆθεν ὑπηρεσίας

εἰς τὴν ἔνωσιν, ἀποτελεῖ ἔλλειψιν πίστεως εἰς αὐτήν, καθ' ὅτι ἡ δλη αὐτὴ προσπάθεια γοσεῖ περὶ τὴν ἀγάπην. Ο προσηλυτισμός, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἱεραποστολήν, εἶναι ἔνδειξις ἀδυναμίας, προσπάθεια αὐτοδεδιώσεως τῆς Ἐκκλησίας, δηλ. χρησιμοποιήσεως τοῦ πρὸς ἕδιον αὐτῆς ὅφελος, προϊὸν ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει τοῦ ἐγωῆσμοῦ. «Ἄμην ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὃ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προσβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ ληστής» (Ιω. 1: 1). Οι ἀσκοῦντες προσηλυτισμόν, ἐὰν ἐν εἰλικρινείᾳ ἀνασκοπήσουν ἑαυτούς, θὰ ἀναγγωρίσουν ὅτι διακατέχονται ὑπὸ παρομίων πρὸς τὸν κλέπτην συναισθημάτων. Η μακροχρόνιος ἀσκησις προσηλυτισμοῦ ὅχι μόνον δὲν ἀπέδωσε τὰ προσδοκώμενα ἀποτέλεσματα, ἀλλὰ ἐπειδεδιώσει τὸ νόθον αὐτοῦ, δημιουργήσασα ἀνεπουλώτους πληγάς εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν Ὁμολογιῶν.

Ο πιστὸς τιθέμενος κατ' ἐνώπιον τοῦ προβλήματος ἱεραποστολὴ καὶ ἐνότης δὲν ἀναπαύεται εἰς τὴν θεολογικὴν ἔρμηνείαν του. Ο θεολόγος, διὸ ποῖος τὸ ἀναλύει καὶ τὸ ἐπεξεργάζεται, ὡς κατάθεσιν ὑπηρεσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ του, διαισθάνεται τὴν ἀδυναμίαν τῆς προσφορᾶς του. Άμφιτεροι στρέψουν μὲν ἐλπίδα τοὺς ὁφθαλμούς των πρὸς τὸν μέγαν συνοδοιπόρον τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Παράκλητον. «Καὶ τὸ πνεῦμα συγαντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν». Εὐχόμεθα ἐν εἰλικρινείᾳ τὴν «ἔκδασιν τοῦ πειρασμοῦ», χωρὶς δημος νὰ γνωρίζωμεν τί πρέπει νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Πατέρα, «ἀλλὰ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει στεναγμοῖς ἀλλαλήτοις» (Ρωμ. 7: 26). Εἰς τὴν φωνὴν αὐτὴν τοῦ Πνεύματος καὶ εἰς τὰς «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως» δεήσεις τῆς Ἐκκλησίας στηρίζεται ἡ θεοιδητης μιᾶς, διὰ τελικῶς ἡ ἐνοποιοῦσα ἀγάπη τοῦ Θεοῦ θὰ ἐπικρατήσῃ τῆς ἀνθρωπίνης σμικρότητος καὶ θὰ ἐπιφέρῃ τὴν ποθητὴν ἐνότητα.

ΗΛΙΑΣ ΒΟΥΛΑΡΑΚΗΣ

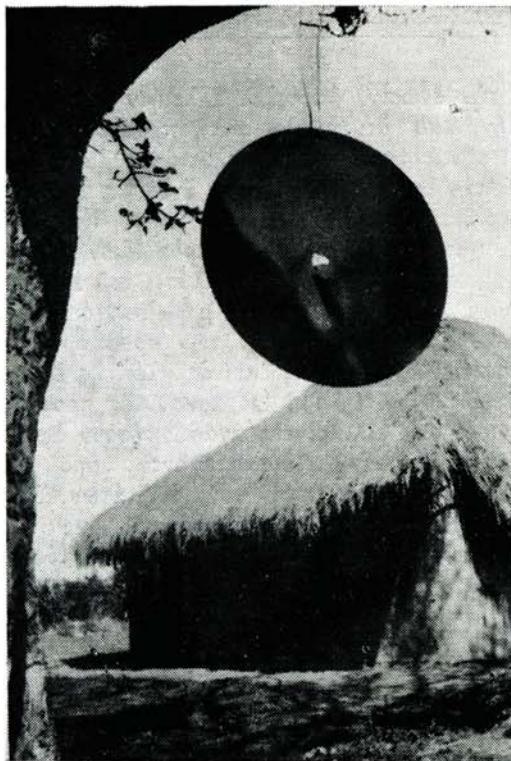
14. Διὰ τὸν Καθολικὸν ἔξαρκον αἱ περὶ τῆς τελευταίας οἰκουμενικῆς συνόδου σχετικαὶ δηλώσεις τοῦ Πάπα Ιωάννου 23ου, πρᾶ. Herder Korespondenz 1958-59 σελ. 368, σελ. 549, ἔνθ. ἀνωτ. 1959-60 σελ. 8. Ἀλλὰ καὶ ἡ Προτεσταντικὴ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἀμέτοχος τοῦ ἔλεγχου αὐτοῦ. Έκ τῆς φύσεώς της εἶναι ἀδύνατον νὰ προσθῇ εἰς παρομίαν δηλώσεις, ἐν τῇ πράξει ὅμως, καθορίζει, ἔστω καὶ ἀσυναισθήτως, τὴν πράξην καὶ θέσιν τοῦ περὶ ἐνότητος προσθλήματος κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐσωτερικὴν ἐπιταγήν.

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ

Πορευθέντες

Μιὰ προσπάθεια εἰς τὸν κόλπον τῆς Ὀρθοδόξου Νεολαίας, τῆς δποίας σκοπὸς εἶναι:

- α) Ἡ ἀγαζωπόρωσις τοῦ ἱεραποστολικοῦ φρονήματος ἐντὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.
- β) Ἡ μελέτη τῶν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν προβλημάτων τῆς ἱεραποστολικῆς κινήσεως.
- γ) Ἡ προετοιμασία ἐργατῶν διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἱεραποστολήν
- δ) Ἡ συμπαράστασις τῶν Ὀρθοδόξων εἰς Ἀγατ. Ἀφρικήν, Κορέαν.

Όρθόδοξο παρεκκλήσι στην έπαρχ' α Νανάζα τῆς Δυτικῆς Κένυα. Στὸ δένδρο κρεμασμένο ἔνα σιδερένιο σήμαντρο.

B'.

Τὴν ἐπομένη τὸ πρωΐ — ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 19 Ιουνίου 1964 — ξεκινήσαιε γιὰ τὴν περιοχὴ τῶν Νάντι. Ἡ φυλὴ αὐτὴ εἶναι Νειλοχαμιτικῆς καταγωγῆς, μὲ διαφορετικὴ ἀπὸ τοὺς Μπαλούχια γλώσσα καὶ δρίσκεται ἐγκατεστημένη σὲ μὰ λοφώδη, δασωμένη ἔκτασις ἀνατολικῶτερα τοῦ βορείου Καθηρόγοτο. Ἡ θεριμοκρασία ἐκεῖ κυμαίνεται ἀπὸ 28°C τὸν Ἰανουάριο, ἔως 9°C τὸν Ἰούλιο. Ἀπὸ τὸν Μάρτιο ἔως τὸν Σεπτέμβριο τροπικὲς δροχὲς λασπώνουν τὸν τόπο. Οἱ Νάντι διακρίνουν τὸ χρόνο σὲ δύο ἐποχές: «Τοὺς μῆνες τῆς δροχῆς» (Μάρτιο ἔως Σεπτέμβριο) καὶ «τοὺς μῆνες τῆς πείνας» (Οκτώβριο ἔως Φεδρουάριο) ⁽⁵⁾.

Στὸ Σερὲ μὲ περίεινε ὁ π. Τερεμίας Ὁνυάγγκο μὲ τὴν κοινότητά του. Τὸ πλῆθος τῶν λασπωμένων ποδηλάτων, ποὺ ἀκουμποῦσαν στοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας, μαρτυροῦσαν ὅτι πολλοὶ εἴχαν ἔρθει ἀπὸ μακρυά. Ἐντύπωσι ἔκανε ἡ τάξις καὶ ἡ ἀκρίβεια, μὲ τὴν ὅποια ἔγινε ἡ θεία Λειτουργία. Μολονότι ὁ ναὸς ἦταν ἀσφυκτικὰ γεμάτος, δὲν ἀκουγόταν ὁ παραμυκρὸς θόρυβος. Κάθε τόσο μόνο ζεσποῦσε σὰν δροντή, ποὺ ἔδγαινε ἀπὸ δλα τὰ στόματα, ἡ ἀντιφώνησις στὰ Εἰρηνικά, καὶ Πληρωτικά, τὰ ὅποια διάδκε ὁ π. Τερεμίας στὰ Νάντι ἀπὸ τὸ χειρόγραφο τε-

5. Περισσότερα γι' αὐτὴν τὴν φυλὴ Ἰδέ: G. W. B. Huntingford, The Nandi, of Kenya, London 1953 καὶ The Nandi, Nairobi 1944.

KONTA STOYΣ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ

τράδιο του. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα κοινώνησαν ἀρκετοί. Ἡ κοινότης αὐτὴ φαίνεται καλὰ ὀργανωμένη. Ἀργότερα εἶδα καὶ τὸ ἰδιαίτερο βιβλίο, ποὺ κρατοῦν γιὰ τὰ μέλη της. Μέτρησα τὰ ὄνοματα: 987 ἄνδρες, γυναῖκες καὶ 257 παιδιά. Κάτι τέτοιες στιγμές νοιώθει κανεὶς ἔνα ἰδιότυπο σεβασμὸς γιὰ ὥρισμένους ἀριθμοὺς καὶ μερικοὺς ἀγνορύπους.

Τὸ ἀπόγευμα ἐπιστρέψαμε στὴν περιοχὴ τῶν Μπαλούχια, στὸ Νανάζαρι, γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν ἐνορία τοῦ π. Ἡλία Λιγκόνο. Ἐκεῖ θυμήθηκα λίγο τὰ δικά μας χωριά. Τὸ ἐκκλησάκι — μὰ φτωχικὴ καλύβα — ἦταν κτισμένο στὴν κορφὴ τοῦ λόφου. Μᾶς περίμεναν καρκιμάδα σαρανταριὰ ἀνθρωποὶ γιὰ ἑσπεριγό καὶ διμιλία. “Ἐνα-δύσδι μικρὰ κοιμόντουσαν γαλήνια στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας τους, ἔνα ἀλλο θήλαζε ἥσυχα, τὸ ὑπόλοιπο ἐκκλησίασμα ἦταν πολὺ προσεκτικό. Ὁ π. Ἡλίας μοῦ ἔλεγε ἀργότερα, διτὶ τὸ 1952 εἶχαν ἀκολουθήσει περίπου πεντακόσιοι. Ἀργότερα δύμως, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε καμμία φροντίδα διέρρευσαν. Τελευταῖα ἀρχισαν πάλι νὰ συγκεντρώνωνται.

Καθὼς κατηφορίζαμε ἀπὸ φρεσκοσκαμμένα χωράφια πρὸς τὸν δημητρό δρόμο, γιὰ νὰ βροῦ-

Κυριακὴ τῆς Πέμπτης 1964. Μετὰ τὴν θεία Λειτουργία, συνάντησις μᾶς ὀρθοδόξου κοινότητος τῆς Δυτικῆς Κένυα γιὰ τὴν μελέτη τῶν προβλημάτων της. Τὰ αἰτήματα δὲν κοι-

ΟΥΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ KENYA

με τὸ αὐτοκίνητο, μισθοὶ ἔδειξαν λίγο πιὸ πέρα ἕνα δόλλο κατάφυτο λόφο. Ἐκεῖ συνεχίζεται ἀκόμη ἡ μύησις καὶ ἡ περιτομὴ τῶν ἐφήβων, σύμφωνα μὲ τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα τῆς φυλῆς. Οἱ παληὲς θρησκευτικὲς ἀγτιλήψεις δὲν ἔχουν ὑποχωρήσει.

"Ἄν καὶ ἡ μέρα εἶχε προχωρήσει, ἀποφασίσαμε νὰ ἐπισκεφθοῦμε καὶ ἔνα τρίτο «σταθμό», τὸ Μοντάγκα, σκαρφαλώνοντας ἀρκετὰ ψηλά. "Ο Κρίσπος Όγκάντα, ποὺ εἶχε ἔρθει ἀπὸ ἐκεῖ τὸ πρωτὸν καὶ μᾶς συγώδευε ὅλη τὴν ἥμερα, ἐπέμενε ὅτι στὸ μέρος αὐτὸν μᾶς περίμεναν πολλοὶ πιστοί. "Οταν φθάσαμε ὅμως τὸ δειλινό, δὲν τοὺς δρήχαμε. Εἶχαν πράγματι συγκεντρωθῆ ἀπὸ τὰ γύρω μέρη περίπου διακόσιοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἀργά τὸ ἀπόγευμα σκόρπισαν, καθὼς δὲν ἔδλεπαν γὰρ φαινόμαστε.

★

Τὸ ΣΑΒΒΑΤΟ, 20 Ιουνίου, λειτουργήσαμε στὸν "Άγιο Βαρθολομαῖο στὴν Μονάγκα. Παρακολούθησαν 80 ἄνδρες καὶ γυναικεῖς μὲ 70 παιδιά. Οἱ γυναικεῖς ἦταν καθισμένες σὲ κάτι μεγάλα φύλλα, ποὺ σκέπαζαν τὸ χῶμα ἀντὶ γιὰ χαλί, καὶ οἱ ἄνδρες σὲ μερικοὺς κοριμοὺς δέν-

Παρακολούθησαν τό κήρυγμα.

δρων, ποὺ ἔπαιζαν τὸν ρόλο τῶν πάγκων. "Ολοι τοὺς παρακολουθοῦσαν μὲ μεγάλη προσοχὴ τὸ ἀπλὸ κήρυγμα. Θυμᾶμαι, ὅταν ἔγινε λόγος γιὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ δεσμοῦ καὶ τῆς συνεργασίας τῶν χριστιανῶν, μὲ τὶ προσήλωσι κοίταζαν τὴν στέγη τῆς καλύδας: «Βλέπετε τὰ ἔύλα ἔκει πάνω; » Οταν μείνουν τὰ κομμάτια μόνα τους, δὲν μποροῦν γὰρ δαστάξουν τὴν στέγη. Κι' ἀν ἀπομείνουν ἔξω στὴν δροχή, σαπίζουν. Ἔγωμενα ὅμως γερά μεταξὺ τους καὶ τὴν στέγη κρατοῦν καὶ αὐτὰ δὲν κιγδυνεύουν ἀπὸ τὴν δροχή. "Ετοι κι' ἔμεις...» . Ή χρησιμοποίησις κοντινῶν στὴ ζωὴ τους εἰκόνων διευκολύνει ἀφάγταστα τὴν σκέψη τῶν Αφρικανῶν. "Επίσης καὶ τὰ ἀπλὰ, ὅπτικὰ σύμβολα. "Οταν ὑπενθυμίζῃς τὴν Σταυρικὴ θυσία φτιάχνοντας ἔκεινη τὴν στιγμὴ ἔνα λιτὸ σταυρὸ μὲ κλαδιά, ἢ ὅταν μιλᾶς γιὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο ὑψώνοντας ὑποδλητικὰ τὸ "Άγιο Ποτήριο, δοηθεῖς γὰρ προσεγγίσουν κάπως εὐκολότερα τὸ νόημα τῆς θείας Εὐχαριστίας, ποὺ θὰ ἀκολουθήσῃ.

Τὴν ὥρα τοῦ «Πιστεύω» μ' ἔπιασε ἔνα ἰδιαίτερο ρῆγος ἀκούγοντας ὅλον αὐτὸν τὸν λαὸν νὰ τονίζῃ σὲ μὲ ἀφρικανική, μιὰ νέα γιὰ τὴν δρθόδοξη λατρεία γλῶσσα, τὴν καθολικότητα τῆς Ορθοδοξίας. «Πιστεύω εἰς Μίαν, Αγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»... "Αγ πίστευαν, ἀναλογίσθηκα, ὅχι μόνο τὰ χείλη, ἀλλὰ καὶ οἱ καρδιὲς τῶν σημερινῶν Ορθοδόξων στὴν καθολικότητα καὶ ἀποστολικότητα τῆς Ἐκκλησίας μας, τὶ θὰ μποροῦσε γάρ γίνη στὴν Αφρική!...

Ἐκείνη τὴν ἥμερα μπορέσαμε νὰ ἐπισκεφθοῦμε δυό-τρεις ἀκόμη δρθόδοξες γωνιές. Στὴ μιά, ὁ ναὸς εἶχε καταστραφῆ ἀπὸ τὶς δροχές. Στὴν ἄλλη, εἶχε μείνει μισοτελειωμένος, ἢ μᾶλλον μισοαρχινισμένος, γιατὶ δὲν ὑπῆρχαν χρήματα γὰρ ἀγορασθοῦν τὰ ὄλικά. Στὸ δρόμο συγαντηθήκαμε καὶ μὲ ἔνα «τύπο» τῆς περιοχῆς, τὸν Τζών Μ., ποὺ ἀρχισε γὰρ μᾶς θγάτη λόγο: «Εἴμαι τρελ-

νά: α) βοήθεια γιὰ τὰ κτίσουν ταούς. β) Σχολεῖα γιὰ τὰ παιδιά. γ) Ορθόδοξοι ιεραπόστολοι γιὰ τὰ τοὺς καθοδηγήσουν. δ) Μερικά παιδιά γιὰ τοὺς σπουδάσονταν σὲ ὁρθόδοξες χαρές.

λός, κατέληξε. "Ομως, ξέρεις γιατί δὲν θέλω νὰ δῶ τους λευκούς; Γιατί αὐτοὶ σταύρωσαν τὸν Χριστό".

★

Τὴν ΚΥΡΙΑΚΗ τῆς Πεντηκοστῆς, 21 Ιουνίου 1964, πήγαμε στὴ Γιεμπούτα για τὸν θάνατον τοῦ α. Ἡταν στὴν ἐκκλησία μαζεμένοι 59 ἀνδρες, 88 γυναικες, καὶ 30 παιδιά. Δυὸς εἰκόνες, ποὺ χρειόγνουσαν ἀπὸ δυὸς κοιμάτια φλοιοῦ καὶ μερικοὶ ἀπλοὶ σταυροὶ ζωγραφισμένοι στοὺς τοίχους, ἀποτελοῦσαν τὴν μόνη διακόσμησι. Δίπλα που ὁ π. Ἰάκωβος Ὁμοῦγκι καὶ ὁ π. Ἡλίας Λιγκόνο διάδοξαν τὶς εὐχὲς τῆς θείας Λειτουργίας ἀπὸ τὰ χειρόγραφα τετράδιά τους, δην τὴν εἰχαν ἀντιγράψει μόνοι τους. Τὸ «δημούμι τοιμπάριπασι» (=Κύριε ἐλέησον), ποὺ ἀπαντοῦσε ὅλο τὸ ἐκκλησίασμα μαζῆ, σὲ τράγταξε δόλοκληρο. Ἡ προσφορὰ τῆς ἀναιμάκτου ἐκείνης θυσίας τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἥταν στ' ἀλήθεια συγκλονιστική. Μιὰ θυσία διοξολογίας καὶ δεήσεως γιὰ τὸν ὄρθροδοξο αὐτὸν ἀφρικανικὸ λαὸ, ἱλασμοῦ καὶ αἰτήσεως συγγνώμης γιὰ τὸν ὄρθροδοξο λαὸ τῆς Εὐρώπης, ποὺ τόσο ἔχει ἀμελήσει τὸ χρέος του στοὺς Ἀφρικανούς ἀδελφούς.

Μετὰ τὴν Λειτουργία, ἀκολούθησε, δπως καὶ τὶς ἄλλες φορές, ἡ συνάντησις μὲ τὴν κοινότητα ἔξω ἀπὸ τὸ γαδ γιὰ τὴν μελέτη καὶ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς. Τὰ αἰτήματα ὅλων κοινά: α) Βοήθεια γιὰ νὰ κτίσουν ναούς, β) Σχολεῖα γιὰ τὰ παιδιά, ὥστε νὰ μὴν εἶναι ἀναγκασμένα νὰ πηγαίνουν σὲ ἑτερόδοξα, δην χάνουν τὴν ἐπαφὴ μὲ τὴν Ὁρθοδοξία. γ) Κατάλληλοι ἀνθρώποι γιὰ νὰ τους καθοδηγήσουν στὴν ὄρθροδοξη πίστη. δ) Μερικὰ παιδιά τους νὰ σπουδάσουν σὲ ὄρθροδοξες χώρες. Προσπάθησα νὰ τους ἐξηγήσω ὅτι τὸ μέλλον κυρίως δρίσκεται στὰ χέρια τους! «Ἐάν θὰ κάνετε 2 θὰ σᾶς δοηθήσουμε γιὰ νὰ κάνετε 4. Ἐάν θὰ κάνετε 5, θὰ σᾶς δοηθήσουμε νὰ τὰ κάνετε 10. Ἐάν δημως κάνετε 0, καὶ ἡ δική μας δοηθεία θὰ εἶναι 0. Εἴμαστε δημως βέβαιοι ὅτι θὰ κάμετε 10 καὶ ἔτοι θὰ μπορέσουμε νὰ σᾶς δοηθήσουμε νὰ τὰ κάνετε 20».

Κατὰ τὶς 4 μ.μ. εἰχαμε τελειώσει καὶ μπορέσαμε πιὰ νὰ πάμε νὰ πάρουμε τὸ... πρόγευμα. Εἰχαμε εὐτυχῶς ἀσκηθῆ τὸν τελευταῖο καιρὸ καὶ δὲν μᾶς ἔκανε ἐντύπωσι. Σ' αὐτὴν τὴν περιοδεία συχνὰ πρόγευμα, γεῦμα καὶ κάποτε... δεῖπνο ἥταν μαζῆ. Ἡ φιλοξενία στὸ σπίτι του π. Ἰακώβου πολὺ ἐγκάρδια, τὸ ἐπιδόρπιο — τὸ φητὸ καλαπόκι — γευστικώτατο. Εἰχαμε ἀρχίσει νὰ ἀνηφορίζουμε πρὸς τὴν ἐκκλησία, ὅταν ὁ γέρο Ὁβαδίας μὲ πλησίασε: «Ἄσ φύγουμε. Ἐρχεται δροχή». Κύτταξα τὸν οὐρανό. Ἡταν κατακάθαρος. Ὁ π. Ὁβαδίας δημειώνει τὸν νοτιά. Ἐκεὶ πράγματι κάτι μαῦρο πλανιόταν στὸν ὄριζοντα. «Τούλαχιστον δὲς φύγη ἀμέσως τὸ αὐ-

τοκίνητο, συνέχισε, γιὰ νὰ μὴν ἀποκλεισθῇ». Μόλις εἰχαμε φθάσει στὴν μικρὴ ἐκκλησία, ὅταν ἀρχίσει ἡ δροχή. Πρώτη φορὰ ἔθλεπα τέτοιο πρᾶγμα: Σὲ ἐλάχιστα λεπτά ἔγινε μισοσκόταδο καὶ πληρυμέρισε ὁ τόπος, μιλογότι εἴμαστε σὲ ὄψωμα. Τὴν δυνατὴ τροπικὴ δροχὴ συνάδευε ἔνας φοβερὸς ἄνεμος, ποὺ ἔφερε τὸ νερὸ μέσα ἀπὸ τὰ παράθυρα — τζάμια βεβαίως δὲν ὑπῆρχαν σ' ἐκεῖνα τὰ κτίσματα — καὶ νόμιζες ὅτι λίγο ἀκόμη κινδύνευε νὰ πίξῃ τὴν καλύβα. Οἱ λίγες γυναικες καὶ τὰ παιδιά, ποὺ εἶχαν ἀπομείνει, στριμώχητραν θουδά σὲ μὰ γωνιά, ποὺ ἔσταξε λιγότερο. Σκέφθηκα τι θὰ γινόταν, ἀν ἡ δροχὴ ἔσποιτε λίγο πιὸ μπροστὰ τὴν ὄρα τῆς θείας Λειτουργίας, καὶ τότε κατάλαβα τὰ προχθεσιγάλογια τοῦ παπα-Ματάγιο ποὺ τόνιζε: «Πολλοὶ πηγαίνουν σὲ ἄλλες ἐκκλησίες, ποὺ ἔχουν καλύτερους ναούς. "Ἄγ εἰχαμε κι' ἐμεῖς καλούς, θὰ ἐρχόταν πολλοί!" (6).

★

Τὴν ΔΕΥΤΕΡΑ, 22 Ιουνίου 1964, τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἔπειτε γιὰ ἀναχωρήσουμε ἀπὸ τὴν Νυάνζα. Ευπγήσαμε νωρὶς γιὰ νὰ κάνουμε τὴν θεία Λειτουργία σ' ἔνα κοντινὸ συνοικισμό, στὴ Μούγιεμπέλα γιὰ τότε κατάμεστος πάνω

6. Ἀργότερα διάβαξα σ' ἔνα βιβλίο σχετικὰ μ' αὐτὴν τὴν περιοχή: «Ἐνα ἀπὸ τὰ βασικὰ μειονεκτήματα τῆς ζωῆς στὸ Καβιρόντο είναι ἡ συχνότης τῶν τροπικῶν καταιγίδων, ποὺ ἔχουν μιὰ μεγάλη βιαιότητα. Συχνὰ πέφτει χαλάζι. Κάποια φορὰ μερικὲς ἀπὸ τὶς χαλαζόπετρες, σὲ σχῆμα φακῆς, εἶχαν διάμετρο 7 ἑκ. καὶ πάχος 3.2 ἑκ. Τὸ δέαφος σπελάστηκε γιὰ μερικὲς ὡρες μὲ στρῶμα πάγου. Πολλὲς φορὲς οἱ καλύβες τῶν θαλαγών κτυπιῶνται ἀπὸ ἀστραπὲς καὶ οἱ ἀνθρώποι σκοτώνονται». (C. W. Holley From Chartered Company to Crown Colony. London 1929. p. 90. by G. Wagner. The Banunu of North Kavirondo, vol. I. London 1949, p. 6).

Λιαμένορτας καὶ τοὺς ἄλλους γιὰ τὴν θεία Λειτουργία δ. π. Ὁβαδίας συζητεῖ μὲ ἔνα κατηχητή. Οἱ ἀποστάσεις είναι μεγάλες καὶ πολλοὶ χρησιμοποιοῦν ποδήλατα.

ἀπό 130 ἄνθρωποι, εἶχαν συγκεντρωθῆναι καὶ οἱ περισσότεροι: ἀνδρες. Τὴν ὥρα τοῦ κηρύγματος ἔφθαναν καὶ ἄλλοι, δὲν μποροῦσαν ὅμως νὰ ὅρουν λίγο τόπο νὰ μποῦν. Καθὼς προχωροῦσε ἡ θεία Λειτουργία, πρόσεξα κάποιον νὰ γυρίζῃ μὲν ἕνα μπαλωμένο καπέλλο γιὰ «δίσκο». Μέση συγκίνησις εἶδα τὸν πρωτότυπο αὐτὸν δίσκο νὰ γεμίζῃ μὲν σὲντς καὶ κυρίως... αὐγά, τὴν πιὸ προστή γιὰ τοὺς ἔκει ἀνθρώπους προσφορά. Πρὶν ἀπὸ τὴν Μεγάλη Εἴσοδο, ἀκόμα μιὰ φορά, ἔνοιωσα τὴν ἀνάγκη, ὑποκλινόμενος σ' αὐτὸν τὸ πιστὸ ἀφρικανικὸ ἐκκλησίασμα, νὰ φελλίσω: «συγχωρήσατέ με, ἀδελφοί, καὶ ὅλο τὸν ὄρθοδοξὸ λαό, ποὺ τόσο λίγο σᾶς σκεπτόμαστε».

Ἡ συγάγησις μετὰ τὴν θεία Λειτουργία, ἐκεῖνο τὸ πρωὶ ἦταν σύντομη. «Ἐπρεπε νὰ διαστοῦμε γιὰ νὰ προλάβουμε νὰ ἐπισκεφθοῦμε ἕνα σχολεῖο τῆς περιοχῆς, τὸ Chavano Secondary School. Ἡ τοπικὴ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπή του εἰχεὶ ζητήσει ἔκεινες τὶς ἡμέρες νὰ τὸ ἐντάξῃ στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Εἴχαμε κάνει τὴν πρώτη ἔρευνα, ἦταν ἀνάγκη ὅμως νὰ συγκεντρώσουμε ἀκόμα μερικὲς πληροφορίες, προτοῦ φύγουμε ἀπὸ τὴν περιοχή. Τὸ ἰδιαίτερο ἔκεινη τὴν ἡμέρα ἦταν ἡ συγάντησις μὲ τὸν Τζών Κόϊ, ποὺ δπως ἦδη σημείωσα, ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ τὴν μεταφύτευσι τῆς Ὁρθοδοξίας σ' ἔκεινα τὰ μέρη. Μου φάγηκε κουρασμένος. «Οἱ προϊστάμενοι τῆς Ἐκκλησίας μας, εἶπε, δὲν ἔχουν καμμιὰ βοήθεια ἀπ' ἔξω, γι' αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει καταπέσει. Στὴν ἀρχὴ ἦταν φηλά, τελευταῖα ὅμως μένει στάσιμη. Τὸ 1948 πρωτοκίστηκε αὐτὸς ὁ ναός. Ἀπὸ τότε ὅμως χρειάζεται ἀδιάκοπες ἐπισκευές. Μόνοι μας πληρώνουμε τὰ ἔξοδα. Κύτταξα προσεκτικὰ τὴν καλύβα-γαό. Στὴν στέγη τῆς φύτρωναν ἀρκετὰ ἀγριολούλουδα. Θυμήθηκα τὴν χθεσινὴ δροχή... Θᾶθελα ἔκεινη τὴν ὥρα νὰ μπορέσω κάτι πιὸ συγκεκριμένο νὰ πῶ στοὺς Ἀφρικανούς ἀδελφούς, ἀναλογίστηκα ὅμως τὴν δυσκινησία τῆς Εὐρώπης καὶ σιωπησα. «Ἐρετεῖς ἀπὸ φύτευμα, εἶπα λίγο ἀργότερα, γιὰ νὰ προλάβω κάπως καινούργια ἀπογοήτευσι. «Οταν δάχῃ κανεὶς τὸν σπόρο, δὲν περιμένει μετὰ λίγες ἡμέρες νὰ πάρῃ καρπό. Θέλει υπομονή. Τὰ μεγάλα δένδρα ἀργοῦν νὰ δέσουν τοὺς καρπούς τους. Καὶ μεῖς αὐτὲς τὶς ἡμέρες θάλαμε ἀπλῶς στὸ χῶμα νέο σπόρο».

★

Καθὼς κατηφορίζαμε τὰ ὑψώματα τοῦ βορείου Καδιρόντο πρὸς τὸ Κισσούμου, γιὰ νὰ συνεχίσουμε τὸ ταξίδι πρὸς τὴν Ναϊρόμπι, μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὴν Λειτουργία τοῦ Σαββάτου στὴν Μουκάγια, ἔναναγύρισε στὴ μνήμη καὶ ἀπορρόφησε τὴ σκέψη: Τὴν ὥρα ποὺ μοίραζα ἀντίδωρο ὅλα τὰ παιδάκια ἔσπευσαν νὰ πάρουν τὸν εὐλογημένο ἄρτο. Ἡ ἀσπρη παλάμη ἔδιγε, ἔδιγε στὶς θυμωγιές τῶν λεπτῶν μαύρων χεριών χαρούμενη, ὅμως

Στὴν Γιεμπούνταγιονα. Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς. «Ἐνα; μικρὸς περιμέρει στὴν πόρτα τοῦ ἀχυροσκεπασμένου ραοῦ νὰ τελειώσῃ ἡ τροπικὴ βροχὴ.

σὲ μιὰ στιγμὴ πάγωσε. «Δὲν ἔχει ἄλλο, Πάτερ!», εἶπαν ἀπὸ τὸ Ιερό. Τὰ μικρὰ καλαμένια χεράκια ἔμειναν τεντωμένα γεμάτα προσμονή. Λίγες φορὲς ἔνοιωσα τέτοια ὑμηχανία. «Θεέ μου, καὶ τώρα τί θὰ γίνη μὲ τοῦτα τὰ παιδιά;» Μὲ κύτταξα, τὰ κύτταξα μὲ ἀφηρημένη συλλογή...

— «Θεέ μου, καὶ τώρα τί θὰ γίνη μὲ ὅλα τοῦτα τὰ παιδιά, μὲ δλούς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους;» ψιθύρισα πάλι, καθὼς ἀναπολοῦσα δσα ἔζησα ἔκεινες τὶς ἡμέρες καὶ μοῦ φάγηκε πώς μὲ κύττωγαν πάλι ὑψωμένα, ἀπαιτητικά, ἴκετευτικά τὰ τόσα χέρια τῶν Ἀφρικανῶν ὄδελφῶν, ποὺ γνώρισα.

— Περισσότερο Ἰντίδωρο! Περισσότερες «Προσφορές! σκέψη. ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΖΩΗΣ, θὰ χρειασθοῦν! Έκεινη ἡ Δευτέρα ἦταν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

Αρχιψ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΙΑΝΝΟΤΑΤΟΣ

Σημείωσις: Στὸ σύντομο αὐτὸν χρονικό, ἀπὸ μιὰ εἰδικὴ ιεραποστολικὴ Περιοδεία στὴν Ἀνατολικὴ Ἀφρική δὲν ἐπεκτεινόμαστε στὶς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὶς δροθόδοξες ἑστίες στὴν Οὐγκάντα καὶ Κεντρικὴ Κένυα (Κικούγιον), διότι γι' αὐτὲς τὶς περιοχὲς ἔχουν ήδη δημοσιευθῆ κατὰ καιρὸν στὸ «Πορευθέντες» εἰδήσεις καὶ σημειώματα. (Γιὰ τὴν Οὐγκάντα ἵδε «Πορευθέντες» 1961, σ. 21-22, 43-45. 1962, σ. 8-9, 22-23. Γιὰ τὴν Κένυα 1961, σ. 53-54. 1962, σ. 40-41).

ΡΩΣΙΚΕΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΕΣ

Σύντομη ἔκθεσις τῆς ἴστορ. ἐξελίξεως καὶ παρούσης καταστάσεώς τους.
(1903)

Γ'.

Στὸ Καζάν, ἐπὶ ἐννέα χρόνια (ἀπὸ τὸ 1555 μέχρι τὸ 1564), ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γκούριος ἐργάσθηκε ἐντατικὰ στὸν ἱεραποστολικὸν τομέα, προσηλυτίζοντας πολλὲς χιλιάδες Ταρτάρους στὸν Χριστιανισμό, καὶ ἡ ἴστορία μαρτυρεῖ τὸν ἀπεριόριστο ζῆλο του. Διδασκε διδιάκονοι τὸν λαό, στὶς ἐκκλησίες καὶ στὰ σπίτια, ἔκτιζε ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια, ἕδρες σχολεῖα καὶ προστάτευε τοὺς καταπιεσμένους. Οἱ πιὸ στενοὶ συνεργάται του ἦσαν δύο ἀρχιψανδρῖται, ὁ Βαρσανούφιος καὶ ὁ Γερμανός. Ο πρῶτος, εἶχε ζῆσει αἰχμάλωτος ἀνάμεσα στοὺς Ταρτάρους τῆς Κριμαίας, ἤξερε λοιπὸν τὴν πίστιν καὶ τὴν γλῶσσαν τους καὶ ἔτσι μποροῦσε μὲν ἐπιτυχία νὰ παίρνῃ μέρος σὲ συζητήσεις μὲ τοὺς σοφοὺς τῶν Ταρτάρων στὸ Καζάν. Ο δεύτερος, ἦταν ὁ κυριώτερος καθοδηγητὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ ὅρθοδόξου κλήρου στὸ ἱεραποστολικὸν του ἔργο μὲ τοὺς ιθαγενεῖς, σ' ὅλοκληρη τὴν περιφέρεια τοῦ Καζάν. Καὶ οἱ δύο τους πέθαναν ἐπίσκοποι, εἰδικῶτερα ὁ Γερμανός (ποὺ πέθανε τὸ 1569) διαδέχθηκε τὸν Γκούριο στὴν διοίκησι τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Καζάν. Καρπὸς τοῦ μόχθου τῶν τριῶν αὐτῶν ἡρωϊκῶν ἱεραποστόλων ἦταν ἡ στερέωσις τῆς χριστιανικῆς πίστεως, προπάντων στὶς πόλεις τῆς περιφερείας τοῦ Καζάν. Ἀφρσαν ὅμως πίσω τους καὶ μεγάλα χωριά — συγοικισμοὺς τῶν λεγομένων παλαιῶν βαπτισμένων Ταρτάρων.

Στὴ δυτικὴ Σιβηρία, ὁ μητροπολίτης Φιλόθεος τοῦ Τομπόλσκ ἀφιερώθηκε στὸ ἱεραποστολικὸν ἔργο ἀπὸ τὸ 1702 ὥς τὸ 1727. Ἡ μητρόπολις του περιελάμβανε μιὰ τεράστια ἔκτασι 300.000 τ. μιλλίων, δηλαδὴ ὀλόκληρη τὴ Σιβηρία, καὶ εἶχε συνολικὰ μόνον 160 ἐκκλησίες. Συνοδευόμενος ἀπὸ ἀρχιψανδρῖτας καὶ ἱερομονάχους, ποὺ εἶχαν ἐκπαιδευθῆ στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀκαδημία τοῦ Κιέδου, ἔκανε μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἀλλεπάλληλα ἱεραποστολικὰ ταξίδια, ποὺ κράτησαν πολλὰ χρόνια, καὶ ἦταν ἀκούραστος στὶς προσπάθειές του νὰ βαπτίζῃ ἐκαποντάδες Ταρτάρους, Όστιάκους, Βογούλους καὶ ἄλλους ιθαγενεῖς, σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς χώρας, νὰ ἀνατρέπῃ τὰ εἰδῶλα καὶ γὰ ἰδρύῃ ἐκκλησίες. Ἔκανε συνολικὰ 6 ἱεραποστολικὰ ταξίδια καὶ πέθανε κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ τελευταίου. Ποτέ, οὔτε πρὶν οὔτε μετὰ ἀπὸ αὐτόν, δὲν δρέθηκε ἱεράρχης στὴ μητρόπολι τοῦ Τομπόλσκ, ποὺ γὰ μπορῇ γὰ συγκριθῆ μακρῇ του στὸ ζῆλο γιὰ τὸν προσηλυτισμὸν

τῶν ιθαγενῶν, καὶ γι' αὐτὸ δίκαια τιμᾶται σάν Ἀπόστολος τῆς Σιβηρίας. Μακρῇ μὲ τοὺς δοηθούς του, προσηλύτισε στὸ Χριστιανισμὸν γύρω στοὺς 40.000 ὥς 50.000 ιθαγενεῖς καὶ τοὺς ἔκτισε 37 ἐκκλησίες. Ο Φιλόθεος ἐνδιαφερόταν ιδιαίτερα γιὰ τὴν μεταστροφὴ τῶν κατοίκων τῶν πιὸ μακρινῶν περιοχῶν τῆς Σιβηρίας: τὸ 1705 ἔστειλε τοὺς πρώτους ἱεραποστόλους στὴν Καμτσάτκα καὶ τὸ 1724 στὸ Γιακούτσκ. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ ἐπεξέτεινε τὴν δραστηριότητα τῶν Ρώσων ἱεραποστόλων πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ρωσίας. Στὰ 1714 ἔστειλε μιὰ ἀποστολὴ στὸ Πεκίνο, ὅπου στὰ 1689, ὅταν εἶχαν παραχωρηθῆ στὴν Κίνα οἱ ἐπαρχίες τοῦ Ἀμούρ, εἶχαν μεταφερθῆ οἱ Ρώσοι αἰχμάλωτοι μὲν ἔγανεν ιερέα ἀπὸ τὴν ἐργμωμένη πόλι τοῦ Ἀλμπαζίν, καὶ δόπου εἶχε τότε ἰδρυθῆ μιὰ ρωσικὴ ἀποικία μὲ τὴν ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ο ΜπόγδυΧάν, (σημ. μεταφρ. ἡ Κάνγκ-Χί), δέχτηκε μὲ εὑμένεια τὴν ἀποστολὴ καὶ ἔτσι τὸ 1721, κατὰ παράκλησι τοῦ Φιλοθέου, ἀποφασίσθηκε νὰ σταλῇ στὸ Πεκίνο ἔνας ἐπίσκοπος (ὁ Ἰγγοκέντιος). Οἱ δολοπλοκίες τῶν Ἰησουϊτῶν, ωστόσο, ἐμπόδισαν νὰ τοῦ δοθῇ ἡ ἀδεια εἰσόδου στὴν Κίνα.

Πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας, ποὺ εἶχε ἀποκοπῆ ἀπὸ τὴν μητροπολιτικὴν περιφέρεια τοῦ Τομπόλσκ καὶ εἶχε γίνει ἡ ἀνεξάρτητη ἐπισκοπὴ τοῦ Ἰρκούτσκ στὰ 1727, ἦταν ὁ Ἰγγοκέντιος. Ἀφοῦ τοῦ ἀπαγόρευσαν νὰ μπῇ στὴν Κίνα, ἔμεινε στὸ Ίρκούτσκ ἀπὸ τὸ 1721, καὶ γιὰ ἐννέα χρόνια (πέθανε στὰ 1731) δούλεψε μὲ ζῆλο γιὰ τὸν προσηλυτισμὸν τῶν Βουριατῶν καὶ τῶν Μογγόλων.

Μὲ τὴν ἀόρατη προστασία τῶν ἀγίων αὐτῶν προστατῶν, πολλοὶ ἐργάσθηκαν μὲ θέρμη στὸν ἱεραποστολικὸν τομέα ἀπὸ τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη τῶν νεο-κατακτημένων χωρῶν, καὶ πρῶτοι ἀνάμεσά τους ἦταν οἱ ἀποικοι-μοναχοί. Αὐτοὶ εἶχαν σηκώσει στοὺς ὄμοιους τους δύο τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργο τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Ίδαν τοῦ Τρομεροῦ, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐποχὴ ποὺ συζητοῦμε, δὲν εἶχαν χάσει τὴν δημιουργική τους ἐνεργητικότητα, δημοσίευσαν μερικοὶ. Συνέχισαν μὲ ζῆλο τὸ ἔργο τῆς διαφωτίσεως ἀνάμεσα στοὺς ιθαγενεῖς, δάζοντας θεμέλια ποὺ ἀργότερα ἐξελίχθηκαν σὲ μοναστήρια. Ἀλλὰ γιὰ ἐποικοδομητική τους δραστηριότης σκορπίστηκε ἀναγκαστικὰ μέσα στὸν ὑπερβολι-

καὶ ἐκτεταμένο γεωγραφικὸ χῶρο κι' ἔτσι ή ἐπίδρασίς τους περιωρίσθηκε καὶ ἐλαττώθηκε. Σὲ βούηθειά τους ἦρθε ὁ ἐνοριακὸς αἰλῆρος. Οἱ κληρικοὶ αὐτοὶ εἶχαν ἔρθη ἀπὸ τὴν πατρίδα γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὶς θρησκευτικὲς ἀνάγκες τῶν Ρώσων κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀποίκων. Καθὼς ὅμως εἶχαν τὰ τακτικά τους καθήκοντα — καὶ γι' αὐτὰ εἶχαν πάρει ἀκρετὴ μόρφωσι, σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς, στὶς τότε ἐκκλησιαστικὲς σχολές — ἀναλάμβαναν πολλὲς φορὲς τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο σὰν κάτι παραπέρα ἀπὸ τὰ καθήκοντά τους, σὰν μιὰ πρόσθετη ἔργασία, ποὺ γι' αὐτὴν ἤταν διότελα ἀπροετοίμαστοι. Καὶ ἀλήθεια, ἡ μόνη τους γνωριμία μὲ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο προῆλθε ἀπὸ τὴν προσωπικὴν τους ἐμπειρία. Ἡδρύθηκαν τότε ἱεραποστολές, ποὺ πολλὲς φορὲς διούλεψαν μὲ ἀκρετὰ μεγάλη ἐπιτυχία. Δὲν ἤταν ὅμως πολλὲς καὶ στὶς περισσότερες περιπτώσεις, ὅταν οἱ πρῶτοι ἱεραπόστολοι ἔφευγαν ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἢ δὲν δρίσκονταν ἄλλοι νὰ τοὺς ἰκτυκαταστήσουν, ἢ ἔπαιργαν τὴν θέσι τους οἱ ἐνοριακοὶ ἵερεις. Κανονικὰ ὡργανωμένες ἱεραποστολές, ποὺ νὰ ἐργάζωνται μὲ συγέχεια, μὲ συγέπεια καὶ μὲ συλλογικὴ προσπάθεια, δὲν εἶχαν γίνει ἀκόμη συγείδησις στοὺς ἱεραποστόλους. Κι' ἔτσι ή ἐργασία γινόταν ὅχι τόσο ἀπὸ ἀποστολές, ὅσο ἀπὸ μεμονωμένους ἱεραποστόλους ποὺ διούλευαν σκόρπια, συχνὰ μοναχικά, σὲ διάφορα μέρη, σὲ κάθε λογῆς περιστάσεις καὶ, φυσικά, ὅχι πάντα μὲ τὴν ἴδια ἐπιτυχία.

Πάνω ἀπὸ ὅλα ἔλειπε ἀπὸ τοὺς ἱεραποστόλους ἡ γνῶσις τῆς γλώσσης, τὸ κύριο καὶ βασικὸ αὐτὸ δύπλο τοῦ κανονικοῦ ἱεραποστόλου. "Οσο προχωροῦσε τὸ πρᾶγμα καὶ ὅσο αὐξάνονταν οἱ βαπτισμένοι Ἰθαγενεῖς, τόσο πιὸ φανερὸ γινόταν πῶς ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς στιγμῆς ἤταν ἡ ἐπιστημονικὴ, συστηματικὴ σπουδὴ τῶν γλωσσῶν τοῦ τόπου, ἡ μετάφρασις τῶν ἱερῶν λειτουργικῶν διδοτίων καὶ ἡ τέλεσις κάθε ἐκκλησιαστικῆς ἱερουργίας στὶς γλώσσες αὐτές, ὥστε οἱ Ἰθαγενεῖς νὰ γίνουν Χριστιανοί, ὅχι μόνο στοὺς τύπους, ἀλλὰ καὶ στὴν οὐσία. Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ δάραινε διλοένα περισσότερο σὰν ἀσήκωτο φορτίο τοὺς ἱεραποστόλους, ὥσπου κόντεψε στὸ τέλος νὰ τοὺς συντρίψῃ. Στὴν ἴστορία τοῦ ρωσικοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου ἀρχισε μιὰ περίοδος ἀποτελματώσεως, ἀπὸ τὸ 1756 ὧς τὸ 1824. Σ' αὐτὴ τὴ θλιβερὴ ἐποχή, Ρῶσοι ἱεραπόστολοι διούλευαν μόνον στὰ πιὸ μακρινὰ σύνορα τῆς Ρωσίας, γιατὶ μόνο ἔκει μποροῦσαν οἱ παλιοὶ ἀποικο-μοναχοὶ νὰ ἀναπτύξουν τὶς δημιουργικές τους δυνάμεις. Ξεκινώντας ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ Βαλαάρι, στὴ λίμνη Λαντόγκα, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰώνα, πέρασαν στὶς ρωσικὲς κτήσεις τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ ἔκει, στὰ νησιά τῶν Ἀλεούτων, ἀρχισαν γὰ μεταφέρουν τὸν Χριστιανισμὸ πάγω σὲ ὑποτυπώ-

δεις μοναχικὲς βάσεις, σύμφωνα μὲ τὰ παλιὰ ρωσικὰ πρότυπα. Δυστυχῶς δὲν ἀξιώθηκαν οἱ σπόροι αὐτοὶ νὰ διαστήσουν καὶ νὰ γίνουν μοναστήρια. Ωστόσο, ἡ ζωὴ τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν πρωτεργατῶν, γειμάτη εὐαγγελικὴ ἀπλότητα καὶ ἀγιότητα, χρησίμευσε σὰν παράδειγμα πρὸς μίμησιν στοὺς Ἀλεούτους, ποὺ ἤταν σὰν παιδιά, προσηλύτισε πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς στὸν Χριστό, καὶ ἔγινε τὸ σπέρμα, ἀπὸ τὸ διποτὸ μπόρεσε ἀργότερα νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ περίφημος Ἱεραπόστολος τοῦ 19ου αἰώνος Ἰννοκέντιος, ὁ ἀληθιμόνητος αὐτὸς Ἱεράρχης τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Τρίτη περίοδος — Τὸ παρόν. Δυσμενεῖς συνθῆκες τῶν μὴ Ρωσικῶν φυλῶν μέσα στὴν 'Ρωσικὴ 'Επικούρατεια, καὶ ἀπόφασις τῆς Ιερᾶς Συγόδου νὰ ἐγκαινιάσῃ κατάλληλα ὠργανωμένες ἱεραποστολές — 'Αναδιοργάνωσις τῶν ἱεραποστολῶν σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ 'Αγίου Στεφάνου τῆς Πέρομης — 'Ο 'Αρχιμανδρίτης Μακάριος καὶ τὸ ἔργο του γιὰ τὴ διαφώτισι στὸ 'Αλτάϊ — 'Αποτελέσματα τῆς ἐργασίας τοῦ 'Αρχιμανδρίτου Μακαρίου, τοῦ 'Αρχιερέως Λαντίσεφ, τοῦ 'Αρχιμανδρίτου Βλαδίμηρου καὶ τοῦ 'Επισκόπου Μακαρίου. 'Ο 'Ιεράρχης 'Ιννοκέντιος καὶ τὸ ἔργο του γιὰ τὴ διαφώτισι στὴν "Απώ Αρατολή — "Ιδρυσις τεσσάρων μεγάλων ἐπισκοπῶν καὶ προπαρασκευὴ ἱεραποστόλων" εἰδικὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Διονυσίου τοῦ Γιακούτου — Μετάθεσις τοῦ 'Ιννοκέντιου στὴν Μόσχα καὶ ίδρυσις τῆς Ρωσικῆς 'Ορθοδόξου 'Ιεραποστολικῆς 'Εταιρείας — "Εκτασις καὶ πέδιο δραστηριότητος τῆς 'Εταιρείας αὐτῆς.

"Η τρίτη καὶ τωρινὴ περίοδος στὴν ἴστορία τῶν ρωσικῶν ἱεραποστολῶν ἀρχισε κάτω ἀπὸ ἔξαιρετικὰ δυσμενεῖς συνθῆκες. Ἡ ἀποτελμάτωσι στὴν ἱεραποστολικὴ δραστηριότητα καθρεφτιζόταν μὲ τὸν πιὸ θλιβερὸ τρόπο στὴ θρησκευτικὴ καὶ ἡθικὴ κατάστασι τῶν ἡθαγενῶν φυλῶν ἀπὸ ἀκρη σ' ἀκρη δῆλης τῆς Ρωσίας. 'Ο Χριστιανισμός, χωρὶς κανένας νὰ τὸν διαδώσῃ ἢ νὰ τὸν διοστηρίξῃ ἀνάμεσά τους, ὅχι μόνο δὲν κέρδισε νέους ὀπαδούς, ἀλλὰ ἔχανε καὶ τοὺς παλιοὺς καὶ τὰ περιστατικὰ ἀποστασίας γίνονταν συχνότερα. Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ἀγνούχησῃ τόσο τοὺς ἐπισκόπους, ποὺ στὶς περιφέρειές τους κατοικοῦσαν οἱ ἐγτόπιοι, ὅσο καὶ τὴν Ιερὰ Σύνοδο. 'Εξ αἰτίας τῶν περιστάσεων αὐτῶν ἀποφασίστηκε καὶ πάλι μετὰ τὴ δεύτερη εἰκοσαετία τοῦ περασμένου αἰώνα νὰ ἕδρυθούν ἀρκετές ἱεραποστολές—μὲ τὴ σταθερὴ πρόθεσι νὰ τοὺς δοθῆ στέρεος καὶ μόνιμος χαρακτήρας καὶ νὰ προσελκυσθοῦν σ' αὐτές πρόσωπα κατάλληλα καὶ μὲ κλίσι γιὰ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο.

Τέλεια ἐπιτυχία ἔστεψε τὶς προσπάθειες τῆς Ιερᾶς Συγόδου. Παρουσιάστηκε διόκλητη σειρά

ἀπὸ ἔξαιρετικὰ προικισμένους ἀνθρώπους, ποὺ
ἔδειπαν τὶς ἱεραποστολές μὲ τὸ ἕδιο ἀκριβῶς
πνεῦμα, ὅπως τὶς ἐννοοῦσε καὶ ὁ "Αγ. Στέφανος,
ὁ διαφωτιστὴς τῆς Πέρμης, στὸν καιρό του. Κατα-
πιάστηκαν γὰρ σπουδάσουν τὶς τοπικὲς γλῶσσες,
γὰρ μεταφράσουν τὰ ἱερὰ καὶ λειτουργικὰ βιβλία,
γὰρ εἰσαγάγουν τὶς μεταφράσεις του στὶς ἐκκλη-
σιαστικὲς ἱερουργίες, γὰρ ἕδρύσουν σχολεῖα, γὰρ ἐ-
τοιμάσουν διδακτικὰ ἑγχειρίδια, γὰρ διδάξουν μ'
ἀυτὰ τὰ παιδιά τῶν θιαγενῶν καὶ γὰρ μεταστρέ-
ψουν τοὺς διαπισμένους ἐντοπίους ἀπὸ τὸν νομιαδι-
κὸ τρόπο ζωῆς στὴ μόνιμη ἐγκατάστασι. Καὶ ἀν
σήμερα οἱ ρωσικὲς δρθόδοξες ἀποστολές ἔχουν
σημειώσει ἀξιόλογη ἐπιτυχία, τὸ διφέλουν ἀ-
σφαλῶς στὶς ἀμοιβαῖς προσπάθειες τῶν ἐργατῶν
ἀυτῶν ποὺ μόχθησαν μ' ἀληθιγή αὐτοθυσίᾳ στὸν
ἱεραποστολικὸ τομέα.

Ο κατάλογος ἀρχίζει μὲ τὸν Ἀρχιμανδρίτη Μακάριο, ἀξιόλογο φιλόλογο ὅσο καὶ διαθύ γνώ-
στη τῆς Βίβλου, ποὺ ἦταν ἔνας ἀπὸ τοὺς καλύτε-
ρους μεταφραστές της στὴ ρωσικὴ γλῶσσα. "Ιδρυ-
σε τὸ 1830 μιὰ ἱεραποστολὴ στὸ Ἀλτάϊ, στὸ Κέν-
τρο τῆς Δυτικῆς Σιβηρίας, καὶ ταυτόχρονα μελέ-
τησε τὶς ἑτερογενεῖς γλῶσσες τοῦ μικτοῦ πληθυ-
σμοῦ τοῦ Ἀλτάϊ, σύνταξε ἔνα «Συγχριτικὸ Λεξι-
κὸ τῶν Διαλέκτων τοῦ Ἀλτάϊ» καὶ στάθηκε ὁ
πρῶτος ποὺ μίλησε στὸ λαὸ τοῦ Ἀλτάϊ στὴν το-
πικὴ του γλῶσσα. Διαλέγοντας τὴν διάλεκτο ποὺ
ἦταν εὑρύτερα κατανοητὴ σ' ὅλους τοὺς κατοίκους
τοῦ τόπου, δηλαδὴ τὴν Τέλεγγκουτ, μετέφρασε σ'
ἀυτὴν τὶς ἀπαραίτητες προσευχές καὶ τὰ πιὸ ἀ-
ναγκαῖα μέρη τῆς Βίβλου καὶ τῶν λειτουργικῶν
βιβλίων κι' ὑστερα ἀρχίσε σιγά-σιγά γὰρ εἰσάγῃ
τὶς μεταφράσεις του στὶς ἐκκλησιαστικὲς ἱερουρ-
γίες, διδάσκοντας τοὺς θιαγενεῖς μὲ τραγούδια
γὰρ παίρνουν μέρος σ' αὐτές. Πόση σημασία εἶχαν
τὰ ἔργα αὐτὰ φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἱε-
ραποστολὴ τοῦ Ἀλτάϊ ἔζησε μ' αὐτὰ μέχρι τὸ
1860, ὅπότε ἔγιναν ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀρ-
χιμανδρίτη Μακαρίου νέες μεταφράσεις πληρέ-
στερες καὶ τελειότερες. Ή γνῶσι τῶν γλωσσῶν
τὸν δογμῆσε σημαντικὰ στὶς μεθόδους προσηλυτι-
σμοῦ ἀνάμεσα στοὺς ἐντοπίους. Ἡταν μιὰ δουλειὰ
ποὺ τὴν ἔκανε πάντα διῆδιος χωρίς γὰρ λογαριά-
ζῃ τοὺς κόπους γιὰ τὴν ἐπιτυχία της. Δεχόταν
στὸ δάπτισμα μόνο ἐκείνους τοὺς θιαγενεῖς τοῦ
Ἀλτάϊ, ποὺ μὲ πλήρη γνώσι τῆς νέας θρησκείας
εἶχαν ἐγκολπωθῆ τὶς ἀρχές της. Ἀλλὰ ἡ φρον-
τίδα του γιὰ τοὺς προσηλυτισμένους δὲν τελείωνε
μὲ τὸ δάπτισμα. Ἀντίθετα ὑπεστήριξε πάντα πώς
«τὸ ἔργο τῆς μεταστροφῆς ἀρχίζει μόνον μὲ τὸ δά-
πτισμα», καὶ γι' αὐτὸ φρόντιζε γιὰ τοὺς νεοφωτί-
στους μετὰ τὸ δάπτισμα περισσότερο ἀκόμα παρὰ πρίν.
Τοὺς ἀπειμάρκυνε ἀπὸ τὸ εἰδωλολατρικό τους
περιβάλλον καὶ μετέφερε τὴν κατοικία τους στὰ
χριστιανικὰ χωριά, ποὺ πέντε ἀπ' αὐτὰ εἶ-
χαν κιόλας ἑρυθῆ στὸ Ἀλτάϊ μὲ δικούς του κό-
πους. Ζῶντας στὶς πιὸ στενόχωρες καὶ φτωχικὲς

καλύδες καὶ ὑπομένοντας κάθε λογῆς στερήσεις,
προσπαθοῦσε μὲ ἐκπληρητικὰ πενιχρὰ μέσα γὰρ
προσφέρη στὸν πρώην νομάδα ὅσα τοῦ ἦταν
ἀπαραίτητα γιὰ τὴν μόνιμη ἐγκατάστασί του. Μέσα στὰ χριστιανικὰ χωριά τὸν τοποθετοῦσε κά-
τι τὸ ἀπὸ τὴν διαρκή καὶ ἀμεση τηνηδεμογία τοῦ ἀ-
ναδόχου του καὶ συγχὰ τὸν ἐγκαθιστοῦσε στὸ σπί-
τι τοῦ τελευταίου, σὰν ἐργάτη. Ὁ ἀνάδοχος ἦταν
ὑποχρεωμένος γὰρ τὸν φροντίζῃ ὅχι μόνο ἀπὸ θρη-
σκευτικὴ καὶ θήικὴ ἀποφι ἀλλὰ γενικὰ σ' ὅλες
τὶς περιστάσεις τῆς ζωῆς του. Κάτι τὸ ἀπὸ τὴν καθ-
οδήγησί του διαγενήσεις συνέχιζε τὴν ἐκπαίδευ-
σί του στὶς ἀρχὲς τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἔξε-
πλήρων τὰ θρησκευτικά του καθήκοντα καὶ συ-
γήιτζε στὴν τακτικὴ καὶ συνεχῆ ἐργασία, πρᾶγμα
ἔξαιρετικὰ σημαντικὸ γιὰ τοὺς πρώην νομάδες,
ποὺ ἔξι αἰτίας τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς τους, ἔρρεπαν
στὴν τεμπελιὰ καὶ στὴν ἀλητεία. Ἡ δουλειὰ ποὺ
ταΐριαζε καλύτερα στοὺς διαπισμένους θιαγενεῖς
τοῦ Ἀλτάϊ ἀποδείχτηκε πώς ἦταν ἡ γεωργία καὶ
γενικὰ ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς. Δου-
λεύοντας ἀκατάπαυστα πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυν-
σι, διαποτικῆς Μακάριος κατέστρωσε ἔνα
πλήρες σχέδιο γιὰ τὴν μόνιμη ἐγκατάστασι τῶν
ἐντοπίων νομάδων. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, ἦταν δια-
ποτικῆς ποὺ ἔστρεψε τὴν προσοχή του στὴν λαϊκὴ ἐκ-
παίδευσι μέσα στὰ δρια τῆς ιεραποστολῆς του.
"Ιδρυσε στὸ Ἀλτάϊ τρία σχολεῖα, δύο γιὰ ἀγρό-
ρια καὶ ἔνα γιὰ κορίτσια. Στὰ πρῶτα δύο ἐκπαι-
δεύονταν πέντε ώς είκοσι μαθητές τὸ χρόνο, καὶ
στὸ τελευταῖο ἐπτά ώς διώδεκα μαθήτριες. Ἡ δι-
δασκαλία στὰ σχολεῖα αὐτὰ ἦταν δέδαια στοι-
χειώδης καὶ περιοριζόταν στὴν ἀνάγνωσι καὶ
γραφὴ τῆς Σλαβονικῆς καὶ τῆς Ρωσικῆς, στὰ
θρησκευτικά, τὰ ἐκκλησιαστικὰ τραγούδια καὶ
τοὺς στοιχειώδεις κανόνες τῆς ἀριθμητικῆς. Τέ-
λος, στὴν ἀσκησὶ τοῦ ἱεραποστολικοῦ του λει-
τουργήματος, διαποτικῆς Μακάριος δὲν
παρέλειψε καμια μὲ προσπάθεια ὅχι μόνον γιὰ τὴν
στερέωσι μὰ καὶ γιὰ τὴν παραπέρα ἔξελιξη τῆς
ἀποστολῆς ποὺ εἶχε ἕδρυσει. Καταπιάστηκε γὰρ ἐκ-
παίδευση ἐκείνον ποὺ θὰ τὸν διαδεχόταν στὸ ἔρ-
γο του καὶ στάθηκε γι' αὐτόν — ὅπως τὸ εἶπε ὁ
ρωταὶ διαθερός προστάτης του, διητοπολίτης
τῆς Μόσχας Φιλάρετος— «καὶ Ἐκκλησιαστικὸ Σε-
μινάριο καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀκαδημία καὶ Παν-
επιστήμιο», δηλαδὴ μοναδικὸ διδάσκαλός του σὲ
κάθε θεολογικὴ καὶ φιλολογικὴ γνῶσι καὶ ταυ-
τόχρονα δδηγὸς καὶ καθοδηγητὴς του στὸ ἱεραπο-
στολικὸ ἔργο. Ὁ διάδοχος αὐτὸς ἦταν ἔνας ιε-
ρεὺς, καὶ ἀργότερα ἀρχιερεὺς, δι Σ. Β. Λαγίσεφ.

Δεκατέσσερα χρόνια δούλεψε διαποτικῆς Μακάριος στὸ Ἀλτάϊ καὶ μέσα σ' αὐτὴν τὴν
περίοδο μετέστρεψε στὸ Χριστιανισμὸ 675 θιαγε-
νεῖς καὶ δημιούργησε πέντε δρθόδοξους συνοικι-
σμοὺς μὲ δύο ἐκκλησίες, τρία σχολεῖα καὶ ἔνα
πτωχοκομεῖο. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι μεγά-
λοι, ἀλλὰ δὲν ἦταν αὐτὴν ἡ ἐπιδιωξὶ του. Σκο-

πός του ήταν μόνο για δάλη έσο το δυνατό κανογικά και γερά θεμέλια μιᾶς μικρής, ισως, άλλα πλήρως ώργανωμένης ίεραποστολής, να δώσῃ τις γενικές κατευθύνσεις γιὰ τὴν μελλοντικὴ ἀνάπτυξη τῆς, νὰ δεῖξῃ ποιὰ ήταν τὰ καλύτερα, τὰ πιὸ γγήσια μέσα ἐργασίας μέσα στὴν ίεραποστολή, και νὰ τὴν παραδώσῃ στὰ χέρια ἐνὸς ίκανου και προετοιμασμένου διαδόχου — και τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὸν πέτυχε. Στὴν διεύθυνσι τῆς ίεραποστολῆς τοῦ Ἀλταί τὸν ἀκολούθησαν διαδοχικὰ μιὰ δλόκληρη σειρὰ ἀπὸ ἔξαιρετικὰ προικισμένους ίεραποστόλους: δ ἀρχιερεὺς Λαντίσεφ, δ Ἀρχιμαγδρίτης Βλαδίμηρος, ποὺ πέθανε Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καζάν, και δ ἵεροιμόναχος, ἀργότερα Ἀρχιμαγδρίτης Μακαρίος, τώρα Ἐπίσκοπος Τόλμου και Μπαρνάλ. Εύρυνοντας πάντα τὴν σφαιρὰ τῆς ίεραποστολῆς και δάζοντας θεμέλιο τὴν σπουδὴ τῶν τοπικῶν γλωσσῶν και διαλέκτων, ἀκολούθησαν δλοὶ ἀπὸ κάθε ἀποψί τὰ δήματα τοῦ Ἀρχιμαγδρίτη Μακαρίου. Τελικά, δχι μόνο σύνταξαν τὴν γραμματικὴ τῆς γλώσσας τοῦ Ἀλταί (Τέλευγκούτ), ἀλλὰ μελέτησαν και τὶς διαλέκτους Σόρ, Ἀλγκάτ και τοῦ Μπλάχ-Αγούϊ-Κίργκις. Ἐξακολούθησαν ἀκούραστα νὰ μεταφράζουν τὴν Βίβλο, διάφορα λειτουργικά, θρησκευτικά και διδασκτικά διδλία σ' αὐτὲς τὶς γλώσσες και διαλέκτους καθὼς και νὰ συντάσσουν ἑγχειρίδια γιὰ τὰ σχολεῖα ποὺ διαρκῶς μεγάλωναν. Ολόκληρη ἡ λειτουργία ἔγινε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ γλώσσα Ἀλταί τὸ 1865 και ἀπὸ τὸ ἔτος 1880 και ὅπερα δ ἀρχηγὸς τῆς ίεραποστολῆς τοῦ Ἀλταί προσιδάσθηκε στὸ διαθύρα τοῦ ἐπισκόπου, συγκεκριμένα Ἐπισκόπου τοῦ Μπίλσκ, δοθοῦ τῆς Ἀρχιεπίσκοπῆς τοῦ Τόλμου.

Ἡ ίεραποστολὴ τοῦ Ἀλταί ἔχει σήμερα* τὴν πρώτη θέσι ἀνάμεσα στὶς ίεραποστολὲς τῆς Σιδηρίας και θεωρεῖται σωστὰ σὰν ἡ καλύτερα ώργανωμένη. Ἀπὸ τοὺς 45.000 θιαγενεῖς κατοίκους τοῦ Ἀλταί οἱ 25.000 εἶναι κιόλας Χριστιανοί. Ζοῦν σχεδὴν δλότελα ἀποχωρισμένοι ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες σὲ 188 χωριά. Στὶς 67 ἐκκλησίες και οἰκους προσευχῆς ποὺ κτίσθηκαν γι' αὐτούς, δλες οἱ ίερουργίες γίνονται πάντοτε στὶς μητρικές τους διαλέκτους. Οἱ διοικοῦντες τῶρα γνὰ διαδάζουν και δλόκληρο τὸ ἐκκλησίασμα συμμετέχει στὶς ψαλμωδίες. Στὰ 48 σχολεῖα, ἡ διδασκαλία γίνεται κι' αὐτὴ στὶς διαλέκτους τοῦ Ἀλταί κι' δ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἔχει φθάσει σὲ 800 ἀγόρια και 250 κορίτσια. Ἐπὶ πλέον, στὸ κατηχητικὸ σχολεῖο τοῦ Μπίλσκ, μέχρι 200 σπουδαστὲς προετοιμάζονται γιὰ νὰ γίνουν δάσκαλοι στὰ σχολεῖα τῆς ίεραποστολῆς. Ἡ ἐπίδρασι τῆς Ἐκκλησίας και τῶν σχολείων ἔχει τώρα κατακτήσει δλόκληρο τὸ Ἀλταί και γίνεται αἰσθητὴ ἀκόμη κι' ἀπὸ

* Σημ. μετ. Ὄπενθυμίζεται δτι τὸ κείμενο δημοιεύθηκε τὸ 1903.

τὸν εἰδωλολατρικὸ πληθυσμό. Κατὰ μίμησι τῶν Χριστιανῶν οἱ εἰδωλολάτρες ἀρχισαν κι' αὐτοὶ γὰ φτιάχνουν ζεστὰ ρωσικὰ σπίτια, νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργία κι' ἔτσι νὰ συνηθίζουν στὸν τρόπο ζωῆς σὲ μόνιμη ἔγκατάστασι. Κι' δχι μόνο αὐτό. Ἀρχισαν γὰ διδρύουν εἰδωλολατρικὰ σχολεῖα, δπου κατὰ τὴν ἐπιθυμία τους τὰ παιδιά διδάσκονται χριστιανικές προσευχὲς και χριστιανικὰ θρησκευτικὰ μαθήματα. Τὸ διαθύτατα σημαντικὸ αὐτὸ γεγονός μαρτυρεῖ τὴν πεποίθησι τῶν ἰδιων τῶν εἰδωλολατρῶν τοῦ Ἀλταί πώς, σὲ κουτινὸ μέλλον, δλα τὰ παιδιά τους θὰ γίνουν Χριστιανοί, και διάζονται κιόλας γὰ τὰ προετοιμάσουν γι' αὐτό.

Στὴν ἀνατολικὴ Σιδηρία, ἐπίδρασι ἀκόμη μεγαλύτερη — δσον ἀφορᾶ τὸ ίεραποστολικὸ ἔργο — ἀπὸ τοῦ Ἀρχιμαγδρίτη Μακαρίου στὴ Δύσι, ἀσκησε δ πιὸ περίφημος ίεραπόστολος τοῦ 19ου αἰώνα, κι' δχι μόνο τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας, μὰ και δλόκληρου τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου. Πρόκειται γιὰ τὸν ιερέα Ἰωάννη Βενιαμίνωφ, ποὺ μόχθησε ἀκάματος στὸν ίεραποστολικὸ τομέα σαράντα τέσσερα χρόνια, δεκάεη μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ ιερέα (1824-1840) και εἴκοσι δκτὼ στὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου και ἀργότερα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, μὲ τὸ ὄνομα Ἀρχιεπίσκοπος Ἰγνοκέντιος (1840-1868). Ἡταν ἀνθρωπὸς αὐτοδημούργητος μὲ τὴν καλύτερη σημασία τῆς λέξεως κι' ἀφρεσ τὴν σφραγίδα του σ' ὅποια δουλειὰ ἀγάλαθε. Αὐτοδίδακτος μηχανικός, ρέποντας ἀπὸ τὴν παιδικὴ του ἥλικια σὲ κάθε λογῆς ἐργασία τῶν χεριῶν, προικισμένος ἀπὸ τὴ φύσι μὲ φωτεινὸ πνεῦμα κι' ἀδάμακτη ἐνεργητικότητα, θεωροῦντας στὸ τέλος τὸν σπουδῶν του στὸ Ἐκκλησιαστικὸ Σεμινάριο δ καλύτερος ιερέας τοῦ Ἰρκούτσκ, ὡσπου ἔνιωσε τὴν ἀκαταμάχητη λαχτάρα γιὰ τὸ ίεραποστολικὸ ἔργο. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία του, τὸν ἔστειλαν στοὺς ἀγρίους κατοίκους τῶν Ρωσικῶν κτήσεων στὴ Βόρεια Ἀμερικὴ. Φθάνοντας στὴν Ουγαλάσκα, ἔνα ἀπὸ τὰ γησιά τοῦ Ἀλεούτειον Ἀρχιπελάγους, σπούδασε τὴ γλώσσα τῶν Ἀλεούτειων ποὺ μέχρι τότε δχι μόνο δὲν ὑπῆρχε σὰν γραπτὴ γλώσσα, ἀλλὰ δὲν εἶχε οὔτε ἀλφαριθμικὰ σύμβολα και μὲ τὸ πλῆθος τῶν λαρυγγοφύνων φθόγγων της ήταν ἔξαιρετικὰ δύσκολη στὴν προφορὰ γιὰ τοὺς Εύρωπαίους. Ἐφιαξε ἀλφάρητο γι' αὐτὴ τὴ γλώσσα, μετάφρασε σ' αὐτὴν τὶς ἀπαραίτητες προσευχὲς κι' ἀργότερα ἔγραψε σ' αὐτὴν ἔνα ἀξιόλογο διδλίο διδασκτικοῦ και πνευματικοῦ χαρακτῆρος, τὸ «Ἡ δόδος πρὸς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν», ποὺ ἀργότερα μεταφράσθηκε στὰ ρωσικὰ και δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὴν Ιερὰ Σύνοδο, τυπώθηκε σὲ ἀλλεπάλληλες ἔκδόσεις και κυκλοφόρησε σὲ δεκάδες χιλιάδες ἀγγίτυπα ἀνάμεσα στὸ ρωσικὸ λαό. Ἀφοῦ διδαξε τοὺς Ἀλεούτειους διάφορες τέχνες, ἔκτισε μὲ τὴ δοθοῦ τοὺς στὴν Ουγαλάσκα ἔνα ναδ κι' ἔφτιαξε τὰ κυριώτερα ἔξαρτηματά του

μὲ τὰ ὅδια του τὰ χέρια. "Έκτισε ὕστερα ἔνα σχολεῖο, δησπου δίδυσκε τὰ παιδιά μὲ τὴν δογήθεια ἐγχειριδίων ποὺ εἶχε συντάξει μόνος του. Έπειδὴ ἡταν ἀνάγκη νὰ ἐπισκέπτεται ὅλα τὰ ἄλλα νησιά του Ἀλεούτειον Ἀρχιπελάγους γιὰ νὰ κηρύσσῃ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ στοὺς κατοίκους τους, ἔμαθε τὴν τέχνην τῆς ναυσιπλοΐας μὲ τὶς πιρόγες ἀπὸ δέρμια φάλαιγας, ποὺ χρησιμοποιούνται σὲ κεῖνα τὰ μέρη, κι' ἀτρόμητος κι' ἀκούραστος ταξίδευε ἀπὸ νησί σὲ νησί. Δούλεψε ἐκεῖ δέκα χρόνια καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἔκαμε Χριστιανοὺς ὅλους τοὺς Ἀλεούτειους. "Οταν ἀργότερα μετατέθηκε στὴ Σίτκα καὶ ἤρθε σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὴν ἴνδιανική φυλὴ τῶν Κολός, ἔμαθε καὶ τὴν δική τους γλώσσα καὶ μὲ τοὺς μαλακούς του τρόπους ἀπέκτησε καταπληκτικὴ ἐπιρροὴ πάγω σ' αὐτοὺς τοὺς ἀγρίους, ποὺ ἀπεχθάνονταν ὅλους τοὺς Εὔρωπαίους. Ἀφοῦ ὑψώθηκε στὸ ἀξιώμα πρῶτα τοῦ ἐπισκόπου κι' ὕστερα τοῦ ἀρχιεπισκόπου μιᾶς μεγάλης περιφερείας, ποὺ περιελάμβανε τὰ νησιά Ἀλεούτεια καὶ Κουρίλε, τὶς χερσονήσους τῆς Ἀλάσκας καὶ τῆς Καμτσάτκας καὶ ἀργότερα δλόχληρη τὴν ἐπαρχία Γιακούτσκ, δ' Ἰννοκέντιος ἐπὶ πολλὰ χρόνια ταξίδευε μὲ πιρόγες, ἵστιοφόρα, ἔλκυθρα ταράνδων καὶ ἔλκυθρα ποὺ τὰ ἔσεργαν σκύλοι, διένυε ἀπέραντες ἀποστάσεις μὲ χιονοπέδιλα ἢ ἀπλῶς μὲ τὰ πόδια, βαπτίζοντας παντοῦ τοὺς θιαγενεῖς τῶν διαφόρων φυλῶν, κτίζοντας ἐκκλησίες, ἰδρύοντας ἱεραποστολικοὺς σταθμούς, δογματωντας τοὺς ἱερεῖς νὰ γνωρίσουν τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο καὶ παρακολουθώντας τους ἀγρυπνα καθώς ἐφύτευαν τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ. Ἐπέμενε παντοῦ στὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς γνώσεως τῆς γλώσσας τῶν θιαγενῶν σὰν τὸ πρωταρχικὸ καὶ πιὸ σπουδαῖο ὅργανο τοῦ ἱεραποστόλου. Παρ' ὅλη τὴν προχωρημένη του ἥλικία, μελετοῦσε δὲ ὅδιος αὐτὲς τὶς γλώσσες κι' ἐνεθάρρυνε καὶ προωθοῦσε ὅλους τοὺς ἱεραποστόλους ποὺ εἶχαν μάθει τὶς γλώσσες κι' εἶχαν μεταφράσει τὶς ἐκκλησιαστικὲς ἱερουργίες. Τὸ ἔργο του παρουσίαζε τέτοια πρόδοση, ποὺ δὲ Ἰερά Σύνοδος τοῦ παραχώρησε μερικούς δογμούς ἐπισκόπους γιὰ νὰ τοῦ συμπαρασταθοῦν, καὶ σ' αὐτοὺς πάλι δ' Ἰννοκέντιος κατώρθωσε νὰ μεταδώσῃ τὸν ἀποστολικὸ τους ζῆλο. "Ἐνας ἀπ' αὐτούς, δ' Ἐπίσκοπος Διονύσιος, ἀπόκτησε ἰδιαιτερα μεγάλη φήμη, χάρις στὴ σύνταξι ἀλφαρήτου καὶ γραμματικῆς τῆς γλώσσας Γιακούτ, τὶς μεταφράσεις ἱερῶν καὶ λειτουργικῶν βιβλίων, καθώς καὶ ἔργων πνευματικὰ ἐποικοδομητικοῦ χαρακτῆρος στὴ γλώσσα αὐτῆς. Έργάσθηκε σχεδόν σαράντα χρόνια στὸν ἱεραποστολικὸ τομέα, ἔχρημά τισε πολλὰ χρόνια Ἐπίσκοπος τοῦ Γιακούτσκ καὶ πέθανε στὰ 1896 Ἐπίσκοπος τῆς Ούφα. Πόσες χιλιάδες θιαγενεῖς μετάστρεψε δὲ Ἰννοκέντιος στὸν Χριστιανισμὸ εἶναι κάτι ποὺ ίσως δὲν θὰ τὸ μάθουμε ποτὲ ἀκριβῶς. Οἱ ἀριθμοί, ὡστόσο, δὲν

θὰ πρόσθεταν τίποτα στὴν δόξα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἱεραποστόλου τοῦ 19ου αἰώνα, ποὺ κέρδισε δίκαια παγκόσμια φήμη. Φτάγει γὰ πούπιε πὼς ὅταν παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο ἀφῆσε πίσω του τέσσερις ἀνεξάρτητες ἐπισκοπές τεραστίας ἐκτάσεως: τῶν Ἀλεούτειων καὶ τῆς Ἀλάσκας, τοῦ Βλαδιβοστόκ καὶ τῆς Καμτσάτκας, τοῦ Ἀμούρ καὶ τοῦ Βλαγούδετσένσκ, καὶ τοῦ Γιακούτσκ καὶ Βιλούσκ. Σὲ κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς δρᾶ σήμερα ἀπὸ μιὰ ἀνεξάρτητη ἱεραποστολή.

Σὲ προχωρημένη πιὰ ἥλικία δ' Ἱεράρχης Ἰννοκέντιος (τὸ 1868) μετατέθηκε στὴ Μόσχα δησπου κατέλαβε τὴν ἔδρα τοῦ περιφύλλου Μητροπολίτου Φιλαρέτου. "Αλλὰ κι' ἐκεῖ ἔμεινε πιστὸς στὴν ἱεραποστολικὴ του κλίσι: τὸ ἔτος 1870 ἰδρυσε στὴ Μόσχα τὴν Ὁρθόδοξο Ἱεραποστολικὴ Ἐταιρεία κι' ἔμεινε πρόεδρός της μέχρι τὸ θάνατό του, στὰ 1879.

Κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τῆς Α. Μ. τῆς Αὐτοκράτειρας καὶ τὴν ἐπιβλεψὶ τῆς Ἱερᾶς Συγόδου, ή Ὁρθόδοξος Ἱεραποστολικὴ Ἐταιρεία διοικεῖται ἀπὸ ἔνα συμβούλιο μὲ μόνιμο πρόεδρο τὸν Μητροπολίτη Μόσχας. Είναι ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος ἔνα κέντρο, γύρω ἀπὸ τὸ διοίσιο εἶναι συγκεντρωμένη ἡ διοίκησι τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔνας σύνδεσμος ἀνάμεσα στὴν Ρωσικὴ Ὁρθόδοξος Ἐταιρεία καὶ τὶς δρθόδοξες ρωσικὲς ἱεραποστολές. Παρακολουθώντας τὰ ἱεραποστολικὰ ζητήματα μέσα στὰ σύγορα, ἀλλὰ καὶ πέρα ἀκόμη ἀπὸ τὰ σύγορα τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας, καθοδηγώντας καὶ διευθύνοντάς τα ἀπὸ ὑλικὴ κυρίως ἀποφι, ξυπνᾶ καὶ ἀγαπτύσσει τὴν συμπάθεια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς αὐτὰ ἀνάμεσα στοὺς Ὁρθόδοξους Χριστιανούς, κάνει ἐράγους γιὰ ἱεραποστολικοὺς σκοπούς σ' ὀλόχληρη τὴ Ρωσία, προσφέρει δογματικὰ γιὰ τὴν συντήρησι τῶν ἱεραποστολῶν, γιὰ τὴν ἀνέγερσι καὶ συντήρησι ἱεραποστολικῶν Ναῶν, σχολείων, γοσοκομείων κλπ. καθώς καὶ γιὰ τὴν ἔκδοσι διδούλων καταλλήλων γιὰ τὴν διανοητικὴ ἴκανότητα καὶ τὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τῶν θιαγενῶν, γιὰ τὴν δελτίωσι τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς τους καὶ γιὰ νὰ (τοὺς) συγηθίσῃ σὲ μορφές ἐργασίας ποὺ ταιριάζουν στὴ μόνιμη ἐγκατάστασι. Δὲν ἀσχολεῖται δημοσίᾳ μὲ τὰ ἐκκλησιαστικά, ἐκπαιδευτικά καὶ διοικητικά ζητήματα τῶν διαφόρων ἱεραποστολῶν, γιατὶ αὐτὰ ὑπάγονται διολκληρωτικὰ στὶς τοπικὲς ἐπισκοπικὲς ἀρχές. Στὴν Ἐταιρεία ἔχει δοθῆ τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρύῃ νέες ἱεραποστολές μὲ τὴν ἐγκρίσι τῆς Ι. Συγόδου, νὰ ἐγκαθιστᾶ νέους σταθμούς σὲ ἱεραποστολές ποὺ ὑπάρχουν κιόλας, καὶ γενικὰ νὰ ἔναλαμβάνῃ κάθε ἀλλο ἔργο μέσα σ' αὐτές ἀφοῦ προηγουμένως πάρει τὴν συγκατάθεσι τῶν ἐπισκοπικῶν ἀρχῶν. Γιὰ τὴν εὑρύτερη καταγόησι τῶν ἱεραποστολικῶν προσδημάτων, διορίζει στὶς κυριώτερες πόλεις τῆς Ρωσίας ἐπι-

ΜΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΤΗΝ ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΣΚΕΨΙ

Πολλοί Δυτικοί έσφαλμένα άποδίδουν τήν Κινεζική λέξι «Chiao» μὲ τὴν λέξι: «θρησκεία». Ο Κομφουκιανισμός, ὁ Ταοϊσμός καὶ ὁ Βουδισμός λέγεται συνήθως, διτεῖ εἶναι οἱ τρεῖς θρησκείες τῆς Κίνας μὲ τὴν συνηθισμένη στὴ Δύσι ̄νγοια τοῦ ὄρου.

Ο Κομφουκιανισμός δὲν ήταν θρησκεία μὲ τὴν ἀνκριβή ̄νγοια τοῦ ὄρου. Εἶχε ωρισμένες ἀπόψεις ἐπάνω στὰ θέματα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, ποὺ συγόρευαν μὲ ̄να εἶδος θρησκευτικοῦ συγασθήματος, ἀλλὰ δὲν ήταν θρησκεία, στὰ Δυτικὰ μέτρα μιᾶς ὡργανωμένης Έκκλησίας. Δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὸν διηγησις δημιουργίας καὶ οὔτε ἀναφορὰ σὲ παράδεισο καὶ κόλασι. Ἡταν δὲ ̄ψιστος κώδικας τῆς ηθικῆς τοῦ ̄θηνούς καὶ ἐπεκράτησε στὴν Κινεζικὴ κοινωνία γιὰ πολὺν καιρό. Ο Ταοϊσμός καὶ ὁ Βουδισμός τὸ ̄διο εὑρίσκονται μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ θρησκείας.

Τὸ Κινεζικὸ ̄δεόγραμμα «Chiao», ποὺ ἀπεδόθη μὲ τὴν λέξι: «θρησκεία», σημαίνει «διδασκαλία» ἢ ἀκόμα «σύστημα διδασκαλίας». Τὸ γὰ διδάξῃς τὸν λαὸ νὰ πιστεύῃ σὲ μιὰ συγκεκριμένη θεότητα, εἶναι «Chiao». Τὸ γὰ διδάξῃς τὸ ἀτομο, πῶς γὰ συμπεριφέρεται πρὸς τὸν συνάνθρωπο του, εἶναι ἐπίσης «Chiao». Οἱ παλαιοὶ ἔλεγαν: «Οἱ σοφοὶ δημιουργησαν τὶς θρησκεῖες, ἐπάνω στὰ ̄σκοπικές ἐπιτροπές ποὺ διευθύνονται ἀπὸ τοὺς κατὰ τόπους ἐπισκόπους καὶ ἔχουν τοὺς ̄διους σκοπούς, δημοσὶ τὸ κεντρικὸν γραφεῖο τῆς Μόσχας, μόνο μέσα στὰ ὅρια τῶν δικῶν τους περιφερειῶν.» Εἶουν κιόλας ̄δρυθῆ σαράντα ὀκτὼ τέτοιες ἐπιτροπές. Η ἐργασία ὅλων αὐτῶν πρέπει γὰ ̄χῃ τὴν συμφωνία τοῦ Συμβουλίου τῆς Έταιρείας, στὴ Μόσχα, ἀπὸ τὸ δόποιο καὶ ̄ξαρτῶνται. Η Έταιρεία μαζὶ μὲ ὅλες τὶς ἐπιτροπές τῆς ἔχει σήμερα πάνω ἀπὸ 15.000 μέλην. Μὲ τὶς φροντίδες τῆς λειτουργοῦν αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὀκτὼ ὀλόκληρες ιεραποστολές στὴ Σιβηρία, δεκατρεῖς στὴν Εύρωπα ἄκηνή Ρωσία καὶ μία στὴν Ιαπωνία. Εἶναι ἀλήθεια πῶς μερικὲς ἀπὸ τὶς ιεραποστολές αὐτές, π.χ. τοῦ Ἀλταΐ, τοῦ Τομπόλσκ, τοῦ Ἰρκούτσκ, τῆς Τρανσbaikalięς καὶ τῆς Ιαπωνίας λειτουργοῦσαν πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ̄δρυσι τῆς Έταιρείας, ἀλλὰ ̄χει σημειωθῆ σημαντικωτάτη αὖξησι καὶ ἐπέκτασι ὅχι μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ρωτικῶν ιεραποστολῶν γενικὰ ἀπὸ τότε ποὺ ἡ Έταιρεία ἥρθε γὰ τὶς διοιθήσῃ μὲ τὶς ἐπιχορηγήσεις τῆς, ποὺ ̄χουν τὸ πλεονέκτημα ὅχι μόνο γὰ κάνουν τὶς ιεροποστολές εύκατάστατες, σὲ σύγκρισι μὲ τὴν

χρη τῶν θεῶν», ἀλλὰ δὲν εἶναι πάντοτε ἀπαραίτητο γὰ γίνεται χρῆσις τέτοιων ὑπερφυσικῶν τεχνασμάτων. Καὶ ὁ Κινεζικὸς λαὸς δὲν ̄καμε διάκρισι ἀνάμεσα στὶς θεϊστικὲς θρησκείες καὶ στὶς καθαρὰ ηθικὲς διδαχὲς τῶν σοφῶν του. «Ἐτσι ὁ ὄρος «Chiao» ἀποδίδεται θαυμάσια στὸν Βουδισμό, στὸν Ταοϊσμό, στὸν Μωαμεθανισμό, στὸν Χριστιανισμό, δημοσὶ ἐπίσης θαυμάσια ἀποδίδεται καὶ στὸν Κομφουκιανισμό. «Ολοὶ εἶναι συστήματα ηθικῆς διδασκαλίας. Τὸ οὐσιαστικὸ εἶναι ἡ διδασκαλία μιᾶς ηθικῆς ζωῆς, καὶ «ἡ ὁδὸς τῶν θεῶν» εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον ἔνας ἀπὸ τοὺς τρόπους ἐπικυρώσεως αὐτῆς τῆς διδασκαλίας. Αὐτὴ εἶναι ἡ Κινεζικὴ ἀντίληψις περὶ θρησκείας.

Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ Κινεζικὴ στάσις ̄γαντι τῆς θρησκείας διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη στάσι τῶν Δυτικῶν. Εἶναι ἀνκριβῶς τὸ ἀντίθετο. «Ἀν ἐρωτήσουμε ̄να ωρισμένον ἀριθμὸ Κινέζων σχετικὰ μὲ τὸ ποιᾶς θρησκείας εἶναι ὀπαδοί, εἶναι δυνατὸν γὰ ἀπατηθοῦμε ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις τους. Ἡ πλειονότητας μεταξύ τους θὰ ἀπαντήσῃ ὅτι δὲν ̄χουν ̄διαιτερη πίστι, ἀλλὰ εἶναι ἐντελῶς ἀπρόσφορο γὰ περιγράψῃ κανεὶς τὸν Κινέζο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Εἶναι δυνατὸν γὰ ἐπισκεφθοῦν ̄να Βουδιστικὸ μοναστήρι, γιὰ γὰ προτευχηθοῦν γιὰ τὶς ἀνάγκες τους, ἀλλὰ μποροῦν γὰ μεταβοῦν στὴ συνέχεια σ' ἔνα Κομφου-

πρωτερινὴ κατάστασί τους, μὰ καὶ πληρώνονται σὲ κανονικὰ διαστήματα, καταργώντας ἔτσι ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀδεβαιότητας ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψί. Πόσο σημαντικὴ καὶ οὐσιαστικὴ εἶναι ἡ δομήθεια αὐτὴ φαίνεται π.χ. ἀπὸ τοὺς λογαριασμοὺς γιὰ τὸ ἔτος 1899, ὅποτε ἡ Ὁρθόδοξος Ιεραποστολικὴ Έταιρεία ξόδεψε γιὰ τὶς ιεραποστολὲς τῆς Σιβηρίας 14.750 στερλίνες, γιὰ τὶς Εύρωπα ἄκηνές ιεραποστολὲς 11.172, καὶ γιὰ τὶς Ιαπωνικὲς 2.474, συνολικὰ 28.396 στερ. Μέσα στὰ τριάντα χρόνια ζωῆς τῆς Έταιρείας, δαπανήθηκαν 409.435 στερλίνες γιὰ τὴν συντήρησι καὶ τὴν ἀνάπτυξι τοῦ ιεραποστολικοῦ ἔργου στὴ Ρωσία. Μέσα στὴν ̄δια περίσσο δὲ η Έταιρεία συγέλεξε 614.845 στερλίνες. «Ο λαὸς τῆς Ρωσίας ̄δωσε πρόθυμα τὸν ὀδούλο του γιὰ τὶς ιεραποστολές ̄χοντας καὶ τὴν χαρὰ γὰ ̄έρη πῶς θὰ χρησίμευε σὲ ἔργο μεγάλο καὶ ιερό. Μέσα στὰ τελευταῖα τριάντα χρόνια, μὲ τὴν ἀμεσηγασία τῆς Ιεραποστολικῆς Έταιρείας Ρωσοὶ ιεραπόστολοι προσηλύτισαν 124.204 λαούς στὸν χριστιανισμό.

(συγεχιζεται)
Αρχιμ. EUGÈNE SMIRNOFF

κιανιστικό ιερό, όπου και νὰ παραχαλέσουν τὸν θεὸν γιὰ τὴ θεραπεία κάποιας ἀσθενείας. Ἀφοῦ δὲλες οἱ θρησκείες εὐεργετοῦν τοὺς πιστούς τους κατὰ τὸν ἔνα καὶ κατὰ τὸν ἄλλο τρόπο, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι τὸ ὕδιο καλές.

Ο Κομφουκιανισμός, δὲ Ταοϊσμὸς καὶ δὲ Βουδισμός, τὰ τρία αὐτὰ συστήματα, ἐδέχθησαν ἀμοιβαῖες ἐπιδράσεις καὶ κατήγνησαν νὰ ἀλληλοισυμπληρώγωνται. Εἶναι τρεῖς διαφορετικοὶ δρόμοι, ποὺ διδηγοῦν στὸν ὕδιο σκοπό. Ἐτοι, γιὰ τὴν σκέψι τῶν Κινέζων πιστῶν, δὲν ὑπάρχει θέμα ποιὸς θεὸς εἶναι ἀληθινὸς καὶ ποιὸς φεύτικος.

ΤΑΟΪΣΤΙΚΗ ΣΚΕΨΙΣ

Τὰ Κινέζικὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τείνουν νὰ δεχθοῦν δύο διάφορες φιλοσοφικὲς ἐπιδράσεις. Ἡ μία ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ὁ ὑπερβατισμὸς καὶ δὲ μυστικισμός, ποὺ καθώρισαν καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ Ταοϊσμοῦ. Ἐπεκράτησαν σχεδὸν ἀπολύτως στὴν πρώτη ιστορία τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸ 2.500 μέχρι τὸ 400 π.Χ.

Σὰν φιλοσοφία αὐτὸς ὁ ὑπερβατισμὸς εὑρῆκε τὸν ὑψηλότερη δικτύπωσί του στὶς διδαχές τοῦ Lao Tzu. Ἀπὸ τὴν φιλοσοφικὴ ἀποψί, σκοπός του ἦταν ὁ ἡσυχασμός. Στὴν πρακτικὴ του ἐφαρμογὴ, ἀποτέλεσμά του ἦταν ἡ δεισιδαιμονία. Ὁ Ταοϊσμὸς πήρε τὸ ὅνομά του ἀπὸ τὸ φιλοσοφικὸ ἔργο, ποὺ ἀποδίδεται στὸν Lao Tzu, τὸ Tao Teh Ching (Βιβλίο τοῦ δρόμου τῆς ἀρετῆς), ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 550 π.Χ. Τὸ Tao Teh Ching, τοῦ Lao Tzu, θεωρεῖται σὰν ἔνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἀριστουργήματα τῆς Κινέζικῆς λογοτεχνίας καὶ ἔνα ἀπὸ τὰ πιὸ διαμαρτυρητα φιλοσοφικὰ ἔργα. Ἡ φιλοσοφία ποὺ διαγράφεται σ' αὐτὸ εἶναι φιλοσοφία ἀντι-κοινωνική. Μέχρις ἑνὸς ὥρισμένου σημείου, τὸ ὕδιο ὅπως καὶ δὲ Βουδισμός, ἀγανήτελ τὸ ὑπέρτατον ἀγαθὸν γιὰ τὸ ἀτομο στὸν ἡσυχασμὸ καὶ στὴν ἀπάθεια. Ἀπὸ τὰ πιὸ φημισμένα χωρία τοῦ βιβλίου εἶναι τὰ ἔξης: «Ο οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ζοῦν μὰ μακρὰ ζωὴ. Αλλία τῆς μακροζωίας τους εἶναι τὸ ὅτι ἀδιαφοροῦν γι' αὐτήν. Ἐτοι ὁ σοφός, ποὺ ἀδιαφορεῖ γιὰ ὅτι τὸν ἀφορᾶ, εἶναι ὁ πιὸ ἀξιος τῶν ἀνθρώπων. Ο οὐρανὸς εὔρισκεται σὲ διαρκῆ ἀνάπαισι, καὶ διμως δὲν ὑπάρχει τίποτε ποὺ νὰ μήν τὸ κάνῃ. Αὐτὸς ποὺ ταπειγώνται θὰ ὑπερψωθῇ» αὐτὸς ποὺ ὑπερψύγεται θὰ ταπειγωθῇ. Εἶναι ὁ δρόμος τῆς λογικῆς, τὸ νὰ μήν ἐνεργῇ κανεὶς κινούμενος ἀπὸ προσωπικοὺς λόγους· τὸ νὰ διευθύνῃ ὑποθέσεις χωρὶς νὰ ἀφήνεται νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὸν κλυδωνισμὸ τους· τὸ νὰ δοκιμάσῃ, χωρὶς νὰ συνειδητοποιῇ τὸ ἀρωματ· τὸ νὰ λογαριάσῃ τὸ μεγάλο σὰν μικρὸ καὶ τὸ μικρὸ σὰν μεγάλο· τὸ νὰ ἀποκρίνεται στὴν ὕδρι μὲ τὸ καλωσόνη.

Ἡ ἐμφασίς τοῦ Tao Teh Ching γιὰ τὴν ἀνάγ-

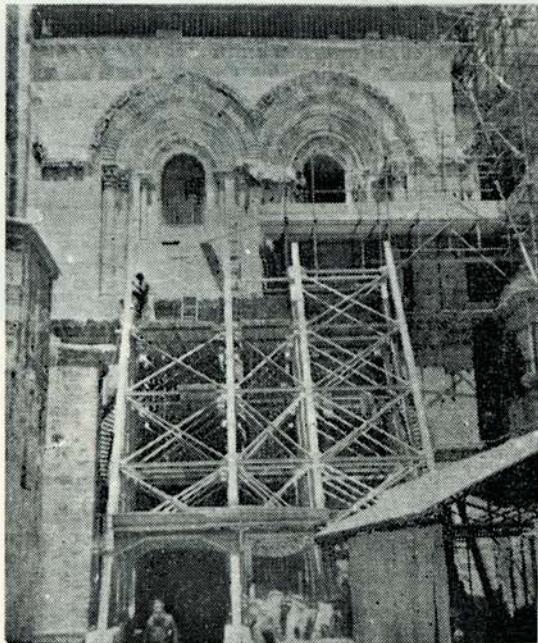
κη τῆς ὑποταγῆς στὸ φυσικὸ ρυθμὸ καὶ τὸ εὐκατοὶ τῆς μὴ ἐπιδείξεως «πάθους» στὴν ἀναζήτησι τοῦ ὄποιου δήποτε πράγματος, ἀκόμα καὶ τῆς ἀρετῆς, ἀκολουθήθηκε ἀπὸ τὸ Yan Chu, ὁ παδὸ τοῦ Lao Tzu, ποὺ ἔζησε τὸν 4ον αἰώνα π.Χ. Ὁ Yan Chu ἐδίδαξε στὸ βιβλίο του «Ο κῆπος τῆς ἡδονῆς», πώς ὁ ἀνθρωπὸς πρέπει νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν ζωὴ του καὶ νὰ τὴν δέχεται, δπως αὐτὴ ἔρχεται. «Γι' αὐτοὺς ποὺ ξέρουν πῶς νὰ ἀπολαύσουν τὴν ζωὴ τους, δὲν ὑπάρχει ζήτημα πτωχείας, καὶ αὐτοὶ ποὺ ζοῦν κατὰ τὴν ἐμπνευστὴν στιγμῆς δὲν χρειάζονται πλούτη. Ἀν ἐπειγόμεθα νὰ χαρούμε τὴν ζωὴ, δὲν μᾶς μένει καρδὸς ν' ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸ τί θὰ γίνη μετὰ τὸν θάνατο».

Ἐγὼ δὲ Yan Chu ἀγέπτυξε τὴν μία πλευρὰ τῆς διδαχῆς τοῦ Lao Tzu, ἔνας ἄλλος μαθητής, δὲ Mo Tzu, ποὺ ἔζησε τὸν 5ον αἰώνα π.Χ., ἔγινε δὲ εἰσηγητής ἑνὸς εἰδούς ὀφελιμιστικοῦ, ἀν δχι πραγματιστικοῦ, ἀλτρουσμοῦ, ποὺ προσπάθησε νὰ τὸν ἀποδώσῃ στὸν Lao Tzu. Ἐπίστεψε πῶς ἡ φύσις εἶναι γειμάτη ἀπὸ ἀγάπη ποὺ δίνει στὸν ἀνθρωπὸ τὸν ὑλιο, τὸ φεγγάρι καὶ τὸ ἀστέρια, τὴν θροχὴ καὶ τὴν ζεστασιά, τὰ λουλούδια γιὰ τὴν διαρφία καὶ τοὺς καρποὺς γιὰ τὴν τροφή. «Ἐτοι ἡ ἀγάπη, ἡ ἡ παγκόσμια καλωσύνη, εἶναι σὲ παράλληλη γραμμὴ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ σύμπαντος. Ὁ ὕδιος ἐδίδαξε ἀκόμι, πῶς οἱ παλαιοὶ σοφοὶ ἔζητησαν τρόπους γιὰ νὰ δοηθῆσουν τὸν λαό. Σύμφωνα μὲ αὐτὰ ἡ ἀγαθότης εἶναι μόνιμη μόνον ὅταν ἡ ἐκδήλωσί της τελῇ σὲ συμφωνία μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ σύμπαντος καὶ ἔχῃ σὰν συγέπεια τὴν δελτίωσι τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ. Ἀκόμα ἐδίδαξε, πῶς ὁ ἐγωισμὸς εἶναι ἡ αἰτία κάθε κακοῦ.

Ο πιὸ σπουδαῖος μαθητής τοῦ Lao Tzu ἦταν ὁ Chuang Tzu, ποὺ ἔζησε τὸν 3ον αἰώνα π.Χ. Ἐπέκεινε στὸν ὕδιο μυστικό, ποὺ εἶναι χαρακτηριστικὸς στὸν Lao Tzu, καὶ στὴν ὕδια ἀδιαφορία γιὰ τὰ πράγματα τῆς ζωῆς, ἀρνούμενος στὸ ἀνθρώπινο λογικὸ τὴν δυνατότητα ἐξευρέσεως δηποιασδήποτε λύσεως στὰ προβλήματα τῆς ζωῆς. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκαμε στὸ τέλος τὸν ὑπαινιγμὸ γιὰ κάποια ἀλλη ζωὴ, ποὺ ἀρχίζει, ὅταν αὐτὴ ποὺ ζοῦμε τώρα τελειώνῃ.

«Ολοὶ οἱ Ταοϊσταὶ γενικὰ ἀρνήθηκαν τὴν ἀξία δηποιασδήποτε ἐνεργοῦ συμμετοχῆς στὶς ὑποθέσεις τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀπραξία ἐθεωρήθη συνήθως προτιμότερη ἀπὸ τὴν καλοπρασίατη δρᾶσι, ποὺ γιὰ πολλοὺς δὲν ἦταν παρὰ τὸ σημεῖο τῆς διαφθορᾶς τῶν κακῶν. Αὐτὸ τὸ κάλεσμα πρὸς τὴν ἀπομόνωσι ἴσως γίνῃ ὁρθότερα ἀντιληπτό, ἐάν θεωρηθῇ σὰν ἔνας «φιλαντισένιος πύργος φυγῆς». φυγῆς ἀπὸ τὴν αὐτηρὰ πειθαρχημένη καθημερινὴ ζωὴ μέσα στὴ δομὴ τῆς παραδοσιακῆς κινέζικης οἰκογενείας.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Η είσοδος του Ναού της Αναστάσεως.

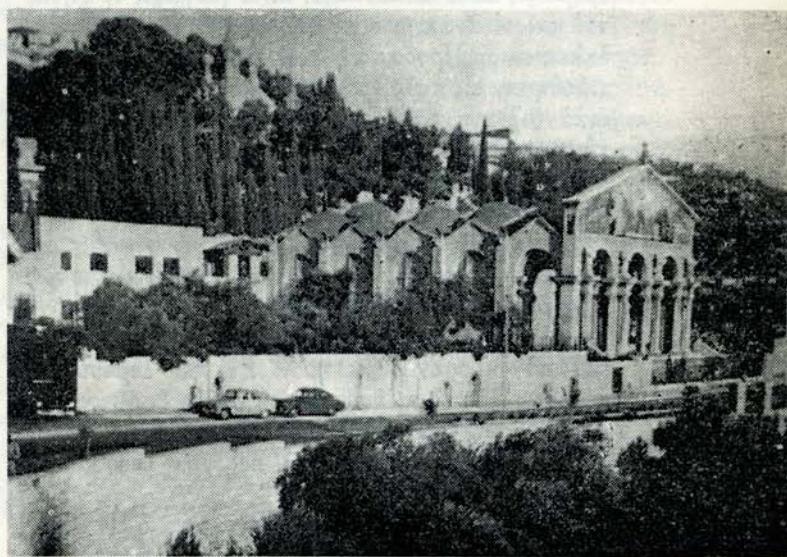
Είς τὰ πλαίσια τῶν ἐργασιῶν τοῦ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ, τοῦ Παγκοσμίου Ὀργανισμοῦ τῶν Ὁρθοδόξων Νεανικῶν Κινήσεων, διωργανώθη Προσκύνημα εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους καὶ κοινὴ συγάντησις τῶν μελῶν αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Λιβάνου Broumana ἀπὸ 21 Αὐγούστου ἕως 2 Σεπτεμβρίου. Εἰς τὰς ἐκδηλώσεις αὐτὰς ἔλαθον μέρος: ὁ ἀρχιμανδρίτης πατὴρ Lev Gillet, ὡς πνευματικὸς ἀρχηγὸς τοῦ προσκυνήματος καὶ τοῦ συγεδρίου, οἱ πνευματικοὶ προϊστάμενοι τῶν Χριστιανικῶν κινήσεων Γαλλίας, πατὴρ Πέτρος Struve, καὶ Λιδάνου, πατὴρ Γεώργιος Khodre, ὁ πατὴρ Σεραφείμ Μαυρογιάννης, καὶ 87 μέλη χριστιανικῶν κινήσεων: 21 Φιλαδελφοί, 21 Γαλλορρώσοι, 3 Ἐλευθεροί, 2 Ἐλληνες τῆς Ἀμερικῆς, 3 Σύριοι, 20 Λιδανέζοι καὶ 17 Ἐλληνες.

Συγκεντρωμένοι δοις οἱ ἀντιπρόσωποι εἰς τὴν Βηρυτόν, τὴν 22 Αὐγούστου 1965, ἔπειτα ἀπὸ μίαν πολὺ πρωτὶν θείαν Λειτουργίαν ἔξεκινήσαμε διὰ τὰ Ιεροσόλυμα. Ἐφθάσαμε σχεδὸν μεσάνυκτα πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Καὶ ἐπειδὴ τὰ μεγάλα αὐτοκίνητά μας δὲν ἔχωροῦσαν ἀπὸ τὴν πύλην τῆς Σιών, ἐπήραμε πεζῇ τὸν δρόμον μέχρι τὸ ξενοδοχεῖον.

«Ιδού ἀναδαίνομεν εἰς Ιεροσόλυμα...». «Ἀγέλάθετε «ἔνα ίερὸν προσκύνημα», μᾶς ἐξήγησεν

ὁ πατὴρ Gillet⁽¹⁾. «Πρέπει κατὰ πρῶτον λόγον ν' ἀποδάλετε πᾶσαν ἰδέαν τουρισμοῦ καὶ ταξιδίου ἀναψυχῆς. Ἐρχεσθε εἰς τὴν Ιερουσαλήμ διὰ γὰν ἀγαζητήσετε πλησίον τῶν Ἅγιων τόπων κάποιαν ἔμπνευσιν. Η Χάρις, τὴν ὅποιαν θὰ δεχθῆτε εἰς τὴν Ιερουσαλήμ, δὲν εἶναι ἀπαραίτητος εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Η Χάρις τῶν Ιεροσολύμων εἶναι μία ἐκ τῶν πολλῶν, τὰς ὅποιας λαμβάνομεν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας... δὲν εἶναι τὸ προσωπικόν σας προγόμιον. Εἰς τὴν Ιερουσαλήμ θὰ εἰσθε κατὰ κάποιον τρόπον οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας. Θὰ γίνετε τὰ «ύποκατάστατα» ἐνὸς μεγάλου πλήθους πιστῶν καὶ ἀπίστων, δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν, εἰς τὴν θέσιν τῶν ὅποιων καὶ διὰ τοὺς ὅποιους θὰ προσευχηθῆτε... Σκεφθῆτε ὅτι ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ιερουσαλήμ, ὅλαι αἱ πέτραι, ἔχουν λαξευθῆ κατὰ τὰς διαστάσεις τῆς Οὐρανίου Ιερουσαλήμ. Μή σταθῆτε εἰς τὸ ἀγθρώπιγον στοιχείον τῆς Ιερουσαλήμ, τὸ ὅποιον ἐνδεχομένως γὰρ μὴ σᾶς ἐνθουσιάσῃ... Τὸ προσκύνημά σας δὲν θὰ εἶναι καρποφόρον ἔλανη ή Οὐράνιος Ιερουσαλήμ δὲν καλύπτῃ καὶ δὲν περιβάλλῃ ἀπὸ παντοῦ τὴν ἐπιγειον Ιερουσαλήμ... Η Ιερουσαλήμ, ἔλανη γίνετε προσεκτικοί, θὰ σᾶς φέρῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Ἐσταυρωμένου, Ἀναστημένου καὶ

1. Οἱ ἀκούραστοι πνευματικοί μαζὶ ὅδηγδε ἐφοδίασεν ὅλους τοὺς προσκυνητὰς δι' ἐνὸς ιστορικοῦ καὶ ἀγιογραφικοῦ ὑπομνήμαος, διὰ οὐδὲν ὅποιου ἡμιπορέσωμε νὰ προσκυνήσωμεν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» τοὺς Ἀγίους Τόπους. Τμῆματα τῶν εἰς αὐτὸν ἐμπειριζομένων σκέψεων τοῦ πατρὸς Gillet ἀποτελοῦν σχεδὸν αἱ γραμμαί, αἱ ὅποιαι ἀκολουθοῦν.

Η Γεθσημανῆ καὶ τμῆμα τοῦ Οροντοῦ τῶν Ἐλαῖων.

Η ἐκκλησία περικλείει ἀκριβῶς τὸν τόπον τῆς Αγωνίας.

Ελ; τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακὼβ
(Σαμάρεια) δ π. Gillet ἀ-
γαπτύσσει, δπως συνήθιζε
πρὶν ἀπὸ κάθε προσκόνημα,
τὴν εὐαγγελικὴν περικοπὴν
τοῦ διαλόγου μὲ τὴν Σα-
μαρείτιδα.

Δεδοξασμένου Χριστοῦ. Έδῶ θὰ εὕρετε ὅλιγώ-
τερον τὸν Χριστὸν τῆς Ναζαρέτ, τῆς Κανᾶ καὶ
τῆς Καπερναούμι καὶ περισσότερον τὸν Χριστὸν
τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς. Ή Ιερουσαλήμ
εἶναι πρὸ πάντων ἡ πόλις τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁ-
ποῖον πνέει μὲ δύναμιν. Οἱ Ἀπόστολος Παῦλος
ἀγαθαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα ἔλεγε: «καὶ νῦν ἴδού
ἔγώ δεδεμένος τῷ Πνεύματι πορεύομαι εἰς Ἱερου-
σαλήμ» (Πράξ. κ' 22). Καὶ ἐμεῖς ἐπίσης ἡς ἀ-
ναδῶμεν εἰς Ἱεροσόλυμα δεδεμένοι τῷ Πνεύματι,
ὑπηρέται καὶ ὅργανα εὐπειθῇ εἰς Αὐτὸν τὸν "Αλ-
λον, δ ὁποῖος θὰ ἔλθῃ καὶ θὰ εἴγαι δυνατώτερος
ἀπὸ ἡμᾶς».

Αὐτὸν τὸ συναίσθημα ἡ καλλίτερον αὐτὴ ἡ βε-
βαιότης ἐπληριμύριζε τὸ εἶναι μας καθώς τὰ μά-
τια ἀντίκρυζαν τὸ πρωτὸν τὴν Ἀγίαν Σιών. Κάθε
δρομάκι, κάθε σκαλοπάτι, κάθε μαγαζί, οἱ ζητιά-
νοι καὶ οἱ ἀνάπηροι, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τότε ἵσως ποὺ
ἔκλεισεν ἡ Προδατικὴ Κολυμβήθρα ἐπολλαπλα-
σιάσθησαν εἰς τοὺς δρόμους, θυμίζουν πολὺ τὰ παι-
διάκα δῆματα τοῦ Ἰησοῦ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, τὰ
πλήθη, τὰ ὁποῖα τὸν ἥρουσαν καὶ ἐδέχθησαν τὴν
διδασκαλίαν του καὶ τὰ θαύματά του. Θυμίζουν
πρὸ πάντων τὸ Λιθόστρωτο καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Μαρ-
τυρίου. Έκεῖ ἡ πραγματικότης «έγείρει» τὸ πνεύ-
μα καὶ ἡ Παρουσία τοῦ Ἰησοῦ λαμβάνει ἀμετρή-
τους διαστάσεις. Ή ἀγία Του μορφὴ ἐνσαρκώνε-
ται εἰς κάθε σημεῖον τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ καλύ-
πτει τὸν κόσμον ὀλόκληρον. Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα
ἡ πίστις δὲν εἴναι δυνατὸν νὰ μείνῃ ὑπόθεσις τοῦ
αἵριον, οὕτε ἡ ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ ἔνα γεγονός
ποὺ συνέθη πρὸ 2.000 ἑτῶν. Εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ
«δ Κύριος εἶναι ἐγγύς».

Ο Γολγοθᾶς, ἡ Ἀποκαθήλωσις καὶ δ Πανάγιος
Τάφος, συγκεντρωμένα ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς Ἐκ-
κλησίας τῆς Ἀναστάσεως, ἀποτελοῦν τὸ κέντρον

τῆς λατρείας παντὸς προσκυνητοῦ· ἔγινε καὶ τῆς
ἰδικῆς μας λατρείας. «Η ἰδιαιτέρα Χάρις ἐνὸς
μυστηρίου μᾶς γίνεται κοινωνὸς ἐκεὶ ὅπου τὸ μυ-
στήριον τοῦτο λατρεύεται ἰδιαιτέρως. Η Ἐκκλη-
σία τοῦ Παναγίου Τάφου ἡγιάσθη μὲ τόσας προσ-
εύχας καὶ δάκρυα καὶ ἐκστάσεις, ὥστε γὰρ ἡμιπο-
ροῦμε νὰ διμολογήσωμεν, δτι ἐκεὶ ἐνεργεῖται μία
ἐπαφὴ ἐν Χάριτι, ἐν Πνεύματι, μεταξὺ τοῦ Σταυ-
ροῦ καὶ τοῦ Τάφου τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ εὑσεβοῦς
προσκυνητοῦ». «Ολοι οἱ προσκυνηταὶ αἰσθανθή-
καμε αὐτὴν τὴν Χάριν, δταν μετὰ ἀπὸ μίαν ὀλονύ-
κτιον θείαν λειτουργίαν εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀνα-
στάσεως, ἐμπρὸς εἰς τὸ Κενὸν Μνῆμα, πλησίον
τοῦ Γολγοθᾶ, ἐγίναμε κοινωνοί τοῦ Σώματος καὶ
τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Μακριὰ ἀπὸ τὸν Ναὸν
τῆς Ἀναστάσεως τώρα, τὰ λόγια τοῦ πατρὸς
Gillet ἐπανέρχονται εἰς τὴν σκέψιν μας, ὡς «ἡ ἐν
πνεύματι λατρεία καὶ προσκύνησις». «Θὰ γίνῃ ἡ
περισσότερον ἀγαπημένη σας ἐκκλησία, θὰ εἴναι
διὰ σᾶς ἡ μόνη ἐκκλησία εἰς τὸν κόσμον· καὶ δι'
αὐτῆς, ἐπτὸς αὐτῆς, πολλὴ γαλήνη καὶ ηρεμη
δύναμις θὰ σᾶς δοθῇ. Θὰ τὴν θύητε ἀκόμη καὶ
εἰς τὰ δινειρά σας...».

Ἐπὶ 4 ἡμέρας ἡκολουθήσαμε δῆμα πρὸς δῆμα
τὴ ἔχη τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν Βηθλεέμ, τὴν Βηθα-
νίαν, τὴν Σαμάρειαν, τὸν λόφον τῆς Σιών, «πέραν
τοῦ χειμάρου τῶν Κέδρων», εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ε-
λαιῶν καὶ τὸν κῆπον τῆς Γεθσημανῆς. Κάθε δῆ-
μικ ὄπηρξε καὶ μία ὑπενθύμισις: «Ἐτέχθη ὑμῖν
στήμερον Σωτήρ ἐν πόλει Δαυΐδ» (Λουκ. 6' 11).
Ἀνεγγωρίσαμε τὸ μικρὸν παιδίον «ἐσπαργανωμέ-
νον ἐν φάτνῃ»; (Λουκ. 6' 12). «Η Μαρία καὶ
δ Ιωσήφ ἐπήγανον τότε νὰ ἀπογραφοῦν εἰς τὴν
Βηθλεέμ. Ο μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ ἡμπορεῖ ν' ἀπο-
γραφῇ πνευματικῶς ἐκτὸς τῆς Βηθλεέμ; Εἰς τὸ
φιλόξενο σπιτάκι τῆς Μάρθας καὶ τῆς Μαρίας,

Ο Σύνδεσμος «ἐν τοῖς φείθοις τοῦ Ἰορδάρου». Μετὰ τὸν Ἀγιασμόν, τὸ «βάπτισμα», ἡ μέριμνα παντὸς προσκυνητοῦ.

σῆμερον ὀρθόδοξον ἵερὸν προσκύνημα, εὑρεθήκαμε Ἰσως διὰ πρώτην φοράν, τόσον πολὺ ἀντιμέτωποι πρὸς τὴν «ἀγαθὴν μερίδαν», πρὸς τὴν μοναδικὴν ἀγάγκην τῆς ζωῆς μας. «Φώνησον τὸν ἄνδρα σου», δηλαδὴ ἔλα κοντά μου, ἐδῶ εἰς τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ, διὰ τὸν διάλογον, μαζῆ μὲ δλας τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ πάθη σου. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καιάφα ἀνεγνωρίσαμε, διὰ συνέδη καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ εἰποῦμε εἰς τὸν φόδον ἑνὸς χαμογέλου, διὰ «δὲν τὸν ἐγνωρίσαμε ποτέ». Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, ἔνας ἀπὸ τοὺς δούλους ἔλεγεν εἰς τὸν Πέτρον· «οὐκ ἐγὼ εἶδον σε ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ;» (Ιω. ιη' 26). «Ἐμεῖς σήμερον εἰς τὸν κήπον τῆς Γεθσημανῆ, εἴμεθα μαζῆ Του;».

Διὰ τὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν, ἐτόνισεν ὑδιαιτέρως ὁ πατὴρ Gillet, διὰ «εἶναι ἀξιον παρατηρήσεως τὸ γεγονός, διὰ οἱ πρῶτοι προσκυνηταὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς τὸν 4ον αἰῶνα, εἶχον περισσότερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν, παρὰ διὰ τὰ ἀλλὰ προσκυνήματα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως. Ἰσως οἱ προσκυνηταὶ αὐτοὶ νὰ ἐπεθύμουν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν ἐπίγειον Ἱερουσαλήμ καὶ ἀπὸ τὰς μὴ χριστιανικὰς θρησκείας τῆς καὶ νὰ συγκεντρώσουν τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὴν Οὐράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν πνευματικήν, τῆς ὁποίας ἡ Ἀνάληψις τοῦ Χριστοῦ, ἐπάνω εἰς τὸ Ὅρος αὐτό, προσδιορίζει τὴν ἀρχήν». Δὲν εἶναι τυχαίον Ἰσως τὸ γεγονός, διὰ ἡ χριστιανικὴ Παράδοσις ἥθελησε νὰ τοποθετήσῃ εἰς τὴν δάσιν ἀκριδῶν τοῦ Ὅρους τῶν Ἐλαιῶν, ἐμπρὸς εἰς τὸν κήπον τῆς Γεθσημανῆ, καὶ τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. Ἡ Παναγία, ἀπὸ τὸν Ναόν, τὸν ὁποῖον τῆς ἀφιέρωσεν ἡ χριστιανικὴ εὐσέβεια, γίνεται ὀδηγὸς εἰς τὴν Νέαν Ἱερουσαλήμ, ἐπαναλαμβάνουσα: «ὅ, τι ἂν λέγῃ ὑμῖν ποιήσατε» (Ιω. 6' 5).

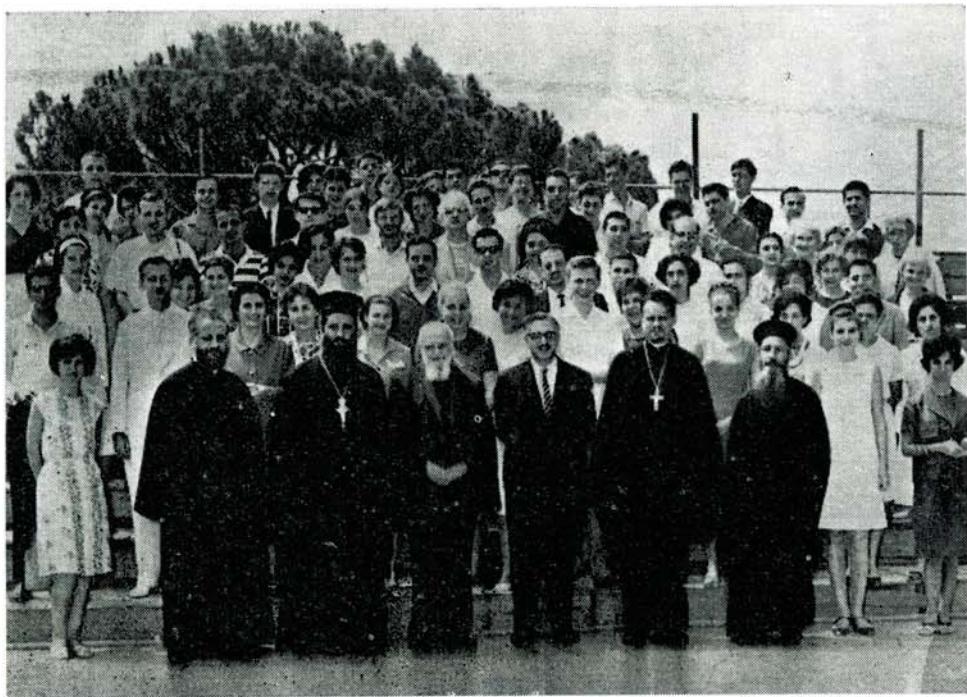
27 Αὔγουστου. Ἀγαχώρησις ἀπὸ τὰ Ἱεροσό-

λυμα. «Ἐνας τελευταῖος χαιρετισμὸς μὲ τὸ ὅλεμπο τοῦ Ὅρους τῶν Ἐλαιῶν, τῆς Βηθανίας, πέρα, εἰς τὸ δάθος τῶν δουνῶν, τῆς Βηθλεέμ... Τὰ λόγια τοῦ πατρὸς Gillet μᾶς δογθοῦν εἰς αὐτὴν τὴν γέναν «ἔξοδον» τῆς ζωῆς μας. «Τὸ εὐαγγέλιον μᾶς λέγει, διὰ οἱ Μάγοι «ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν δι' ἄλλης ὁδοῦ» (Ματθ. 6' 12). Ὁμοίως καὶ κάθε προσκυνητὴς τῆς Ἀγίας Γῆς ὁφείλει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του «δι' ἄλλης ὁδοῦ». Δηλαδὴ διαφορετικὸς ἀπὸ ὅ, τι ἦτο ἄλλοτε, μεταμορφωμένος ἀπὸ τὴν Χάριν. Θὰ ἔξακολουθήσῃ γὰρ κάμηνη τὰς ίδιας καθημερινὰς πράξεις του· θὰ τὰς κάμηνη δημας «διαφορετικάς». Εἰς τὴν ἀρχὴν σᾶς εἶχα υπενθυμίσει διὰ τὴν Ιερουσαλήμ εἰναι ἡ χώρα, εἰς τὴν δοπίαν αἰσθάνεται κανεὶς διλιγότερον τὴν γῆνην εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ καὶ περισσότερον τὴν δυναμικὴν πνοήν τῆς Ηεντηκοστῆς καὶ τοῦ Πνεύματος. Σᾶς υπενθυμίζω καὶ πάλιν τὰ λόγια τοῦ Παύλου, διὰ δοποῖος ἐπήγανε εἰς τὴν Ιερουσαλήμ «δεδεμένος τῷ Πνεύματι». Νομίζω, διὰ τώρα τὸ Πνεύμα τὸ Ἀγιον λέγει εἰς τὸν καθένα ἀπὸ ἡμᾶς: μὴ δραδύνης ἐδῶ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀγίων ἰχνῶν, ἀλλὰ πήγανε πρὸς τὰ ἔργα, τὰ δοποῖα σου ἔχω ἐμπιστευθῆ καὶ τὰ δοποῖα Ἰσως σου ἀπεκάλυψα εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν χώραν. Πήγανε μὲ τὸ ὅραμα, τὸ δοποῖον Ἰσως ἀπέκτησες, πήγανε μὲ τὴν δύναμιν, τὴν δοποῖαν ἔλαδες».

Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν μᾶς ἐπερίμενε μία μεγάλη ἔκπληξις, ἡ ἐνσάρκωσις τῆς σιωπῆς καὶ τῆς γαλήνης, ἡ μεγάλη ἔρημος τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῦ Ἰορδάνου. Ή θέα τῆς ἔζωγτάνευσεν εἰς τὴν σκέψιμη μας τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐρήμου γενικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Μία σκηνὴ τοῦ δράματος τῆς Ιερουσαλήμ διὰ τὸν ἐπιστρέφοντα προσκυνητὴν διὰ μέσου τῆς Ἰορδανίας εἶναι τὸ σημεῖον τῆς Ἀποκαλύψεως ιδ' 6: «καὶ ἡ γυνὴ» (ἡ Ἐκκλησία δηλαδὴ) «ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἐκεῖ ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ». Ο ἀγιασμός, διὰ δοποῖος ἐτελέσθη εἰς τὰ «ρεῖθρα τοῦ Ἰορδάνου» ἡριμήγευσε προσωπικῶς εἰς τὸν καθένα ἀπὸ ἡμᾶς τὰ μυστικὰ τῆς ἐρήμου. Μὲ αὐτὸ τὸ τελευταῖον ἐφόδιον ἀφήσαμε τοὺς Ἀγίους Τόπους καὶ διὰ μέσου τῆς Δαμασκοῦ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸν Λίσσον, ὅπου εἰς τὴν γραφικὴν καὶ ἡσυχὴν πόλιν τῆς Broumana μᾶς ἐπερίμενεν διὰ Καινὸς Ἀγθρωπος, τὸ θέμα τῆς προιμημονευθείσης συγκατήσεως, τὸ δοποῖον ἀπετέλεσε τὴν κοινὴν καὶ πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀναζητήσεών μας εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους.

* * *

Τὴν συγάντησιν αὐτὴν οἱ ιθύνοντες τοῦ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ εἶδον ὡς μίαν ἀνάγκην διὰ τὸν ρόλον, τὸν δοποῖον καλεῖται νὰ διαδραματίσῃ οὗτος εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον: ἐνότητης ὅλων τῶν γεανικῶν ὀρθοδόξων κινήσεων εἰς τὴν κοινὴν λατρείαν, τὴν πίστιν καὶ τὴν πρακτικὴν ζωὴν τῆς Μιᾶς καὶ Κα-

*Αραμιηστική φωτογραφία του Συνεδρίου του «Συνδέσμου» εἰς τὴν Βρούμανα

θολικής Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν διὰ τὸν εὐαγγελισμὸν τοῦ κόσμου. Δὲν εἶχε διοικητικὸν χαρακτῆρα, ἀλλ᾽ ἀφιερώθη ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν μελέτην τοῦ Καινοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐν Χριστῷ ἀνθρώπου, εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Ἄγαλογον τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς συγκατήσεως ὑπῆρξε τὸ πρόγραμμα αὐτῆς. Δύο κοινai θεῖαι λειτουργίαι (τὴν πρώτην καὶ τὴν τελευταίαν ἡμέραν), καθημερινῶς κοινὴ πρωΐην τροφευχὴ καὶ ἑσπερινός, καθημερινὴ μελέτη Ἀγίας Γραφῆς, συζήτησις ἐπ' αὐτῆς καθ' ὅμιλας μικτῶν ἀντιπροσώπων, ὅμιλίαι, αἱ ὁποῖαι καὶ ἀπετέλεσαν τὸν σκελετὸν τῶν συζητηθέντων καὶ ἀποφασισθέντων εἰς Βρούμανα.

«Ο Καινὸς ἀνθρώπος ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἱερᾷ Παραδόσει» ἦτο ὁ τίτλος τῆς ὅμιλίας τοῦ πατρὸς Ἰωάννου Meyendorff, Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀγίου Βλαδιμήρου (Ν. Υόρκη). Ἔτοντο οἱ λόγοι τοῦ γένους ἀνθρώπου, τὸ «ἐν Χριστῷ» πάσης σκέψεως καὶ ἐκφράσεως καὶ ἐκδηλώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ο πατὴρ Meyendorff ἔδωσε τὴν θεωρίαν καὶ τὰς «ὑψηλὰς ἀναβάσεις» τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, διὰ μέσου τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Πατερικῆς διδασκαλίας. Ο πατὴρ Πέτρος Struve ὑπεγράμμισε τὴν σημασίαν αὐτῆς τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς παράγοντος ἀναγεννήσεως αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἔδωσεν ίδιαιτέρως ἀφορμὰς εἰς τὴν μελέτην καὶ τὸν στοχασμὸν τῆς προσωπικῆς εὐθύνης τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Η θέσις, δεδιάλιτη, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν πιστῶν εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον δὲν παρεθεωρή-

θη. Αἱ σημειώσεις τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ἄγεσις ἐπὶ παραδείγματι καὶ ὁ διὰ τῆς τεχνικῆς προόδου συνεχῆς πολλαπλασιασμὸς τῶν συγδεκτικῶν κρίκων τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου· ἡ σημειουμένη ἐπανάστασις εἰς τὸν βιολογικόν, ἐπιστημονικὸν ἐν γένει καὶ τεχνικὸν κόσμον, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ πρόβλημα, τὸ ὄποιον, κατὰ τὴν κρατήσασαν ὄρολογίαν, ὠνομάσθη «συμφιλίωσις», καλλίτερον ὅμιλος νοεῖται λόγῳ τῆς σημασίας του, ὡς «προσαρμογὴ» τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὸ περιβάλλον του καὶ «σημείον ἐπαφῆς» μετὰ τοῦ κόσμου, ἀπετέλεσαν σημεῖα ίδιαιτέρας προσοχῆς τῆς ὅμιλίας τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ν. Νησιώτη, ἐνῷ συγχρόνως προεκάλεσαν μεταξὺ τῶν συνέδρων ζωηρᾶς συζητήσεις περὶ τοῦ οὐδιαστικοῦ προβλήματος τῆς σημερινῆς χριστιανικῆς νεολαίας, τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ «ἐν Χριστῷ» καὶ τοῦ «ἐν τῷ κόσμῳ». Πρέπει νὰ ἀναθεωρηθοῦν τὰ εὐαγγελικὰ ἀξιώματα ἐν ὅψει τῶν σημερινῶν κοσμικῶν προϋποθέσεων ζωῆς καὶ νὰ δημιουργηθῇ ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ 20οῦ αἰώνος, ἡ ἡ ἔξελιξις, ἡ μᾶλλον ἡ ἀξιοποίησις τῶν σημερινῶν κοσμικῶν δυνατοτήτων γὰρ πραγματοποιήται «ἐν Χριστῷ», διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας «κατ' εἰκόνα καὶ ὅμοιώσιν Θεοῦ», ητίς πρακτικῶς ἐριγνεύεται διὰ τοῦ Κυριακοῦ λόγου: «ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»; Εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸν συγάντησις ἐκπροσώπων μᾶς μὲν καὶ τῆς αὐτῆς παραδόσεως, τῆς ὀρθοδόξου, πλὴν ὅμιλως διαφόρων πολιτισμῶν καὶ σκέψεως, τῶν ὅποιων ἡ διαφορά νοοτροπίας ἐπὶ ζητημάτων περισσότερον πρακτικῆς φύσεως ἦτο αἰσθητή. Τὴν λύ-

σιν τοῦ προβολήματος διετύπωσεν ὁ πατὴρ Lev Gillet, τοποθετήσας τὴν «χριστιανικὴν ἡθικὴν ἐγ-
τὸς ἑνὸς γέου κόσμου». Ή σχέσις μεταξὺ ἀνθρώ-
πων καὶ Θεοῦ ἀφ' Ἑγός, ἀγθρώπου καὶ κόσμου ἀφ'
ἔτερου, δὲν εἶναι δικανική. Δὲν πρόκειται περὶ
«καθόδικος» ἡθικῆς ἐπιτρεπομένων ἢ ἐπιβαλλομέ-
νων θρησκευτικῶν καὶ κοσμικῶν πράξεων. Πρό-
κειται περὶ τῆς «ἐν Χριστῷ» ζωῆς. Τῆς διὰ τοῦ
λόγου καὶ τοῦ δίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκφρα-
ζομένης, καὶ εἰς τὰ Εὐαγγέλια ἐμπεριεχομένης.
Οποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὰ ρεύματα τῆς ἐπο-
χῆς, δοσον διαφορετικαὶ καὶ ἂν παρουσιάζωνται
κατὰ κατροὺς αἱ συνθῆκαι τῆς ζωῆς, δὲ λόγος
καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ παραμένουν πάντοτε ἐν
Ισχύῃ, δὲ κανῶν καὶ δὲ γνώμων τῆς ζωῆς τοῦ
Καινοῦ ἀνθρώπου. Τὸ σῆμεῖον συναντήσεως καὶ
συμφιλιώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ κόσμου
εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ Καινὸν πάντοτε μήγαντα.
Ἐὰν θέλωμεν γὰρ δύσωμεν διπασδήποτε ἔνα πρα-
κτικὸν δοκίμημα, ἔνα ἔξωτερικὸν σημεῖον ἀνα-
γγωρίσεως τῶν πράξεων μας ἐν σχέσει πρὸς τὸν
Νόμον καὶ τὴν ἐντολὴν, τότε πρέπει γὰρ στραφῶ-
μεν καὶ πάλιν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγοντα «ἡ-
κούσατε δὲ τὴν ἐρρέθη, ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν...». Νὰ
φθάσωμεν μακρύτερον ἀπὸ τὰ δρια τοῦ καλοῦ
καὶ τοῦ κακοῦ, γὰρ «ξεπεράσωμεν» τὴν ἐντολὴν,
διπος ἐτόνισεν ὁ πατὴρ Gillet, αὐτὸς εἶναι τὸ «ἐν
Χριστῷ». Αὐτὸς ἡμιποροῦμεν γὰρ τὸ εἰποῦμεν μετὰ
θεοιαίτητος. "Αλλως δὲν δυγάμεθα γὰρ κρίνωμεν
τὰς πράξεις μας καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀλλῶν
μεταξὺ καλοῦ καὶ καλλιτέρου. Παράδειγμα δὲ
μᾶς ἔδωσεν ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος. "Ο Καλὸς Σαμα-
ρείτης πέραν τῆς δικανικῆς σημασίας του, τοῦ
«ἀντιπαρῆθε» καὶ τοῦ «έδοσθησε» τὸν πληγω-
μένον, εἰς τὴν ὁποίαν συνήθως ἐμεῖς μένομεν,
διδάσκει κατ' ἔξοχὴν αὐτὴν τὴν μορφὴν τῆς ἀ-
γάπης, ἡ ὁποία «ξεπερνᾷ» τὴν ἐντολὴν. Θὰ ἡμι-
ποροῦσε νὰ μεταφέρῃ ἀπλῶς τὸν πληγωμένον
εἰς τὸ Πανδοχεῖον καὶ νὰ φύγῃ. "Εως ἐδῶ ἐκ-
τείνεται ἡ ἐντολὴ. "Ἐκεῖνος ὅμως ἡθέλησε γὰρ
πληρώσῃ καὶ πᾶν δὲ τὰ ἔξωδευεν ἐπὶ πλέον δὲ
πανθόσχεύς. "Αυτὶ δηλαδὴ νὰ «ξεπεράσῃ» τὸ μί-
νιμουμ τῆς ἐντολῆς, ἐκεῖνος ἡθέλησε νὰ «ξεπερά-
σῃ» τὸ μάξιμουμ τοῦ «ἐν Χριστῷ» καὶ νὰ εἰσέλ-
θῃ εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ Θεοῦ. Κάτι τὸ ἀνάλογον
συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἔκκλησίας μας.
Προσάλλονται μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι ἐμαρτύρησαν
διὰ τὰ μὴ χρησιμοποιήσουν τὰ δύπλα καὶ μάρτυ-
ρες, οἱ ὁποῖοι δύνομάζονται «στρατηλάται». Δὲν
ἡμιποροῦμεν νὰ κρίνωμεν μεταξὺ αὐτῶν καὶ νὰ
ὅμιλήσωμεν μεταξὺ «καλοῦ» καὶ «καλλιτέρου».

Δι? ἔνα ὅμιλος εἴμιεθα ἀπολύτως θέσιοι, ὅτι ὁ
Κύριος διέταξε τὸν Πέτρον γὰρ δάλη τὴν μάχαι-
ραν εἰς τὴν θέσιν της. Αὐτὸς εἶναι καὶ τὸ «ἐν
Χριστῷ». Ἐὰν λοιπὸν ὑπάρχει σήμερον λόγος
ἄλλαγῆς καὶ ἀνανεώσεως καὶ συμφιλιώσεως τοῦ
κόσμου μὲ τὸν Χριστόν, τοῦτο δὲν προϋποθέτει
ἀνανέωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, τοῦ διοίου δὲ Κύριος
δὲν ἐπιτρέπει οὔτε ἐν «ἰῶτα», οὔτε μία «κεραία»
νὰ ἀλλαχθῇ, ἀλλὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀνθρώ-
που.

Δὲν παρελείψθησαν γὰρ διθοῦν καὶ διηγίαι
πρακτικῆς καθαρῶς φύσεως ὅπως ἡ «τεχνικὴ
τῆς πνευματικῆς ζωῆς», ἀφορῶσα εἰς τὸν τρόπον
παρακολουθήσεως τῆς θείας λατρείας, καὶ «αἱ
"Ἄγιαι Γραφαὶ καὶ ἡ μελέτη τῆς Βίβλου», διὰ
τὸν τρόπον τῆς ὡργανωμένης κατὰ κύκλους με-
λέτης Γραφῆς.

Οἱ παρατηρηταὶ τοῦ συγεδρίου μας, ἔνας Κα-
θολικὸς τοῦ Λιβάνου, ἔνας Λουθηρανὸς πάστωρ
ἐκ Φιλανδίας, ἔνας ιερεὺς τῆς Ἀριενικῆς Ἐκ-
κλησίας τοῦ Λιβάνου, μία Προτεστάντις ἐκ Βη-
ρυτοῦ καὶ ἔνας Ἐλλην Ἀρχιμανδρίτης ἐκ τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἐπλαισίωσαν τὰς συνο-
μιλίας μας, τονίσαντες τὸν οἰκουμενικὸν καὶ
παγχριστιανικὸν χαρακτῆρα τοῦ Καινοῦ ἀνθρώ-
που.

Δὲν ἔλειψεν οὔτε τὸ συνεργείον Τηλεοράσε-
ως, τὸ διοίου ἀνέλαβε γὰρ μεταφέρῃ εἰς τὴν Γαλ-
λάκιαν τὸ δρθόδοξον μήγαντα καὶ τὴν ζωὴν τοῦ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ εἰς τὴν Broumana.

* * *

"Η ἐπίσκεψις εἰς τὸν Κέδρους τοῦ Λιβάνου
ἡταν ὁ ἐπίλογος τοῦ εὐλογημένου δεκαπενθυμέ-
ρου μας. Οἱ κέδροι τότε ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ
τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. "Ο
Καινὸς ἀγθρωπὸς σήμερον χρησιμοποιεῖται εἰς
τὴν «οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ».

5 Σεπτεμβρίου. "Αναχώρησις «δι? ἄλλης δόσου». "Η Ιερουσαλήμ τώρα εἶναι μακριά. "Ομως τὸ
ιερὸν προσκύνημα συνεχίζεται ἐν πνεύματι καὶ
ἀληθείᾳ:

«Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου, Ιερουσαλήμ, ἐπιλη-
σθείη ἡ δεξιά μου» (Ψαλμ. ρλστ' 5).

«Ἐν πόλει ἡγαπημένη ὁμοίως με κατέπαυ-
σε καὶ ἐν Ιερουσαλήμ ἡ ἔξουσία μου». (Σοφ. Σειρ. κδ' 12).

ΑΜΑΛΙΑ ΣΠΟΥΡΛΑΚΟΤ

ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ «ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ»

Εἰς τὴν αἰθονσαν τῶν διαλέξεων ἐν ὧν φασὶ ἐργασίαν τὸν συνεδρίον. Διαχρίνονται οἱ φιλλανδοὶ ἀντιπρόσωποι (ἀριστερά), οἱ ἔλληνες (κέντρον), οἱ γαλλόσερβοι (δεξιά), λιβανέζοι, σύριοι καὶ ἑτερόδοξοι παρατηρηταί (εἰς τὸ βάθος).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 1965

ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΑΡΘΡΑ

·Ηλία Βούλγαρη : Ιεραποστολὴ καὶ ἐνότης ἐξ ἐπόψεως θεολογικῆς.	4-7, 31-32 45-47
·Αρχιμ. Eugene Smirnoff : Ρωσικὲς Ιεραποστολές ..	12-13,
29-30, 52-57.	
·Ιωάννου Χρ. Κωνσταντινίδον : Όρθοδοξος Ιεραποστολὴ πρὸς τοὺς Ἀλανοὺς τοῦ Καυκάσου	14-15
Καθηγητοῦ Παναγ. Δημητρίου οὐλον : Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὡς ἀφετηρία ἔξωτερηκῆς Ιεραποστολῆς	18-19
Καθηγητοῦ Ιωάνν. Καρμήλη : Διάλογος μεταξὺ τῆς Όρθοδοξου καὶ Ἀντιχαλκηδονείων Εκκλησιῶν	34-44
Μαθθίλδης Choi Μποντά : Μιὰ εἰσαγωγὴ στὴν κινεζικὴ σκέψη	57-58

ΧΡΟΝΙΚΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

Μητροπολ. Γερμανοῦ Πολυτίδον : Σκέψεις γύρω ἀπὸ τὸ «Περευθέντες»	2-3
·Αρχιμ. Ἀναστασίου Γιαννόλατον Σύντομο χρονικὸν ἀπὸ τὴν ἰδρυσι μᾶς δρθιδόξου Κοινότητος στὴν Δυτικὴ Τανζανία	8-11
Κεντὰ στοὺς δρθιδόξους τῆς Δυτικῆς Κένυα	24-28, 48-51
·Αμαλίας Σποντάκον : Ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Συνδέσμου	59-64